

AVRUPA BİRLİĞİ

1 - 2 - 3.

UYUM YASALARI ANALİZLERİ

Hazırlayan : Muharrem BALCI

Ağustos 2002

İÇİNDEKİLER

KATILIM ORTAKLIĞI BELGESİ.....	4
ULUSAL PROGRAM (19 MART 2001).....	16
UYUM YASALARI.....	39
I. ANAYASA DEĞİŞİKLİĞİ 3 EKİM 2001.....	39
DEĞERLENDİRME.....	45
II. 1. UYUM YASASI PAKETİ 6. ŞUBAT 2002.....	50
DEĞERLENDİRME.....	52
III. 2. UYUM YASASI PAKETİ 15 MART 2002.....	54
DEĞERLENDİRME	58
III. 3. UYUM YASASI PAKETİ 3 AĞUSTOS 2002.....	60
DEĞERLENDİRME	71
SONUÇ	77

AB UYUM YASALARI ANALİZLERİ

Bilindiği gibi, Avrupa Birliği Komisyonu, AB sürecinde "bir yol haritası" olarak tanımlanan ve Türkiye'nin tam üyelik stratejisini tek taraflı olarak belirlediği Katılım Ortaklığı Belgesi'ni 8 Kasım 2000 tarihinde açıklamış, Belge, AB'nin en yüksek karar organı olan AB Konseyi'nin 20 Kasım ve 5 Aralık 2000 toplantısında onaylandıktan sonra resmi olarak geçerlilik kazanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti de Katılım Ortaklığı Belgesi'nde çizilen yol haritasına uygun içerikte 19 Mart 2001 tarihli Ulusal Programı kabul ve ilan etmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti ULUSAL PROGRAM'daki taahhütleri uyarınca AB adaylık sürecinde mesafe alabilmek için önce Anayasada Ekim-2001'de bazı değişiklikler yapmış ve sonra da bu değişikliklere paralel olarak hazırlanıp Bakanlar Kurulunca 15 Ocak 2002'de TBMM Başkanlığı'na sunulan tasarı, 6 Şubat 2002'de, TBMM Genel Kurulu'nda, üzerinde önemli değişiklikler yapılarak 4744 sayılı Kanunla kabul edildi. Kanun, 19 Şubat 2002'de Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdi.

1. Uyum Yasaları olarak adlandırılan bu değişiklikten sonra, Anayasada Ekim-2001 ve Türk Medeni Kanunu'nda da Kasım-2001'de yapılan değişikliklere paralel olarak 2. Uyum Yasaları Paketi hazırlandı. Bakanlar Kurulu'nca 15 Mart 2002'de TBMM Başkanlığı'na sunulan tasarı, 26 Mart 2002'de TBMM Genel Kurulu'nda üzerinde iki değişiklik yapılarak kabul edildi. 9 Nisan 2002 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdi.

Yine Katma Protokol ve Ulusal Programdaki hedef ve taahhütler gereği 3 Ağustos 2002 günü 4771 sayılı Kanunla, 3. AB Uyum Yasaları Paketi Mecliste kabul edildi. 8 Ağustos 2002 tarihinde yayınlanarak yürürlüğe giren paket 13 maddeden oluşmaktadır ve tümü de bir oturumda kabul edilerek kanunlaşmıştır.

Uyum Yasaları paketlerinde kanunlaşan hükümlerin mahiyeti ve pakette bulunan konularda eskiye göre ne gibi değişiklikler yapıldığının bilinmesinde, hem AB karşısında ülke olarak konumumuz, hem de vatandaş olarak bu değişikliklerden ne surette etkilenebileceğimiz bakımından yarar görmekteyiz.

Her ne kadar toplumumuzun, özellikle de aydınlarımızın "kendi hukukuna malikiyet" olarak tarif edilen "hak"larını bilmek ve kullanmak konusundaki ataleti bilinse de, hukukçular olarak bazı keyfiyetleri arzuları hilafına anlatmak bir görev olmaktadır.

Anayasada ve kanunlarda yapılan değişiklikleri anlamak için, değişikliklere hayat veren ve AB için yol haritası olarak adlandırılan KATILIM ORTAKLIĞI BELGESİ ile bu belgeye uyarlı biçimde hazırlanmış ve bir dizi taahhüdü içeren ULUSAL PROGRAMI yeniden gözden geçirmek gerekmektedir. Bu çerçevede araştırmanın başında KATILIM ORTAKLIĞI BELGESİNİ ve ULUSAL PROGRAM metnini sunuyoruz. Daha sonra da Uyum Yasaları olarak yapılan kanun değişiklikleri metinleri aşağıya alınmıştır.

Bu değişikliklerin her biri ile ilgili bir çok yayın organında gerekli açıklamaları parça parça bulmak mümkündür. Ancak tümünü bir arada ve hem metinleri hem de değerlendirmeleri ile birlikte bir bütün içinde bu çalışmada bulacaksınız. Burada Uyum Yasaları'nın neler getirdiği konusunda bazı spot bilgilerin anlaşılabilmesi için önce Anayasa değişikliği incelenmiştir. Kısa zamanda Umran Dergisi için hazırlanan bu çalışma, uyum yasalarının uygulamalarının görülmesinden sonra daha gelişmiş ve nihai değerlendirmelerle bilgilerinize sunulacaktır.

KATILIM ORTAKLIğI BELGESİ

4 Aralık 2000

Avrupa Birliği üyesi ülkelerin dışişleri bakanlarından oluşan AB Genel İşler Konseyi, 4 Aralık 2000 tarihinde Brüksel'de yaptığı toplantıda, Katılım Ortaklığı Belgesi'ne son şeklini verdi.

AB dışişleri bakanları, Türkiye'nin şiddetli tepkisine yol açan Kıbrıs ve Ege konusunu 'ön şart' olarak getirmeyip 'güçlendirilmiş siyasi diyalog' başlığıyla yeni bir paragraf oluşturdular. Yunanistan'ın ısrarlarıyla Kıbrıs ve Ege konusu, siyasi kriter çerçevesinde kalmasına rağmen bu çerçeve, 'Güçlendirilmiş Siyasi Diyalog' paragrafı altına alındı. Böylelikle Ankara'nın isteği oldu ve her iki konunun Türkiye'nin önüne 'Ön şart' olarak getirilmesi önlendi. Ancak Atina'nın eli, Brüksel tarafından boş bırakılmadı ve ısrarlı oldukları her iki konudan Kıbrıs 'Kısa vade', Ege ise 'Orta vadeli öncelikler' başlığıyla duyuruldu.¹

Türkiye için Katılım Ortaklığı

1. GİRİŞ

AB Konseyi Helsinki'de (10-11 Aralık 1999), Türkiye'deki olumlu gelişmeleri ve Kopenhag Kriterlerinin yerine getirilmesi yönündeki reformların sürdürülmesi niyetini memnuniyetle karşılamıştır.

AB Konseyi, Helsinki toplantısında, "daha önceki AB Konseyi sonuçları temelinde" bir Katılım Ortaklığı Belgesi hazırlanması kararı almıştır. Belge, siyasi ve ekonomik kriterler ile üye ülke yükümlülükleri ışığında katılım hazırlıklarının yoğunlaşması gereken öncelikleri içerecek ve müktesebatın benimsenmesi için Ulusal Programa eşlik edecektir.

AB Konseyi, 1997'de Lüksemburg'daki toplantısında, Katılım Ortaklığının, aday ülkelere yönelik tüm yardımları tek bir çerçeve altında yürüten geliştirilmiş katılım öncesi stratejinin kilit öğelerinden biri olduğunu kararlaştırmıştır. Bu çerçevede, katılım sürecinde karşılaşılan sorunların üstesinden gelinmesine destek olmak amacıyla, AB, yardımlarını her adayın özel ihtiyaçlarına yöneltir.

Bu anlayışla tam uyumlu olarak, AB Komisyonu, 26 Temmuz 2000 tarihinde, katılım öncesinde ve özellikle Katılım Ortaklığının oluşturulmasına yönelik olarak, Türkiye'ye AB tarafından yapılacak yardımların tüm kaynaklarını koordine etmek için gerekli tek çerçeveyi oluşturmaya yönelik

¹ http://www.belgenet.com/arsiv/ab/kob_2000.html

bir Yönetmelik önermiştir. Türkiye'ye yönelik bu Çerçeve Yönetmelik, diğer 10 Orta ve Doğu Avrupa aday ülkelerinin yönetmelikleri örnek alınarak hazırlanmıştır. (Konsey Yönetmeliği 622/98; OJL85,20.3 1998, sayfa 1)

Katılım Ortaklığı, Türkiye için ilk Katılım Ortaklığının kurulmasına dair Konsey Yönetmeliği ile oluşturulacaktır. Bu Katılım Ortaklığı, Türkiye'ye danışıldıktan sonra ve Konsey tarafından kararlaştırılan ilkeler, öncelikler, ara hedefler ve koşullar esas alınarak, Komisyon tarafından önerilecektir. Belge, Türkiye'nin adaylık sürecindeki gelişmeye ilişkin 2000 ilerleme Raporu'ndaki değerlendirmeyi dikkate almaktadır.

2. AMAÇLAR

Katılım Ortaklığının amacı, AB üyeliği yolunda Türkiye'nin kaydettiği gelişmeler hakkında Komisyonun 2000 İlerleme Raporu'nda saptanan ileriye yönelik çalışmaların öncelikli alanlarını, bu önceliklerin uygulanmasında Türkiye'ye sağlanacak mali imkanları ve bu yardıma ilişkin koşulları tek bir çerçeve altında toplamaktır. Katılım Ortaklığı, aday Devletlerin üyelik hazırlıklarına yardımda kullanılacak bir dizi politika aracının temelini oluşturur. Türkiye'nin, Katılım Ortaklığı temelinde, AB mevzuatına uyuma ilişkin Ulusal Programını bu yıl içinde benimsemesi beklenmektedir. Ulusal Program, Katılım Ortaklığının ayrılmaz bir parçası olmamakla beraber, belgenin kapsadığı öncelikler Katılım Ortaklığına uymalıdır.

3. İLKELER

Her aday Devlet için saptanmış olan temel öncelik alanları, üyelik için aşağıdaki koşulların zorunlu olduğunu kaydeden Kopenhag kriterlerini yerine getirme yeteneği ile bağlantılıdır:

- Aday Devlet, demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan hakları, azınlıklara saygı ve onların korunmasını güvence altına alan kurumların istikrarını sağlar;
- İşler bir pazar ekonomisinin varlığı ve ayrıca, Birlik içindeki rekabet baskısı ve pazar güçleri ile başedebilme yeteneği;
- Siyasi, ekonomik ve parasal birliğin amaçlarına bağlılık dahil, üyelik yükümlülüklerini üstlenme yeteneği.

AB Konseyi, Madrid'deki toplantısında, Topluluk politikalarının uyumlu olarak yürütülmesini teminen aday ülkelerin katılım ertesinde idari yapılarının uyumlaştırılması gereğini vurgulamıştır. AB Konseyi, Lüksemburg Zirvesi'nde müktesebatın mevzuata meczinin gerekli olduğunu belirtmiş; ancak bunun da kendi başına yeterli olmadığını ve asıl önemli olanın uygulama olduğunu vurgulamıştır.

AB Konseyi, Helsinki'deki toplantısında, 13 aday ülkenin tek bir çerçeveye alınması ile oluşan katılım sürecinin kapsayıcı niteliğini teyit etmiştir. Aday Devletler katılma sürecine eşit koşullarda katılmaktadırlar. AB Konseyi, aday Devletlerin AB Antlaşmalarında belirlenen değerleri ve amaçları paylaşmaları gerektiğini belirtmiştir. Bu bağlamda, AB Konseyi, Birleşmiş Milletler Yasası'na uygun olarak uyuşmazlıkların barışçı çözümü ilkesini vurgulamış ve aday Devletlerin mevcut tüm sınır sorunlarını ve ilgili diğer sorunları çözmek için her türlü gayreti göstermelerini önemle talep etmiştir. Makul bir sürede bu gerçekleşmediği takdirde, aday Devletler uyuşmazlığı Uluslararası Adalet Divanı'na götürmelidirler.

AB Konseyi ayrıca, çözüme kavuşmayan herhangi bir soruna ilişkin durumu, özellikle katılım sürecine yansımaları açısından ve bunların Uluslararası Adalet Divanı vasıtasıyla çözümünü sağlamayı teşvik için, en geç 2004 yılı sonuna kadar gözden geçireceğini kararlaştırmıştır.

Ayrıca, AB Konseyi, Türkiye'nin reformlarını, derinleştirilmiş siyasi diyalog da dahil olmak üzere özellikle insan haklarına da atıfta bulunarak, katılıma ilişkin siyasi kriterlerin karşılanması yönünde ilerlemeye ve Helsinki sonuçlarının 4 ve 9(a) paragraflarında yer alan hususlara da ağırlık vererek teşvik etmek ve desteklemek amacıyla, Türkiye'nin katılım öncesi stratejiden yararlanacağını vurgular; bu anlayışla, AB, Türkiye'yi, tüm taraflarla birlikte, Kıbrıs sorununun kapsamlı çözümünü amaçlayan sürecin başarıyla sonuçlanması yönünde, BM Genel Sekreteri'nin çabalarına destek olunmasına devam edilmesi yönünde teşvik etmektedir.

4. ÖNCELİKLER VE ORTA VADELİ HEDEFLER

AB Komisyonu, İlerleme Raporlarında, aday devletlerin üyelik hazırlıklarında bazı alanlarda geliştirilmesi ve devam etmesi gereken çabaların altını çizer. Bu durum öncelikler kapsamında ara aşamaların tanımının yapılmasını ve her tanımın ilgili Devletlerin işbirliğiyle belirlenecek kesin amaçlarla tamamlanmasını gerektirir, bunun başarıya ulaşması verilecek yardımın derecesini, bazı ülkelerle devam eden müzakerelerde kaydedilen gelişmeyi ve diğer ülkelerle yeni müzakerelerin açılmasını belirler. Katılım Ortaklığının öncelikleri ve orta vadeli hedefleri, kısa ve orta vade olarak iki gruba bölünmüştür. Kısa vadede sıralananlar, Türkiye'nin 2001 yılına kadar bunları tamamlaması veya somut olarak ileriye götürececek adımları atması beklentisi esas alınarak seçilmiştir. Orta vadede sıralananlar ise, tamamlanması bir yıldan fazla sürmesi mümkün, ancak imkanlar ölçüsünde çalışmaları 2001 yılı içinde başlatılması beklenenlerdir.

Katılım Ortaklığı, Türkiye'nin üyelik hazırlıkları için gerekli öncelik alanlarını belirlemektedir. Türkiye her halükarda İlerleme Raporunda yer alan tüm konulara eğilmek durumunda olacaktır. Türkiye'nin, Ortaklık Anlaşması, Gümrük Birliği ve örneğin, tarım ürünlerine ilişkin ticaret rejimi gibi AT-Türkiye Ortaklık Konseyi kararları çerçevesinde müktesebatin yasal uyumu ve uygulamasına ilişkin yükümlülüklerini yerine getirmesi de önem taşımaktadır. AB mevzuatının yasalara meczinin tek başına yeterli olmadığı, ayrıca Avrupa Birliği'nin uyguladığı standartlarda uygulanmasının güvence altına alınmasının da gerekli olduğu da hatırd tutulmalıdır. Aşağıda sıralanan tüm alanlarda mevzuatın güvenilir ve etkin uygulaması gerekmektedir.

AB Komisyonu'nun İlerleme Raporundaki analizler temel alınarak, Türkiye için belirlenen kısa ve orta vadeli öncelikler ve ara hedefler aşağıdadır:

4.1. Kısa Vade (2001)

Güçlendirilmiş siyasi Diyalog ve siyasi Ölçütler

Helsinki sonuçlar bildirgesine uygun olarak, siyasi diyalog bağlamında, Helsinki sonuçlar bildirgesinin 9(a) maddesinde atıf yapıldığı gibi, BM Genel Sekreteri'nin Kıbrıs sorununa kapsamlı bir çözüm bulunması sürecini başarılı bir sonuca bağlamaya yönelik çabalarını güçlü bir biçimde desteklemek

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10.maddesi doğrultusunda, ifade özgürlüğü hakkı için Yasal ve anayasal güvenceleri güçlendirmek. Bu bağlamda şiddet içermeyen görüşlerini açıklamaktan hapis cezası verilen kişilerin durumuna işaret etmek.

Dernek kurma özgürlüğü ve barışçıl toplantı hakkı ve sivil toplumun gelişmesini cesaretlendirmek için yasal ve anayasal güvenceleri güçlendirmek.

İşkence uygulamalarına karşı mücadeleyi pekiştirmek için yasal hükümleri güçlendirmek ve bu yönde gereken bütün tedbirleri almak ve Avrupa İşkenceyi Önleme Sözleşmesine uyumu sağlamak.

Mahkeme öncesi gözaltı ile ilgili yasal uygulamaları (prosedürleri), Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi hükümleri ve İşkenceyi Önleme Komitesi tavsiyeleri doğrultusunda daha fazla uyumlulaştırmak.

Her türlü insan hakları ihlaline karşı hukuki yeniden yargılama olanaklarının güçlendirilmesi
Diğer ülkeler ve uluslararası örgütlerle işbirliği içinde kanun uygulayıcı yetkililerin insan hakları konusunda yoğun olarak eğitimi.

Yargının - Devlet Güvenlik Mahkemeleri de dahil olmak üzere – işleyiş ve etkinliğini uluslararası standartlara uygun olarak iyileştirmek. Özellikle, hakim ve savcıların Avrupa Birliği mevzuatı – insan hakları alanı dahil olmak üzere – eğitimlerini güçlendirmek.

Ölüm cezası ile ilgili fiili moratoryumun devam etmesi.

Türk vatandaşlarının kendi anadillerinde televizyon ve radyo yayını yapmalarını yasaklayan her türlü yasal hükmün kaldırılması.

Bütün vatandaşların ekonomik, sosyal ve kültürel olanaklarını artırıcı bir bakış açısıyla, bölgesel dengesizliklerin azaltılmasına yönelik, ve özellikle Güneydoğudaki durumun iyileştirilmesi için kapsamlı bir yaklaşım geliştirmek.

Ekonomik Ölçütler

Özellikle kamu harcamalarının denetim altına alınmasına ilişkin olarak IMF ve Dünya Bankası ile üzerinde mutabık kalınan hali hazırdaki enflasyonla mücadele ve yapısal reform programının uygulanmasının sağlanması.

Saydamlığın ve izlemenin güvenceye alınması amacıyla yönelik olarak mali sektör reformunun uygulanmasına süratle başlanması.

AB usulleri ve Katılım Öncesi Ekonomik Programın (KÖEP) sunulması ile uyumlu olmak üzere, yıllık mali durum bildirimini içeren bir katılım öncesi mali izleme yöntemi hazırlanması. Katılım Öncesi Ekonomik Programın (KÖEP). KÖEP, ülkenin kapsamlı bir ekonomik program yoluyla AB'ye katılıma hazırlanması amaçlamaktadır.

Tarımsal reformların sürdürülmesi.

Sosyal unsur dikkate alınarak devlet işletmelerinin özelleştirilmesine devam edilmesi.

İç Pazar

Fikri ve sınai haklar: Fikri haklar mevzuatı uyumuna devam edilmesi ve korsanlıkla mücadelenin güçlendirilmesi.

Malların serbest dolaşımı: Avrupa standartları, belgelendirme ve uygunluk değerlendirilmesi ve markalama konularında uyumun hızlandırılması; mevcut piyasa izleme ve değer-

lendirme yapılarının teçhizat ve eğitim ile desteklenerek güçlendirilmeye başlanması; Yeni ve Küresel Yaklaşım ilkelerinin iç hukuka aktarılmasını sağlayacak belirli sektörler (gıda, ilaç, kozmetik, tekstil) ve çerçeve mevzuata ilişkin çalışmaların hızlandırılması ve uygun idari yapılar oluşturulması; ticaret önündeki teknik engellerin kaldırılması.

Rekabet: Saydamlık ve devlet yardımının düzenli takibinin sağlanmasına temel teşkil etmek için devlet yardımının kontrolü konusundaki sorumluluğu belirtecek mevzuatın kabulü,

Kamu alımları: Özellikle alım sisteminin daha saydam ve hesap verebilir hale getirilerek Topluluk müktesebatı ile uyuma başlanması.

Vergilendirme

Özellikle oranlar, işlem muafiyeti kapsamı, vergilendirme kapsamı ve vergi yapısı olmak üzere tüketim vergileri ve KDV konularında uyuma başlanması; yeni vergi önlemlerinin Kurumlar Vergisi İşleyiş Prensipleri ile uyumlu olmasının güvenceye alınması ve ayrımcı önlemlerin elenmesi.

Tarım

İşleyen bir tapu kayıt sisteminin, hayvan tanımlama sistemlerinin ve bitki geçiş izin sistemlerinin geliştirilmesi ve tarımsal piyasaların izlenmesi, yapısal ve kırsal gelişime yönelik önlemlerin uygulanması amacıyla idari yapıların iyileştirilmesi.

Hayvan ve bitki hastalıkları ile mücadele mevzuatı uyumu öncelikli olmak üzere, hayvan ve bitki sağlığı konusundaki Topluluk mevzuatı için uygun bir uyum stratejisi oluşturulması ve özellikle laboratuvar testlerine, kontrol düzenlemelerine ve kuruluşlarına mahsus uygulama kapasitesinin artırılması.

Balıkçılık

Balıkçılık kaynaklarının kullanımı, piyasa ve yapısal gelişmelerin bir kaynak yönetimi politikası ile izlenmesi, denetim ve kontrol önlemleri ve balıkçılık filosu sicilinin iyileştirilmesi için idari yapıların oluşturulması.

Taşımacılık

Taşımacılık alanındaki AB müktesebatının iç hukuka yansıtılması için bir program kabul edilmesi.

Denizcilik güvenlik standartlarına ilişkin mevzuatın uyumuna başlanması ve güvenlik standartlarının uygulanması.

Sınıflandırma kuruluşlarının izlenmesi ve Türk bandıra sicilinin performansının artırılması konularında deniz taşımacılığı için bir eylem planının kabul edilmesi.

Denizcilik idaresinin, özellikle devlet bandıra denetiminin, güçlendirilmeye başlanması.

İstatistik

Özellikle nüfus ve sosyal istatistikler, bölgesel istatistikler, iş istatistikleri, dış ticaret ve tarım istatistikleri olmak üzere istatistiklerin daha fazla geliştirilmesi için bir strateji benimsenmesi.

Ticari kayıtların AB standartları ile aynı düzeye getirilmesi.

İstihdam ve Sosyal Konular

AB müktesebatı ile uyum için bir strateji ve ayrıntılı bir program benimsenmesi.

Çocuk işgücü sorunu ile mücadele için yapılan çabaların daha güçlendirilmesi.

Diğerlerinin yanı sıra, sendikal haklara saygı duyulması ve sendikal eylemler üzerindeki kısıtlayıcı hükümlerin kaldırılarak etken ve özerk sosyal diyalog için gerekli koşulların güvenceye alınması.

AB müktesebatının geliştirilmesi ve uygulanmasına yönelik sosyal ortakların kapasite oluşturma çalışmalarının desteklenmesi.

Enerji

Enerji sektöründeki AB müktesebatının kabulü için bir programın uygulamaya konması.

Elektrik ve gaz sektörleri için bağımsız bir düzenleyici kurum oluşturulması: bu kurumun görevlerini etkin bir biçimde yapmasını sağlayacak yetki ve araçların verilmesi.

Başta elektrik ve gaz yönergeleri ile piyasaların açılması olmak üzere, iç enerji piyasasının kuruluşuna yönelik hazırlıkların yapılması.

Telekomünikasyon

Ruhsatlandırma, karşılıklı bağlantı ve evrensel hizmet alanlarında AB müktesebatı ile uyumun sağlanması; serbestleştirme ihtiyaçlarının daha da irdelenmesi;

Bağımsız düzenleyici kurumun kapasite oluşturmalarının güçlendirilmesi, bir başka deyişle mevzuatı uygulama yeteneğinin güçlendirilmesi.

Bölgesel politika ve yapısal araçların eşgüdümü

Topluluk kurallarına uygun bir NUT sınıflandırmasının hazırlanması.

Etkili bir bölgesel politikanın geliştirilmesi için bir strateji benimsenmesi.

Türkiye'nin planlama sürecinde projelerin seçiminde bölgesel politika ölçütlerini kullanıma başlaması.

Kültür ve Görsel-İşitsel Sektör Politikası

Özellikle Sınırsız Televizyon Yönergesi ile ilgili olmak üzere, görsel-işitsel politika alandaki mevzuatın uyumuna başlanması.

Çevre

Müktesebatın uyumu için ayrıntılı yönerge özelinde bir programın kabulü.

Çevresel Etki Değerlendirme yönergesinin yasalaştırılması.

Her yıl için gerçekçi kamu ve özel sektör finansman kaynakları ile uyum maliyeti tahminlerine dayanan yatırımların finansmanı konusunda bir plan geliştirilmesi (yönerge özelinde).

Adalet ve içişleri

Adalet ve içişleri alanında Avrupa Birliğindeki mevzuat ve uygulamalar konularında bilgilendirme ve bilinçlendirme programları geliştirilmesi.

Organize suçlar, uyuşturucu ticareti ve yolsuzlukla mücadelenin iyileştirilmesi ve kara para aklama ile mücadele için kapasitesinin güçlendirilmesi.

Gümrükler

Serbest bölgeler ile ilgili mevzuatın uyumuna devam edilmesi ve yeni Gümrük Kanunu ve uygulama hükümlerinin uygulanmasının güvenceye alınması.

İdari ve adli kapasitenin pekiştirilmesi

Kamu idaresinin müktesebatı yürürlüğe koyma ve yönetme kapasitesinin, özellikle eğitim yoluyla ve yasadışı göçün ve insan ve uyuşturucu ticaretinin önlenmesine yönelik etkin sınır denetiminin geliştirilmesi dahil olmak üzere ilgili bakanlıklar arasında uygun koordinasyon yoluyla iyileştirilmesi.

İlgili idari kurumların güçlendirilmesi dahil kamu idaresinin modernizasyonunun hızlandırılması.

Mali kontrol işlevlerinin güçlendirilmesi, gümrüklerin verimliliğinin artırılması, vergi idaresinin modernize edilmesi ve kaçakçılıkla mücadele kapasitesinin artırılması; sınırlarda yapılan hayvan ve bitki sağlığı denetimlerinin güçlendirilmesi, gıda denetim idaresinin yeniden yapılandırılması ve kalitesinin iyileştirilmesi, adli sistemin işlerliğinin geliştirilmesi ve Topluluk hukuku ve uygulaması konularında yargı mensuplarının eğitiminin daha fazla teşvik edilmesi.

Program yönetimi için hukuki, idari ve bütçe çerçevesinin kabulü (denetim elkitabı ve denetim takibi).

4.2. Orta Vadeli Öncelikler

Güçlendirilmiş siyasal diyalog ve siyasal ölçütler

Helsinki sonuçlar bildirgesine uygun olarak, siyasal diyalog bağlamında, anlaşmazlıkların Birleşmiş Milletler Anayasası'na uygun şekilde barışçı yollardan çözülmesi ilkesi kapsamında, Helsinki sonuçlar bildirgesinin 4.maddesinde atıf yapıldığı gibi, devam eden sınır anlaşmazlıklarını ve diğer ilgili konuları çözmek için her çabayı sarf etmek

Hiçbir ayırımı tabi tutulmaksızın ve dil, ırk, renk, cinsiyet, politik düşünce, felsefi inanç veya dinlerine bakılmaksızın tüm bireylerin bütün insan hakları ve temel özgürlüklerden tam olarak yararlanmalarının güvence altına alınması. Düşünce, vicdan ve din özgürlüklerinden yararlanma koşullarının daha da geliştirilmesi.

Türk Anayasasının ve diğer ilgili mevzuatın, bütün Türk vatandaşlarının hak ve özgürlüklerini Avrupa İnsan Haklarının Korunması Sözleşmesinde belirtildiği gibi güvence altına alan bir bakış açısıyla, tekrar gözden geçirilmesi ve bu tür yasal reformların uygulanmasının ve Avrupa Birliği Üye Devletlerinin uygulamalarıyla uyumun sağlanması.

Ölüm cezasının kaldırılması, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6 No.lu Protokolü'nün imzalanması ve onaylanması.

Uluslararası Medenî ve Siyasî Haklar Sözleşmesi ve tercihli Protokolü'nün, ve Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi'nin onaylanması.

Cezaevlerindeki gözetli koşullarının Birleşmiş Milletler Hükümlü ve Tutukluların Muamelesinde Gözetilecek Standart Asgari Kurallar ve diğer uluslararası normlara uygun hale gelecek şekilde düzeltilmesi.

Milli Güvenlik Kurulunun hükümete bir danışma organı niteliğindeki Anayasal rolünün Avrupa Birliği üye ülkelerinin uygulamalarına uyumlulaştırılması.

Güneydoğu'da halen devam etmekte olan Olağanüstü Hal'in kaldırılması.

Kültürel çeşitliliğin sağlanması ve kökenlerine bakılmaksızın tüm vatandaşların kültürel haklarının güvence altına alınması. Bu hakların kullanılmasını engelleyen her türlü yasal hüküm – eğitim alanındaki de dahil olmak üzere – kaldırılmalıdır.

Ekonomik ölçütler

Özelleştirme sürecinin tamamlanması.

Tarım ve mali sektör reformlarının tamamlanması.

Emeklilik ve sosyal güvenlik sisteminin sürdürülebilirliğinin güvenceye alınması.

Genç kuşağa ve dezavantajlı bölgelere özel önem verilerek genel eğitim ve sağlık düzeyinin yükseltilmesinin sağlanması.

İç pazar

Malların serbest dolaşımı: AB müktesebatı ile uyumun tamamlanması; Avrupa standartları ile uyumun tamamlanması; mevcut belgelendirme, piyasa denetimi ve uygunluk denetimi yapılarının güçlendirilmesinin tamamlanması.

Şirketler hukuku: AB müktesebatı ile bağdaşmanın tamamlanması.

Verilerin korunması: mevzuat uyumu ve uygulamanın tamamlanması.

Sermayenin serbest dolaşımı: Özellikle yabancı yatırımcılar için kısıtlamaların kaldırılarak uyumun tamamlanması.

Rekabet: bölgesel yardım projeleri dahil olmak üzere devlet yardımlarına ilişkin AB müktesebatı ile uyumun tamamlanması ve tekeller ve özel haklardan yararlanan şirketler ile ilgili mevzuatın uyumu.

Kamu ihaleleri: AB müktesebatı ile uyumun tamamlanması; etkin uygulamanın güvenceye alınması.

Vergilendirme

Ulusal mevzuatın AB müktesebatı ile uyumunun tamamlanması.

Tarım

Tarımsal ve kırsal gelişme politikalarında müktesebat için hazırlıkların tamamlanması.

Gıda işleme kuruluşlarının (et, süt işleme tesisleri) AB hijyen ve halk sağlığı standartlarına uyacak şekilde modernizasyonu ve test ve teşhis tesislerinin daha fazla kurulması.

Balıkçılık

Ortak balıkçılık politikasının yürürlüğe konması ve uygulanmasına ilişkin kapasite geliştirilmesinin tamamlanması.

Türkiye'deki balıkçılık ürünlerinin toplam kalite standartları ve güvenliğinin geliştirilmesine devam edilmesi.

Taşımacılık

Kara taşımacılığı (piyasaya giriş, yol güvenliği, tehlikeli maddeler kuralları ve vergilendirme), demiryolları, hava taşımacılığı (özellikle hava güvenliği ve hava trafiği yönetimi) ve iç su yollarına (tekneler için teknik gerekler) mevzuatlarına ilişkin uyumun tamamlanması.

Denizcilik güvenliği başta olmak üzere taşımacılık mevzuatının etkin biçimde yürürlüğe konması ve uygulanmasının sağlanması.

Türk ticaret filosunun (özellikle denizcilik ve kara taşımacılığı) İç Pazarla tam bütünleşmesini sağlayacak teknik normlar için hazırlanması.

Ekonomik ve Parasal Birlik

Merkez Bankası kanununun Avrupa Merkez Bankaları Sistemi'ne (ESCB) katılımı mümkün kılacak şekilde değiştirilmesi.

Merkez Bankasının hükümetten bağımsızlaştırılmasının tamamlanması.

İstatistikler

Özellikle GSYİH tahmini, uyumlaştırılmış tüketici fiyat endeksleri, kısa vadeli göstergeler, sosyal istatistikler, ticaret sicili ve ödemeler dengesi alanlarında AB ile uyumlu istatistiksel yöntem ve uygulamaların kabulü.

Makroekonomik istatistiklerin istatistik alanındaki müktesebat ile daha fazla uyumu.

Personelin yeterli eğitiminin sağlanması ve idari kapasitenin geliştirilmesi.

İstihdam ve sosyal işler

Kadınlara karşı ayrımcılığın geride kalan biçimleri ile cinsiyet, ırk veya etnik köken, din veya inanç, sakatlık, yaş veya cinsi yönelim temelindeki her türlü ayrımcılığın kaldırılması.

İş hukuku, kadın ve erkeklere eşit muamele, mesleki sağlık ve güvenlik ve halk sağlığı alanlarındaki AB mevzuatının iç hukuka aktarılması, ilgili idari yapılar ve sosyal güvenliğin eşgüdümü için gerekli olan yapıların güçlendirilmesi.

Sosyal politika ve ve istihdam alanındaki AB müktesebatının etkin biçimde yürürlüğe konmasının ve uygulanmasının sağlanması.

Ortak istihdam incelemesinin başlatılması da dahil olmak üzere, ileride Avrupa İstihdam Stratejisine katılım perspektifi ile ulusal istihdam stratejisinin hazırlanması ve bu bağlamda, özellikle devam eden ve hızlanan yapısal değişimin etkisi olmak üzere, işgücü piyasası ve sosyal gelişmeleri izleme kapasitesinin geliştirilmesi.

Özellikle sosyal güvenlik sisteminin mali açıdan sürdürülebilir hale getirilmesi gözetilerek yeniden yapılanması yoluyla sosyal korumanın daha da geliştirilmesi ve sosyal güvenlik ağının güçlendirilmesi.

Enerji

Enerji kuruluşlarının yeniden yapılandırılması ve muhtelif sektörlerle girişin daha da serbestleştirilmesi; idari ve düzenleyici yapıların güçlendirilmesi.

Ulusal mevzuatın enerji sektöründeki AB müktesebatına uyumunun tamamlanması.

Telekomünikasyon

Topluluk mevzuatının iç hukuka yansıtılmasının tamamlanması.

Tüm iletişim sektörü için kapsamlı bir politikanın geliştirilmesi.

Bölgeler politikası ve yapısal araçların koordinasyonu

Birden çok yılı kapsayan bütçe hazırlama usulleri ve değerlendirmenin izlenmesini sağlayan yapıların kurulması da dahil olmak üzere, ülke içi farklılıklarının azaltılmasına yönelik ulusal bir politikanın geliştirilmesi.

Kültür ve görsel-işitsel iletişim politikası

Görsel-işitsel iletişim mevzuatının uyumunun tamamlanması ve bağımsız televizyon/radyo düzenleyici kurum kapasitelerinin güçlendirilmesi.

Çevre

Kurumsal, idari ve izleme kapasitesinin çevrenin korunmasını güvence altına alacak şekilde güçlendirilirken, özellikle çerçeve mevzuatın ve sektör mevzuatının geliştirilmesi yoluyla AB'nin çevre konusundaki müktesebatının yürürlüğe konması ve uygulanması.

Mevzuatın, özellikle çerçeve mevzuat ve yatay mevzuat ile doğa korunması, su kalitesinin korunması ve atık yönetimi konularındaki mevzuatın, özel önem ile uygulanması; bir atık yönetimi stratejisinin uygulanması.

İzleme ağları ve izin usullerinin yanı sıra veri toplama dahil çevre müfettişlikleri kurulması.

Bütün diğer sektörel politikaların tanım ve uygulamasının sürdürülebilir gelişme ilkeleri ile bütünleştirilmesi.

Çevresel Etki Değerlendirme yönergesinin yürürlüğe konması ve uygulanması.

Gümrükler

Serbest bölgeler, çift kullanımlı mallar ve teknolojiler, uyuşturucu üretiminde kullanılan maddeler (precursors) sahte ve korsan mallar başta olmak üzere mevzuat uyumunun tamamlanması.

Adalet ve içişleri

Topluluk Hukuku ile adalet ve içişleri alanlarında AB müktesebatı uygulamaları konularında eğitim programları geliştirilmesi.

Özellikle polisin hesap verme sorumluluğunun güvenceye alınmasına yönelik olarak adalet ve içişleri kurumlarının daha da geliştirilmesi ve güçlendirilmesi.

Schengen Bilgi Sistemi ve Europol'a tam olarak katılımın mümkün olması için veri koruma alanındaki AB müktesebatının kabulü;

Vize mevzuatı ve uygulamasının AB mevzuatına uygun hale getirilmesine başlanması.

Yasadışı göçün önlenmesine yönelik olarak, göç konusundaki AB müktesebatının ve eylemlerinin (kabul, yeniden kabul, sınır dışı etme) kabul edilmesi ve uygulanması.

Sınır yönetiminin güçlendirilmeye devam edilmesi ve Schengen Sözleşmesinin tam olarak uygulanması için hazırlık yapılması.

İltica konusundaki 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesine konulan coğrafi çekincenin kaldırılması ve mülteciler için konaklama tesisleri ve sosyal destek mekanizmaları geliştirilmesi.

Yolsuzluk, uyuşturucuyla mücadele, organize suçlar, kara para aklanması ve ceza hukuku ve medeni hukuk alanlarında adli işbirliği konularında AB müktesebatının kabulü ve uygulanması; bu alanlardaki uluslararası işbirliğinin daha da yoğunlaştırılması.

İdari ve adli kapasitenin güçlendirilmesi

AB politikalarının verimli yönetiminin sağlanması için, sınır yönetiminin güçlendirilmesi ve Schengen Sözleşmesinin tam olarak uygulanmasına hazırlık dahil olmak üzere kamu idaresinin modernizasyonuna yönelik reformun tamamlanması.

İç ve bağımsız mali kontrol için yasal çerçevenin tamamlanması; iç denetim/kontrol işlevlerinin uyumu için hükümet içinde merkezi bir kuruluşun kurulmasının tamamlanması; harcama merkezlerinde iç denetim/kontrol ünitelerinin kuruluşunun tamamlanması; ulusal iç hesap kontrolörleri/denetçileri için merkezi ve yerel düzeyde ve öncel (ex-ante) mali denetim düzeyinde "işlevsel bağımsızlığın" sonuçlandırılması; AB fonlarının kontrolü için bir denetim elkitabı hazırlanması ve hesap denetimi takibi geliştirilmesi.

Bölgesel reformunun tamamlanarak bölge ve belediye yönetimi kavramlarının geliştirilmesi.

Bölgesel düzeyde işler yapılarının oluşturulması ve bölgesel gelişmeyle ilgili mevcut idari yapıların güçlendirilmesi.

5. PROGRAMLAMA

Türkiye, 1996-1999 döneminde, yıllık ortalama 90 milyon Euro'nun biraz üzerinde olmak üzere 376 milyon Euro hibe yardımı almıştır. 2000'den itibaren, Türkiye'ye ayrılacak yıllık tahsisat, MEDA II ikili yardımlarından ortalama %15'lik bir pay ile iki "Avrupa stratejisi/katılım öncesi strateji" tüzüğü çerçevesinde öngörülen fonları kapsayacak şekilde belirlenmiştir. Nisan 2000'de kabul edilen birinci tüzük, AT-Türkiye Gümrük Birliği'ni derinleştirecek önlemlerin uygulanması için 3 yıl boyunca yılda 5 milyon Euro'yu öngörmektedir. Onay sürecinde olan ikinci tüzük, Türkiye'de ekonomik ve sosyal kalkınmayı teşvik edecek tedbirlerin alınmasına yönelik olup, 3 yıl boyunca yılda 45 milyon Euro sağlayacaktır.

Bütün bu fonlar katılım öncesine yöneliktir. 2000 yılı için tahsisat ayrımı şöyledir:

- Tahsisatın %50'si özellikle Türk mevzuatı ve uygulamalarının AB müktesebatına uyumunu amaçlayan yapısal ve sektör reformlarına verilecektir. Reformlar yapısal uyum imkanları yoluyla desteklenecektir; amaç Türkiye'nin temel yapısal reformlarının Topluluk müktesebatına uygun şekilde ve IMF ile Dünya Bankasıyla yakın eşgüdüm içinde üstlenmesine yardımcı olmaktır.
- Tahsisatın %50'si Türkiye'nin AB ile bütünleşmesini hedefleyen diğer önlemlerin finansmanını sağlayacaktır: Türk idaresi ve kurumlarının kurumsallaşma yoluyla Topluluk müktesebatını uygulayacak kapasiteyi geliştirmelerine yardımcı olmak. Türkiye'nin sanayi ve alt yapısının Topluluk standartlarına gelmesi için yatırım desteği ve bölgesel/kırsal kalkınma yoluyla gereken yatırımların harekete geçirilmesine yardımcı olmak. Bu tahsisat ile Türkiye, Beşinci Araştırma ve Teknik Gelişme Çerçeve Programı ile Eğitim ve KOBİ'ler alanındaki de dahil olan Topluluk Programları ve ajanslarına katılım katkısının bir bölümünü karşılayabilir.

5.1. Uluslararası Mali Kuruluşların Rolü

Türkiye ve Uluslararası Mali Kuruluşlar arasındaki işbirliği. Katılım Ortaklığı ile bir ivme ve yeni bakış açısı kazanmaktadır. Katılım Ortaklığıyla sağlanan kaynaklar, Uluslararası Mali Kuruluşlardan daha fazla miktarda kalkınma yardımı için başlangıç sermayesi ve katalizör olarak hizmet etmektedir. Bu süreç, katılım öncesi önceliklere ilişkin projelerin ortak finansmanını kolaylaştırmak amacıyla, aday ülkeler, Avrupa Yatırım Bankası ve Uluslararası Mali Kuruluşlar ve özellikle Dünya Bankası ile irtibatlı olarak Komisyon tarafından geliştirilmektedir. Aynı zamanda, diğer donörlerin (Üye ülkeler; üçüncü ülkeler) programlarıyla yakın işbirliğinin kurulması önem taşımaktadır.

6. KOŞULLAR

Türkiye için katılma öncesi unsurları aracılığıyla proje finansmanı için sağlanacak Topluluk yardımı, Türkiye'nin Ortaklık Anlaşması, Gümrük Birliği ve örneğin tarım ürünleri için ticaret rejimi gibi AT-Türkiye Ortaklık Konseyi'nin ilgili kararları çerçevesindeki yükümlülüklerine saygı göstermesine bağlıdır. Kopenhag kriterlerini yerine getirmeye matuf olarak atılacak daha ileri adımlar ve özellikle bu Katılma Ortaklığının belirli önceliklerinin 2001 içinde yerine getirilmesi yönünde gelişme sağlanmalıdır. Bu genel koşullara uymamazlık, önerilen tek çerçeve

yönetmeliğinin 4.maddesi çerçevesinde, Konsey tarafından mali yardımların askıya alınması karan alınması sonucunu doğurabilecektir.

7. İZLEME

Katılma Ortaklığının uygulanması, Ortaklık Anlaşması çerçevesinde izlenecektir. Avrupa Konseyi tarafından Helsinki'de belirtildiği şekilde, Türkiye için Ortaklık Anlaşmasının kurumlarının, müzakerelerin açılıp açılmadığına bakılmaksızın, aynı düzenlemelere göre müktesebata uyumun incelenebileceği bir çerçeve oluşturmaya devam etmesi önemlidir.

Katılma Ortaklığının ilgili bölümleri, ilgili alt-komitelerde tartışılacaktır. Ortaklık Komitesi, tüm gelişmeleri, ilerleme ve öncelikler ile orta vadeli amaçların yerine getirilmesinde karşılaşılan sorunları ve alt-komiteler tarafından kendisine gönderilen daha belirli konular tartışır.

Öncelikle, MEDA Yönetim Komitesi, üç unsur altındaki (MEDA; Avrupa Stratejisi altında iki mali yönetmelik) finansmana ilişkin araçların birbiriyle ve Katılma Ortaklığı ile uyumlu olmasını temin eder.

Komisyon, "Türkiye için katılma öncesi stratejisi" başlıklı yeni bütçe kaleminin (PDB 2001) uygulanması için yeni tek bir yönetmelik hazırlamaktadır. Bu yönetmeliğin kabulünün ardından, Phare Yönetim Komitesi, Katılma Ortaklığı ile uyumlu olmasını izleme görevini yerine getirecektir.

ULUSAL PROGRAM (19 MART 2001)

ÖZET

Modern Türkiye Cumhuriyeti'nin özünde, barışçı bir dış politika ile laiklik, hukukun üstünlüğü, çoğulcu ve katılımcı demokrasi, insan hak ve özgürlükleri bulunur.

Uluslararası ilişkilerde, barış, refah, güvenlik ve istikrar artırıcı ve pekiştirici katkılar yapan deneyimli bir ülke olan Türkiye, barışçı dış politikası çerçevesinde, komşularıyla ilişkilerinin geliştirilmesine özen gösterecek, bu bağlamda Yunanistan'la sorunlarına diyalog yoluyla çözümler getirilmesi için girişim ve çabalarını sürdürecektir. Kıbrıs konusunda da tarafların egemen eşitliğine ve ada gerçeklerine dayalı karşılıklı olarak kabul edilebilir bir çözüm kapsamında, yeni bir ortaklık kurulması için BM Genel Sekreteri'nin iyi niyet misyonu çerçevesindeki çabalarına destek vermeye devam edecektir. **Bir AB üyesi olarak demokratik ve lâik Türkiye modeli, Avrasya'nın çağdaşlaşma yolunun genişletilmesinde etkili olacaktır.**

Türk Hükümeti, Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliğini, Cumhuriyetimizin kurucu felsefesini ve Atatürk'ün geleceğe bakışını doğrulayan kilit bir aşama ve Türkiye Cumhuriyeti için yeni bir basamak olarak değerlendirmektedir.

Avrupa Birliği'ne üyelik, bu husustaki kriterlerin karşılanması suretiyle ve Türkiye Cumhuriyeti'nin Anayasamızda ifade bulan temel özellikleri çerçevesinde gerçekleşecektir.

Türkiye, başta insan hakları ve demokrasi alanlarında olmak üzere, Avrupa Birliği müktesebatı niteliğindeki evrensel normlar ile Avrupa Birliği ülkelerinin uygulamalarına daha fazla uyum sağlamak amacıyla, gerekli tüm uluslararası sözleşmelere taraf olacak ve bunların etkin şekilde uygulanmasını sağlayacak tedbirleri alacaktır.

Türkiye, somut ve özgün katkılarıyla Avrupa'nın evriminde önemli bir rol oynayacaktır.

SİYASİ KRİTERLER

Türk Hükümeti, siyasî, idarî ve yargı reformlarına ilişkin çalışmalarını 2001 yılında hızlandıracak ve önerilerini mümkün olan en kısa zamanda TBMM'ye sunacaktır. Bu bağlamda amaç, özgürlükçü, katılımcı, güvenceli, devlet organları arasında görev ve yetkileri dengeleyen, hukuk devleti ilkesini üstün kılan Anayasa ve yasa hükümlerinin, Türkiye'nin uluslararası taahhütleri ile AB standartları temelinde daha da geliştirilmesidir. Demokrasi ve insan hakları alanlarındaki reform sürecinde, öncelikle Anayasa gözden geçirilecektir. **Anayasa değişiklikleri, yasal düzenlemelerin de çerçevesini belirleyecektir.**

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, insan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğü alanlarında kaydedilecek gelişmeleri sürekli olarak izleyecek, AB müktesebatına uyum çalışmalarını düzenli şekilde değerlendirecek ve bu çalışmaların hızlandırılması için gerekli tüm önlemleri alacaktır.

Bu çerçevede, başta düşünce ve ifade özgürlüğü olmak üzere bireysel insan hak ve özgürlüklerinin daha da geliştirilmesi, dernek kurma ve barışçı toplantı hakkı ile sivil toplumun güçlendirilmesi, yargının işlevselliği ve verimliliğinin artırılması, duruşma öncesi gözaltı ve cezaevlerindeki tutukluluk koşullarının iyileştirilmesi, işkenceyle mücadeleye hız verilmesi, insan hakları ihlallerinin caydırılması, ülke içinde bölgesel dengesizliklerin azaltılması, devlet memurları ve diğer kamu görevlilerinin insan hakları alanında eğitilmesi ve benzeri alanlarda, kısa ve orta vadede bir dizi yasal ve idari tedbir alınması öngörülmektedir.

EKONOMİK KRİTERLER

1999 Yılında uygulamaya konulan ekonomik program, Şubat.2001'deki ekonomik kriz nedeni ile revize edilmiştir. Yapısal reformların, yeni programın başarısında olmazsa olmaz bir rol taşıdığı bilinciyle hızlandırılarak gerçekleştirilmesine karar verilmiştir.

Yapısal reformlar kapsamında uzun yıllardır açık veren sosyal güvenlik sistemi yeniden düzenlenmiş ve sistemin aktif ve pasifleri arasındaki dengenin sağlanması yönünde önemli adımlar atılmıştır.

Vergi tabanının genişletilmesi ve kayıt dışı ekonominin kayıt altına alınabilmesi için vergi reformu gerçekleştirilmiştir.

Mali sektör reformu sonucunda kurulan Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu, bankacılık sektörünün *düzenlenmesi, gözetimi ve denetimi işlevlerinin tek bir otorite altında toplanmasını sağlamıştır. Ancak Şubat 2001 tarihli ekonomik kriz mali sektör reformu kapsamında daha köklü önlemler alınması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Bankalar Kanunu ve TCMB Kanunu değişiklikleri ile ilgili düzenlemelerin öncelikle ele alınması gereklidir. Kamu Bankalarına ilişkin düzenlemeler mali sektör reformu kapsamında öncelikli olarak ele alınacaktır.*

Tarımda doğrudan gelir desteği sistemine geçişin ilk adımları atılmış ve pilot bölgelerdeki uygulamalardan olumlu sonuçlar alınmıştır. Mali şeffaflık kapsamında bütçe içi ve dışı fonlardan program çerçevesinde öngörülenler kapatılmıştır.

Özelleştirme reform programının çok önemli bir unsurudur. Türkiye ekonomisinin rekabetçi bir ortamda büyüebilmesi için devletin, özellikle tekellerdeki ekonomik faaliyetlerinin hızlı

bir biçimde özelleştirilmesi gerekmektedir. Bu yapılırken, devlet tekelinin yerine özel tekellerin oluşmaması için azami özen gösterilmektedir. 1999 yılında yapılan değişiklik ile özelleştirme ilk kez Anayasaya girmiş ve enerji ihalelerindeki darboğazın aşılması için uluslararası tahkim müessesesi düzenlenmiştir. 2000 yılı içerisinde aralarında Tüpraş, Petkim, THY, Erdemir, SEKA gibi büyük ölçekteki KİT'lerin de bulunduğu kamu işletmelerinin blok satış ve halka arz gibi çeşitli yöntemlerle özelleştirilmeleri programlanmıştır. Nitekim 2000 yılı içerisinde, Petrol Ofisi'nin yüzde 51'inin blok satışı, TÜPRAŞ'ın halka arz yolu ile yüzde 31.5'unun satılması ve cep telefonu lisans satışı ile beklenenin üzerinde gelir elde edilmesi olumlu gelişmeler olmuştur. Şubat 2001 krizi sonrasında, Türk Hava Yolları ve Türk Telekom'un özelleştirilmesi sürecinin hızlandırılarak sonuçlandırılması yönünde Hükümet iradesi beyan edilmiştir.

AB'nin aday ülkeler için hazırladığı Katılım Öncesi Mali Bildirim Prosedürü kapsamındaki yükümlülüklerimiz de kısa vadede yerine getirilecektir.

ÜYELİK YÜKÜMLÜLÜKLERİNİ YÜKLENEBİLME KAPASİTESİ

A. Gümrük Birliği (Ortaklık İlişkileri Çerçevesinde)" Kapsamında Gerçekleştirilen Mevzuat Uyum Çalışmaları

Bu bölümde Türkiye'nin AB ile Ortaklık ilişkileri çerçevesindeki yükümlülükleri inceleyerek yerine getirdiği ve getirmediği yükümlülükler sıralanmıştır. Türkiye bu kapsamda AB teknik mevzuatına uyum ve rekabet politikasının belirli hususlarını (devlet yardımları, kamu teşebbüslerine tanınan özel veya inhisari haklar ve TEKEL) kapsayan alanlarda geçmişten kaynaklanan yükümlülüklerini henüz yerine getirebilmiş değildir.

B. Müktesebat Uyumu

1. Malların Serbest Dolaşımı

Malların serbest dolaşımı alanında, Türkiye'nin AB'nin sanayi ürünlerindeki teknik mevzuatına uyumunu tamamlaması gerekmektedir. Bu yükümlülük gümrük birliğinin işleyiş kurallarını belirleyen 1/95 ve buna dayanılarak çıkarılan 2/97 sayılı Ortaklık Konseyi Kararlarından, yani Türkiye'nin AB ile kurmuş bulunduğu ortaklık ilişkisinden kaynaklanmaktadır.

Bu husus, hem iç pazarımıza kaliteli ve uluslararası normlara uygun mal arzını sağlayacak, hem de ihracatımız üzerindeki olumlu etkisi ile rekabet gücümüzü artıracaktır.

Bu kapsamda öncelikle, TBMM'ye sunulmuş bulunan ve Çerçeve Kanun olarak bilinen "Ürünlerle İlişkin Teknik Düzenlemelerin Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Kanun" tasarısının bir an önce yasalaşması gerekmektedir. Ancak bundan sonra ilgili kuruluşlar, kendi sorumluluklarında bulunan alanlardaki yasal düzenlemelerini, bu Kanuna istinaden yürürlüğe koyabilecek ve uygulamaya başlanması için gerekli önlemleri alabilecektir.

Uygulama açısından çok önem taşıyan bir unsur da 4 Kasım 1999 tarihinde 4457 sayılı Kanunla resmen tesis edilmiş olan Türk Akreditasyon Kurumu (TÜRKAK) nun faaliyete geçmesinin sağlanmasıdır.

Buna bağlı olarak, mevzuata uygunluğu değerlendirecek ve belgeleyecek olan uygunluk değerlendirme ve belgelendirme kuruluşları ile AB Komisyonuna da bildirilecek olan onaylanmış kuruluşların oluşturulması ve geliştirilmesi gerekmektedir.

Gümrük Birliği ile başlatılmış olan yeni bir piyasa gözetimi sistemi oluşturma çalışmaları devam etmektedir. Bu sistem, AB teknik mevzuatı ile bunun standardizasyon, metroloji, akrediyasyon gibi uygulama aşamalarını da içermektedir.

Kamu İhaleleri

Kamu ihaleleri alanında uluslararası normlara uygun olarak şeffaflığın ve tarafsızlığın, rekabetin ve kamuoyu denetiminin en geniş şekilde sağlanması ve AB mevzuatı ile paralelliğin temini amacıyla mevcut 2886 sayılı Devlet İhale Kanununun yerine hazırlanmakta olan yeni İhale Kanunu Taslağı çalışmalarının, Türkiye'nin çıkarları da gözetilerek ivedilikle sonuçlandırılması önem arz etmektedir.

Ayrıca kamu ihalelerine ilişkin uygulamayı yönlendirecek ve şikayetleri çözüme bağlayacak hukuki veya tercihen idari anlamda bağımsız bir kurum oluşturulması ihtiyacı bulunmaktadır.

2. Kişilerin Serbest Dolaşımı

AB üyesi ülkeler tarafından hassas bir konu olarak değerlendirilen kişilerin serbest dolaşımı alanındaki pek çok hususun tam üyeliğe ve hatta ertesine sarkabileceği düşünülmektedir.

Ancak, üye ülkelerdeki Türk işçileri ile aile bireylerinin istihdam piyasasına giriş koşullarına ve ücret ve çalışma koşullarına ilişkin hükümleri düzenleyen 1/80 ve 3/80 sayılı Türkiye AB Konseyi Kararlarının, bunların çeşitli hükümlerine getirilen Avrupa Topluluğu Adalet Divanı (ATAD) yorumlarını da gözeterek güncelleştirilmesi gerekmektedir. En azından, üye ülkelerde yasal olarak çalışan ve ikamet eden vatandaşlarımızın serbest dolaşım hakkının Türkiye'nin üyeliğini beklemeden gerçekleştirilmesini sağlayacak yeni Ortaklık Konseyi Kararlarına ihtiyaç bulunmaktadır.

Diğer taraftan, AB'nin üzerinde durduğu yasa dışı göç ve toplu göç hareketlerinin önlenmesi amacıyla 5682 sayılı Pasaport Kanununun ilgili maddelerinin değiştirilerek Topluluk müktesebatındaki kararlara uygun bir yapıya oturtulması öngörülmekte ve bu konuda hazırlanan kanun tasarısının bir an önce yasalaşması gerekmektedir.

3. Hizmetlerin Serbest Dolaşımı

Mali hizmetler alanındaki uygulamalar genel olarak AB mevzuatı ile uyumludur. Uyumsuz olan hususların tespiti ve giderilmesi çalışmaları da ilgili kurumlar tarafından sürdürülmektedir.

Mali hizmetler dışındaki hizmetler açısından ise, ulusal tercihler ve kısıtlamalar bulunabilmektedir. Bunların tespiti ve giderilebilmesi için öncelikle uygun bir koordinasyonla çalışmaların başlatılması gerekmektedir. Bu alandaki çalışmalar kamu kurum ve kuruluşlarının çokluğu da dikkate alınarak, diğer konularda olduğu gibi Avrupa Birliği Genel Sekreterliği tarafından yürütülecektir.

Türkiye ile AB arasında 3/2000 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı uyarınca başlatılmış olan "Hizmetler ve Kamu Alımlarının Serbestleştirilmesi" Müzakereleri devam etmekte olup, uyum çalışmalarında bu çerçevedeki gelişmeler de dikkate alınacaktır.

4. Sermayenin Serbest Dolaşımı

“Yabancı Sermayenin Teşviki Kanunu”nu yürürlükten kaldıracak “Yabancı Sermaye Kanun Tasarısı” yasalaştığında izin prosedürü kaldırılıp yerine kayıt sistemi getirilecektir.

“Sermayenin Serbest Dolaşımı” konusunda yabancıların yatırım ve ticari faaliyetleri kapsamında sınırlayıcı hükümler ihtiva eden

- Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun,
- Sivil Havacılık Kanunu,
- Kabotaj Kanunu ve
- Türk Ticaret Kanunu’ndaki yabancı hisse ile ilgili sınırlandırmalar,
- Yabancıların emlak edinmesine ilişkin sınırlamalar,
- Petrol ve madencilik alanında yapılacak yatırımlarda izin gerekliliği,

güvenlik ve mütekabiliyet esasları da dikkate alınarak gözden geçirilecektir.

Özellikle Köy Kanununda yer alan yabancıların emlak edinmesine ilişkin sınırlamaların kaldırılması hizmetlerin serbest dolaşımı açısından da önem taşımaktadır.

Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 sayılı Karar ile I-M sayılı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Genelgesi uyarınca, yurtdışında aynı ya da nakdi transferlerin üzerindeki sınırlamaların (5 Milyon Doların üzeri izne tabidir) AB normlarına uygun hale getirilmesi gerekmektedir.

5. Şirketler Hukuku

Şirketler konusundaki Türk mevzuatı genel olarak AB mevzuatı ile uyumlu olmakla beraber, bazı konular açısından Türk mevzuatında kısmi değişikliklere ihtiyaç bulunmaktadır. Bu amaca yönelik olarak Adalet Bakanlığı koordinatörlüğünde çalışan bir Komisyon, ilgili bütün AB Direktiflerini dikkate almak suretiyle yeni bir Türk Ticaret Kanunu Taslağı hazırlamaktadır. Bu taslağın orta vadede yasalaşması önem arz etmektedir.

Sınai mülkiyet hakları alanında önemli ilerlemeler Gümrük Birliği kapsamında kaydedilmiştir. Entegre Devre topografyalarının korunması hakkında Kanun Tasarısı Taslağı ve Yeni Bitki Çeşitlerine Ait Islahçı Haklarının Korunmasına İlişkin Kanun Tasarısı Taslağı çalışmaları sürdürülmektedir.

Fikri mülkiyet alanında bazı uluslararası anlaşmalara (WIPO – World Intellectual Property Organisation- Telif Hakları ve WIPO İcralar, Fonogram Anlaşmaları) 2001 yılı içerisinde taraf olunması öngörülmektedir.

Fikri ve sınai mülkiyet hakları konusundaki uyumsuzluklarda ihtisaslaşmayı teminen 12 ihtisas mahkemesinin kurulmasını hedefleyen Projenin sonuçlandırılması ve bu konuda AB’nin finansman sağlaması beklenmektedir.

6. Rekabet ve Devlet Yardımları

Türk Rekabet Hukuku, AB Rekabet Hukuku ile büyük ölçüde paraleldir. AB'nin rekabet kurallarına getirdiği değişiklikler Rekabet Kurumu tarafından izlenmekte ve paralel düzenlemeler oluşturulması çalışmaları başlatılmış bulunmaktadır.

Türkiye'nin Gümrük Birliğinden kaynaklanan yükümlülükleri arasında yer alan v1177 sayılı Tütün ve Tütün Mamulleri Kanun Tasarısının bir an önce AB normları paralelinde yasalaşması gerekmektedir. 4250 sayılı İspirto ve İspirto İçkiler İhbarı Kanununda değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı da 11 Ocak 2001 tarihinde TBMM tarafından onaylanmıştır. Ancak söz konusu düzenlemenin bir kez de tam üyelik perspektifi çerçevesinde ele alınmasında yarar olabilecektir.

Devlet yardımları alanında öncelikle ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının iştiraki ile bir çalışma grubu oluşturulmalı, devlet yardımları alanındaki dağılımı giderilmelidir. AB devlet yardımları sisteminin temelini oluşturan bölgesel istatistik sınıflandırması (NUTS) esasına dayalı sistemin benzerinin Türkiye'de bir an önce oluşturulması zaruridir.

Ayrıca, devlet yardımı uygulamalarının AB müktesebatında yer alan kriterlere uygunluğunu değerlendirecek bir Devlet Yardımları İzleme ve Denetleme Kurumunun tesis edilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

7. Ortak Tarım Politikası

AB müktesebatının üstlenilmesinde en kapsamlı alan olarak tarım sektörü ortaya çıkmaktadır. Topluluk müktesebatının hacim olarak önemli bir kısmını kapsayan bu alandaki oldukça karışık uygulamaların üstlenilmesi önem arz etmektedir.

Tarım alanında Türkiye-AB ilişkilerinde en öncelikli konu, Türk tarımının Ortak Tarım Politikasına uyumudur. Ancak, Topluluk sistemine uygun yeterli bir altyapı oluşturulmadan, Ortak Tarım Politikasının ülkemizde uygulanması mümkün olmayacaktır. Bu itibarla, uyumun aşamalı bir şekilde gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, uyum sürecinin tamamlanması için öncelikle belli başlı altyapı çalışmalarının sonuçlandırılması sağlanmalıdır. Altyapının geliştirilmesine ilişkin çalışmalar, ülkemiz tarım sektörünün idari yapısından, üretim, tüketim, fiyat ve pazar politikalarına, verimlilik ve rekabette, kırsal, bölgesel ve çevresel kalkınma politikalarına kadar geniş bir alanı içermektedir.

Ortak Tarım Politikasına uyum sürecinin önemli unsurlarından birini Çiftçilere Yönelik Doğrudan Gelir Desteği uygulaması oluşturmaktadır. Ülkemizde, Çiftçilere Yönelik Doğrudan Gelir Desteğine İlişkin Bakanlar Kurulu Kararı 1 Mart 2000 tarihinde çıkartılmıştır. Bu çerçevede, Adıyaman, Ankara, Antalya ve Trabzon illerinde pilot proje uygulamaları gerçekleştirilmiştir. Elde edilen sonuçlar dikkate alınarak, sistem 2001 yılından itibaren tüm yurt genelinde yaygınlaştırılacaktır.

Çiftçilere Yönelik Doğrudan Gelir Desteği uygulaması, yurt sathında işleyen bir Çiftçi Kayıt ve Arazi Kayıt Sisteminin oluşturulup, geliştirilmesine bağlıdır. Bu itibarla, Arazi Kayıt Sisteminin oluşturulması çerçevesinde, tapu ve kadastro bilgilerinin bilgi sistemine dahil edilmesi ve kullanıcılara bilgisayar ortamında hizmet verilebilmesi amacıyla yeni proje hazırlık çalışmaları devam etmektedir. Bu konuda, gerekli teknik ve yasal düzenlemelerin gerçekleştirilmesi sağlanmalıdır. Öte yandan, Çiftçi Kayıt Sistemi ve Tapu Kadastro Sisteminin yanı sıra Coğrafi Bilgi

Sistemi, Çiftlik Muhasebe Veri Ağının geliştirilmesi ve tarımsal veri tabanını kullanan Tarım Bilgi Sisteminin kurulmasına yönelik olarak sürdürülen çalışmalar hızlandırılmalıdır.

Hayvan Kimlik Sisteminin teşkili, bulaşıcı hastalıkların denetim altına alınması açısından büyük önem arz etmektedir. Bu suretle, hayvan hareketleri ve ticareti güvenilir bir şekilde gerçekleştirilmektedir. Ayrıca, düzgün işleyen bir Hayvan Kimlik ve Kayıt Sistemi olmaksızın, Ortak Tarım Politikası çerçevesinde süt ve et ürünleri üreticisi çiftçilerin Doğrudan Gelir Desteği Sistemine dahil edilmeleri mümkün olamayacaktır. Bu amaçlara yönelik olarak, Hayvan Kimlik Sisteminin yurt dışında oluşturulması ve bu konuda ihtiyaç duyulan idari yapının tamamlanması gerekmektedir.

Hayvan Sağlığı alanında, hayvancılık sektörü için önemli sorun oluşturan hastalıkların mümkün olduğunca kısa süre içerisinde kontrol altına alınarak bertaraf edilmesi hedefi çerçevesinde, Topluluğun veterinerlik mevzuatına uyum sağlanması ve salgın hayvan hastalıklarıyla mücadeleye ilişkin AB uygulamalarının üstlenilmesi gerekmektedir. İdari yapılanma ile ilgili olarak ise, yetki paylaşımını ve koordinasyon karmaşasını ortadan kaldıracak şekilde merkezin taşra teşkilatı ile doğrudan irtibatı sağlanmalıdır. Öte yandan, canlı hayvan ve hayvansal ürünlerin gümrüklerden çekilmesi konusunda sınır kontrol noktalarında denetimi etkin hale getirmek amacıyla Topluluk standartlarına uygun Karantina Laboratuvarlarının oluşturulmasına yönelik düzenlemelerin gerçekleştirilmesi de gerekmektedir.

Türk mevzuatının bitki sağlığı ile ilgili bölümleri önemli ölçüde Topluluk mevzuatı ile uyumludur. Bu konuda yapılması gereken çalışmalar esas itibarıyla tespit edilmiş olup, bunların mevzuata dahil edilmesi gerekmektedir. Bitki sağlığı alanında, AB ve Türkiye arasındaki farklılığın mevzuattan çok uygulamadan kaynaklandığı dikkati çekmektedir. Bu itibarla, uygulamaya yönelik gerekli tedbirlerin alınması da gerekmektedir. Ayrıca, bitki sağlığı ile iştigal eden kurum ve kuruluşların başta laboratuvar olmak üzere alt yapıları geliştirilmelidir.

Gıda işleme kuruluşlarında, AB hijyen ve kamu sağlığı standartlarına uyum için çalışmalar yürütülmektedir. Özellikle, süt ve et tesislerinin AB standartları düzeyine getirilmesine yönelik düzenlemeler sonuçlandırılmalıdır.

Üreticilerin katılımını ve sorumluluğunu esas alan Kırsal Kalkınma Projeleri çerçevesinde ise Güneydoğu Anadolu Projesi ve Tarım ve Köyişleri Bakanlığı bünyesinde yürütülen çalışmalar genişletilerek sürdürülmeli ve AB uygulamalarına paralel Kırsal Kalkınma önlemlerini içeren yeni stratejiler tespit edilmelidir.

Tarım kesiminde var olan yetki dağınıklığının giderilmesi ve hizmetlerin tek elde toplanması amacıyla Tarım Hizmetlerinin Düzenlenmesi Hakkında Kanun Tasarısının yasalaşması gerekmektedir.

Türkiye’de çiftçilerimizin kooperatifler şeklinde teşkilatlanmasını sağlayabilecek hukuki altyapı mevcuttur. Ancak, AB normlarına uygun Tarımsal Üretici Birlikleri Mevzuatı henüz bulunmamaktadır. Bu bağlamda, Başbakanlığa sevk edilmiş bulunan, üretici birliklerinin AB normlarına uygun bir şekilde teşkilatlanmasına imkan tanıyacak olan Tarımsal Üretici Birlikleri Kanun Tasarısının yasalaşması sağlanmalıdır. Söz konusu yasa tasarısı üretimden pazarlamaya kadar uzanan aşamalarda örgütlü çiftçi kesiminin desteklenmesini ve bu yönde teşvik önlemlerinin uygulamaya geçirilmesini öncelikli olarak hedeflemektedir.

Tarım kesiminde var olan yetki dağınıklığının giderilmesinin yanı sıra tarımsal destekleme politikalarının yeniden yapılandırılması ve tarımsal veri tabanı çalışmalarının yürütülmesi amacıyla kurulan ve sektörde görev alan kurumların üst düzey temsilcilerinden oluşan Tarımda Yeniden Yapılandırma ve Destekleme Kuruluna, özel sektör kuruluşları ile çiftçi örgütleri temsilcilerinin dahil edilmesi suretiyle etkinlik kazandırılması da öngörülmektedir.

8. Ortak Balıkçılık Politikası

Kısa vadede denetleme ve kontrol önlemleri yoluyla balıkçılık piyasasının yapısal gelişmesini izleyecek idari yapının kurulması ve balıkçılık filosu kayıtlarının iyileştirilmesi sağlanmalıdır.

9. Ortak Taşımacılık Politikası

Türkiye'nin, 1/95 Sayılı Ortaklık Konseyi Kararı ve Avrupa Birliği Komisyonunun 4 Mart 1998 tarihinde yayımladığı "Türkiye için Avrupa Stratejisi"ndeki hedeflerle de uyumlu olarak Ulaşım Koridorlarının temel planlama platformu olan Trans-Avrupa Ulaştırma Ağı (TINA:Trans-European Transport Network) na katılımı öngörülmektedir.

Ulaştırma alanındaki AB müktesebatına uyum alanında ise, kara ve demiryolu taşımacılığındaki mevzuat uyumunun hızlandırılması, hazırlanmış çerçeve kanunların onaylanarak, uygulamaya yönelik yönetmeliklerin de en kısa sürede tamamlanması gerekmektedir. Bunun yanı sıra, demiryollarının yeniden yapılandırılması ve denizyolu taşımacılığındaki güvenlik gereklerine uyumun artırılması beklenmektedir.

Bu çerçevede:

- TBMM'de bulunan Karayolu Taşıma Kanunu Tasarısının yasalaşması, Karayoluyla Uluslararası Eşya ve Yolcu Taşımaları Hakkındaki Yönetmeliğin değiştirilmesi ve Ulusal Mal Taşımacılığı konusunda hazırlanmış olan Yönetmeliğin yasalaşması önem arz etmektedir.
- Ulaştırma Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında 3348 sayılı Kanunda ve Kamu İktisadi Teşekkülleri Hakkında 233 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede ve TCDD Ana Statüsü'nde değişiklik yapılarak, Demiryolları için yeni bir kurumsal yapı oluşturulacaktır.

Deniz Güvenliği ile ilgili Uluslararası Denizcilik Örgütü (IMO) konvansiyonlarının onaylanması gerekmektedir. Ayrıca Bayrak Devleti, Liman Devleti uygulamalarının etkinliğinin artırılması için mevcut idari, hukuki ve teknik altyapı yeniden ele alınacak ve gerekli eğitim, malzeme, maddi kaynak temini ve teknoloji transferi suretiyle yeni bir yapılanmaya gidilecektir.

10. Vergilendirme

Vergilendirme konusunda Katma Değer Vergisi başta olmak üzere AB mevzuatı ile büyük ölçüde uyum vardır. Farklılıklar müzakere sürecinde giderilecektir.

Ancak, bu alanda en kısa sürede yapılması gereken, daha önce TBMM'ye sunulmuş olan ve kadük olan Özel Tüketim Vergisi (ÖTV) Kanununun bir an önce yasalaşmasıdır.

11. Ekonomik ve Parasal Birlik

AB Merkez Bankaları Sistemine uyumu sağlamak için, T.C. Merkez Bankası Kanununun, Bankanın görevleri, bağımsızlığı, kamu kurumları ile olan ilişkileri gibi bölümlerinde değişiklik yapılması gerekmektedir. Hazırlanacak yeni Kanunla;

- TCMB'nin temel amacının fiyat istikrarını sağlamak olduğu ve bunun için uygulayacağı para politikasını ve kullanacağı para politikası araçlarını kendisinin belirleyeceği,
- TCMB'nin kurumsal bağımsızlığı ile ilgili olarak hiçbir makam ve merciin Bankanın kararlarını etkileyici telkinde bulunamayacağı ve talimat veremeyeceği,
- Banka sermayesi içinde Hazine'nin yüzde 51'lik payının sınırlanması,
- Bankanın kamu kurum ve kuruluşlarına sağladığı kredi olanağının kaldırılması,
- Bankanın, fiyat istikrarını sağlamak amacıyla bir Para Politikası Kurulu oluşturması,
- Bankanın, ödeme sistemleri kurmak ve bunların kesintisiz şekilde işlemlerini sağlayacak düzenlemeleri yapmak ile görevli ve yetkili olduğu,
- Bankanın gerçek ve tüzel kişilerden gerektiğinde istatistiki veri toplama yetkisi olduğu,
- Başkan Yardımcılarının çalışma süresinin, Başkanın çalışma süresine paralel hale getirilmesi gibi hususların düzenlenmesi gerekmektedir.

Avrupa Ekonomik ve Parasal Birliği'ne dahil olduğunda, AB ile ortak bir para birimi kullanılabilmesine hazırlık için ortak bir para politikası ve TL ve Euro arasında sabit değişim oranları uygulanması amacıyla, Türk Parası Kıymetini Koruma Mevzuatı gözden geçirilecektir.

12. İstatistik

"İstatistik" konusunda mevzuat uyumu özel önem ve aciliyet arz etmektedir. Bu bakımdan, verilerin toplanması, metodoloji gibi konularda tam uyum çalışmalarına, gerekli kurumsal düzenlemelere, kurumlar arası koordinasyona ve ayrıca, AB İstatistik Ofisi EUROSTAT ile işbirliğine yönelik gerekli düzenlemelere öncelik verilmelidir.

Türk mevzuatında münhasıran istatistiklerin oluşturulmasına ilişkin hüküm yoktur. AB'ye uyum kapsamında, veri derlenmesine ilişkin metodolojilerin yasalaşması gerekmektedir. Metodolojilerin yasalaşması için, DİE'nin yanısıra, istatistikleri üretmek ve açıklamakla yükümlü tüm kuruluşların kanunlarında standartları, ilke ve metodolojiyi kapsayan hukuki düzenlemelerin yapılması gerekir.

13. Sosyal Politikalar ve İstihdam

- Kamu Görevlileri Sendikaları Kanununun çıkarılması gerekmektedir.
- İş Güvencesine İlişkin Yasal Düzenlemeler gerçekleştirilecektir.
- Çocuk işçiliğinin önlenmesine ilişkin çalışmaların güçlendirilmesi çerçevesinde;
- 1475 sayılı İş Kanununda değişiklik yapılarak 15 yaşın altındaki çocukların çalıştırılmasının kesinlikle yasaklanması,

- 15-18 yaş grubundaki çocukların çalışabilecekleri hafif işleri ve bu işlerin bulunduğu sektörlerin belirlenmesine yönelik hazırlık çalışmalarının tamamlanması,
  - 2000'de başlatılan ILO/IPEC (International Programme on the Elimination of Child Labour) projesinin sürdürülmesi öngörülmektedir.
  - 2821 sayılı Sendikalar Kanunu ve 2822 sayılı Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanunu'nda ihtiyaç duyulan değişikliklerin yapılması gerekmektedir.
  - Ekonomik ve Sosyal Konseyin teşkilat ve görevlerine ilişkin kanun tasarısının yasalaşması önemli görülmektedir.
  - Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkındaki Kanun tasarısının yasalaşması önem arz etmektedir.
  - Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İşgücü Piyasası Bilgi Danışma Kurulu oluşturulacaktır.
  - Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İş Sağlığı ve Güvenliği Meclisi kurulacaktır.
  - Meslek Standartları Kurumunun oluşturulması gerekmektedir.
- Cinsi ayrımcılığın giderilmesine yönelik olarak :
- Ücretli doğum izinleri ile ebeveyn iznine ilişkin yasal düzenlemenin tamamlanması;
  - "Aile reisi" kavramının kaldırılmasına ilişkin yasal düzenlemenin tamamlanması;
  - Sosyal güvenlik açısından gerekli eşitlikçi düzenlemelerin yapılması;
  - Cinsiyetçi uygulamalarda ispat yükünün işverene bırakılmasına ilişkin yasal düzenlemenin yapılması gerekmektedir.

14. Enerji

“Elektrik Piyasası Düzenleyici Kurumu”nun tesisi gerekmektedir.

Ulusal petrol ve doğal gaz piyasalarının, 1954 yılında yürürlüğe girmiş olan Petrol Kanununda yapılacak değişikliklerle yeniden düzenlenmesi öngörülmektedir. Bu arada Petrol İşleri Genel Müdürlüğünün “Petrol Piyasası Düzenleyici Kurumu” olarak yeniden yapılandırılması söz konusudur.

15. Sanayi Politikaları

Çok sayıda ve karmaşık olan “Devlet Yardımları Mevzuatı”nın sade, anlaşılır ve uyumlu hale getirilmesi gerekecektir. Buna bağlı olarak yatırım teşvik sisteminin basitleştirilmesi ve daha etkin hale getirilmesi için mevcut mevzuatta gerekli değişiklikler en kısa sürede yapılacaktır.

Sanayide rekabet gücünün artırılması ve ürünlerimizin AB pazarında serbest dolaşımını sağlamak üzere, 4 Kasım 1999 tarihinde 4457 sayılı Kanunla resmen tesis edilmiş olan Türk Akreditasyon Kurumu kısa zamanda çalışır hale getirilecek ve ulusal kalite altyapısı tamamlanacaktır.

Sanayinin yapısal sorunları ile ilgili olarak;

- İşletmelerin rekabet ortamına uyumları,

- İç pazara erişimlerinin kolaylaştırılması ve AB teknik mevzuatına uyum ve işletme düzeyinde kalite yükseltme politikası uygulayabilmeleri ,
- AB çevre mevzuatına uyumun kolaylaştırılması için destek sağlanması

gerekmektedir.

İşletmeleri destekleyici altyapıyı geliştirmek kapsamında;

- Teknolojik altyapının geliştirilmesi,
- Sanayi sektörlerine metrolojik ve teknolojik destek sağlanması,
- Teknoloji transferi ajansları oluşturulması,
- Teknik altyapının güçlendirilmesi,
- Belgelendirme kuruluşları ve iş geliştirme merkezleri kurulması,
- Sanayi geliştirme ajanslarına destek verilmesi,
- sanayi bölgelerinin oluşturulması,
- KOBİ'lerin teknik mevzuata uyumunun desteklenmesi (eğitim-tanıtım) ve çalışmalara Yeni Yaklaşım direktiflerine uyum ve CE işaretinin kullanımı konularında öncelikli olarak başlanması,

ele alınacaktır.

KOBİ'lere yönelik çeşitli ihtiyaçları da kategorik olarak içeren , "Türkiye için Avrupa Stratejisi" kapsamında çalışılmış olan "Sanayi Stratejisi" paralelinde uygulamalar hayata geçirilecektir.

16. Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler

Türkiye'de faaliyet gösteren KOBİ'lerin AB iç pazar koşullarına uyumu sağlanarak ülke gerçeklerine uygun şekilde gelişmesi temin edilecektir.

AB'nin "Dördüncü İşletmeler ve Girişimcilik için Çok Yıllı Programına (2001-2005)", Türkiye'nin tam katılımının sağlanmasına çalışılacaktır. Programa,Türkiye'nin katılımıyla, gerekli mevzuat uyumunun yapılması ve uygulanması sağlanmış olacak ve Avrupa Birliği düzeyinde ulaşılması öngörülen hedeflerin ülkemizde de gerçekleştirilmesi mümkün olabilecektir. Çok Yıllı Program, aday ülke KOBİ'leri ve bu meyanda Türkiye'de faaliyet gösteren KOBİ'lerin AB çalışmalarına katılmalarını sağlayarak AB pazarında rekabet güçlerini artırmada yardımcı olacaktır.

Ana ve yan sanayide karşılıklı fayda ve güven unsurunu tesis eden, aralarındaki ilişkilerin uzun dönemli ve iş birliğine dayalı olmasını sağlayan, ana ve yan sanayiini bir bütün olarak daha rekabetçi kılmayı amaçlayan mevzuat düzenlemesi yapılacaktır.

17. Bilim ve Araştırma

31 Aralık 2001 tarihine kadar, AB'nin Araştırma ve Teknolojik Gelişme Alanında 1999-2002 yıllarını kapsayan Beşinci Çerçeve Programına (Fifth Framework Programme)(1998-2002) olabildiğince çok sayıda proje ile katılımın yolları aranacak AB ile alt düzeyde görüşmeler artırılacaktır.

Bundan sonraki çerçeve programlara “ortak” üye olarak katılabilmek için de bir ortaklık anlaşmasının yapılması yoluna gidilecek ve ilk olarak Türkiye'nin 6. Çerçeve Programına (2002-2006) tam katılımı sağlanacaktır.

18. Eğitim ve Staj

Milli Eğitim Bakanlığı taşra teşkilatlarına yetki ve sorumluluk devredilmesi amacıyla 3797 sayılı Milli Eğitim Bakanlığı Teşkilat Kanunu'nda düzenlemeler yapılması gerekmektedir.

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nda, 3308 sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu'nda, 3797 sayılı Milli Eğitim Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanunda, 3418 sayılı Çıraklık ve Mesleki Eğitim Fonuna ilişkin Kanunda ve 4306 sayılı Sekiz Yıllık Zorunlu Temel Eğitim Kanunu'nda, eğitim sistemindeki aksayan hususların giderilmesi için gerekli düzenlemelerin yapılması önem arz etmektedir.

Mesleki eğitim belgelerinin karşılıklı olarak tanınmasını temin etmek ve mesleki eğitimde bir standart oluşturulması için işçi, işveren ve devlet kurumlarının yer aldığı, Meslek Standartlarını düzenleyen ve bir Meslek Standartları Kurumu kurulmasını öngören “Ulusal Meslek Standartları Kanunu” tasarısı taslağı Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Türkiye İş Kurumu tarafından hazırlanmış ve Başbakanlığa sunulmuştur. Bu tasarının yasalaşması önem arz etmektedir.

AB'nin Gençlik ve Eğitim Programları'ndan sorumlu Ulusal Ajansın Kuruluş ve Görevleri Hakkındaki Kanuna ilişkin çalışmaların sonuçlandırılıp, uygulamaya konulması gerekmektedir.

Ülkemizin, AB tarafından yürütülen eğitim programlarından SOCRATES programına 2001 Kasım ayından itibaren aktif olarak katılması planlanmaktadır. Bu bağlamda, AB tarafından öğrencilere mezuniyetlerinde verilmesi önerilen Diploma Eki (Diploma Supplement) uygulamasına tüm yükseköğretim kurumlarımızda Haziran 2001 tarihinden itibaren başlanacaktır.

Zorunlu ilköğretim süresinin AB ülkeleri ortalaması olan 9-12 yıl seviyesine yükseltilmesi için gerekli çalışmalar yapılacaktır.

19. Telekomünikasyon

4502 sayılı kanunla genel olarak 406 sayılı Telgraf ve Telefon Kanunu, 2813 sayılı Telsiz Kanunu ile 3348 sayılı Ulaştırma Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunun muhtelif maddeleri değiştirilmiştir. Uygulamaya ve teknik uygunluğa yönelik diğer AB müktesebatına uyumsuzlukların, Telekomünikasyon Kurumu tarafından çıkarılacak olan yönetmelik ve/veya teknik şartnamelerle kısa sürede uyumlu hale getirileceği düşünülmektedir.

Bilgi güvenliği ve kişisel bilgilerin işlenmesi ve serbest dolaşımı konusunda Türk mevzuatının Avrupa Birliği Müktesebatı ile uyumlu hale getirilmesi, Bilgi güvenliği ve kullanımı konusunda, elektronik ticaretin geliştirilmesi, kişisel ve ulusal güvenlikle ilgili bilgilerin korunması konularına önem verilerek kamu ve özel kesim tarafından üretilen bilgilerin, internet aracılığı ile kamuoyuna açılması ve mevcut kurumlarla eşgüdüm içerisinde çalışacak uygun kurumsal yapılanma modeli için gerekli hukuki altyapı hazırlanacaktır.

20. Kültür ve Görsel İşitsel Politika

3984 sayılı Radyo ve Televizyon Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanunun bazı maddelerinin AB'nin "sınır aşan televizyon" ("television without frontiers") direktifine uyum sağlaması gerekmektedir.

21. Bölgesel Politikalar

Katılım öncesi dönemde Türk mevzuatında herhangi bir değişiklik yapılmasına gerek duyulmamaktadır. Ancak AB'de bölgelerin istatistiki sınıflandırması esasına dayalı sistemin (NUTS) benzeri hazırlanacak ve bu sisteme göre hedef bölgeler belirlenecektir.

Bölgesel amaçlı devlet yardımları uygulamaları AB kriterlerine uyumlu hale getirilecektir. Bu da Türkiye'nin gümrük birliğinden kaynaklanan bir yükümlülüğüdür.

22. Çevre

Çevre Etki Değerlendirmesi (ÇED) sürecinin etkinliğinin artırılması, AB müktesebatına uyum sağlanması ve gerekli teknik altyapının kurulması hedeflenmektedir. Bunun için ÇED yönetmeliği revizyon çalışmalarının sonuçlandırılması gerekmektedir.

Çevresel bilgiye erişimi gerçekleştirebilmek için, Türkiye'de gerekli yasal, teknik ve idari altyapının oluşturulması amacıyla 2001 yılında bir ulusal plan hazırlanacaktır. Bu ulusal plan aynı zamanda Türkiye'nin Çevresel bilgiye erişim alanındaki Aarhus Sözleşmesi'ne katılım stratejisini belirleyecek ve Avrupa Çevre Ajansı ile EIONET'e (European Environment Information and Observation Network) entegrasyonunu hızlandıracaktır.

Katı Atıkların Kontrolü Yönetmeliği (14 Mart 1991), Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmeliği (20 Mayıs 1993) ve Tehlikeli Atıkların Kontrolü Yönetmeliği'nde (27 Ağustos 1995) AB mevzuatına uyum açısından gereken değişiklikler yapılacaktır.

Taraf olduğumuz uluslararası sözleşmeler kapsamında Habitat'ı korumaya yönelik ulusal mevzuatın hazırlanması için başlatılan idari ve teknik düzenlemelerin, AB'nin Doğal Yaşam Ortamları ve Flora ve Faunanın Korunmasına İlişkin (Habitat) Direktifinde belirtilen hususları da içerecek şekilde kısa sürede tamamlanması öngörülmektedir. Doğanın Korunmasına ilişkin Çerçeve Yasa hazırlanarak, yürürlükteki mevzuattaki AB direktifi ile çelişki oluşturan maddeler çıkarılacak ve uyum sağlanacaktır.

23. Tüketicinin Korunması ve Sağlık

4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunda, AB ile uyumun daha ileri bir düzeye taşınmasını teminen değişiklik yapılması amacıyla çalışmalar başlatılmış olup, 2001 yılı içerisinde ilgili Kanun Tasarısı Taslağının TBMM'ye sevk edilmiştir.

Diğer taraftan, bu alandaki en önemli AB Direktiflerinden biri olan genel ürün güvenliği direktifinin Türk mevzuatına kazandırılabilmesi için, Malların Serbest Dolaşımı bölümünde sözü edilen Çerçeve Kanununun bir an önce yasalaşması gerekmektedir.

4077 sayılı Kanun uyarınca oluşturulması öngörülen Tüketici Mahkemeleri 1 Şubat 2001 tarihi itibarıyla ilk aşamada İstanbul, Ankara ve İzmir'de kurulmuş ve faaliyete geçirilmiştir.

24. Adalet ve İçişleri

Adalet ve İçişleri alanında 2001 yılında üzerinde çalışılmaya başlanması ve orta vadede gerçekleştirilmesi öngörülen başlıca hedefler şunlardır:

- Adalet ve içişleri alanındaki kamu idaresi reform çalışmaları hızlandırılacaktır.
- Kamu kurum ve kuruluşları arasındaki eşgüdüm artırılacaktır.
- Sınır yönetimi güçlendirilmeye devam edilecek ve Schengen Sözleşmesi'nin tam olarak uygulanması için hazırlık yapılacaktır.
- Vize mevzuatı ve uygulamasının AB müktesebatına uygun hale getirilmesi çalışmalarına başlanacaktır.
- Yasadışı göçün önlenmesine yönelik olarak, göç konusundaki AB müktesebatı ve uygulamaları (kabul, geri kabul, sınır dışı etme) benimsenecektir.
- Yolsuzluk, yasadışı uyuşturucu madde kullanımı ile üretimi ve ticareti, örgütlü suçlar, kara paranın aklanması ile ceza hukuku ve özel hukuk alanlarında adli işbirliği konularındaki AB müktesebatı benimsenecek, bu alanlarda uluslararası işbirliği yoğunlaştırılacaktır.
- Örgütlü suçlar, yasadışı uyuşturucu madde kullanımı ile üretimi ve ticareti, yolsuzluk ve kara paranın aklanmasıyla mücadele ile polis ve adli işbirliği kapasitesi güçlendirilecektir.
- Şüpheli mali muamelelerle ilgili bilgilerin toplanması, muhafaza edilmesi, işleme konulması, analiz edilmesi ve değişimi faaliyetleri hızlandırılacaktır.
- Europol'e tam üyelik için gerekli müktesebat uyumu sağlanacak ve hazırlıklar tamamlanacaktır.
- Schengen Bilgi Sistemi ve Europol'e tam katılım amacıyla kişisel verilerin korunması alanındaki AB müktesebatı benimsenecektir.
- Adalet ve içişleri alanında Avrupa Birliği mevzuatı ve uygulamaları hakkında bilgilendirme ve bilinçlendirme programları hazırlanacaktır.
- Mülteciler için mevcut konaklama tesisleri ve sosyal destek mekanizmaları geliştirilecektir.
- İltica konusundaki 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'ne konulan coğrafi çekincenin kaldırılması, Türkiye'ye doğudan bir mülteci akımını teşvik etmeyecek şekilde, gerekli mevzuat ve altyapı değişikliklerinin gerçekleştirilmesine ve AB ülkelerinin külfet paylaşımı konusunda gerekli hassasiyeti göstermelerine bağlı olarak değerlendirilecektir.

25. Gümrük Birliği

Bu alanda mevzuat uyumu açısından en üst seviyeye ulaşılmıştır. Gelişmeler izlenmekte ve yeni mevzuat oluşturma çalışmaları devam etmektedir.

Gümrük idarelerinin modernizasyonu ve otomasyonu çalışmaları ise sürdürülmektedir.

26. Dış İlişkiler

AB ticaret politikasına uyum çalışmaları devam etmektedir. Bu çerçevede, 13 ülke ile Serbest Ticaret Anlaşması (STA) imzalanmıştır. AB'nin tercihli rejimleri paralelinde Mısır, Filistin, Ürdün, Fas ve Tunus ile STA imzalanmasına yönelik müzakereler sürdürülmekte olup, önümüzdeki dönemde Hırvatistan, Malta, Cezayir, Meksika, Güney Afrika ile de müzakerelerin başlatılmasına yönelik çalışmalara devam edilmektedir.

Topluluk otonom rejimlerine uyum sağlanmasına yönelik çalışmalar sürdürülmektedir.

27. Ortak Dış ve Güvenlik Politikası

AB'nin Ortak Dış ve Güvenlik Politikasına Uyum süreci bakımından dikkate alınmasında yarar olan husus, bu alanda ortak tutumların oluşturulmasına katkıda bulunma imkanının aday ülkelerden esirgendiği, buna karşın diğer adaylara kıyasla Türkiye'nin global ve bölgesel politikalar içinde özel yerinin AB için de yol gösterici olabileceği; dolayısıyla önem verdiğimiz hususları dikkate almayan ortak tutumlara katılmaktan, tam üyeliğimizin gerçekleşmesi aşamasına değin doğal olarak imtina edilebileceğidir. Bununla birlikte, ortak tutumlara uyumun ilke olarak benimsenmesi ve istisnaların ancak ülkemizin çıkarlarını yakından ilgilendiren durumlara indirgenmesi yönündeki gayretlerimizin sürdürüleceği de tabiidir. Nitekim Türkiye, Aralık 1999 Helsinki Zirvesi'nden Aralık 2000 tarihine kadar geçen bir yıllık süre zarfında adaylara katılım çağrısında bulunan yaklaşık 530 AB ortak girişimine taraf olmuştur.

28. Mali Kontrol

1050 sayılı Genel Muhasebe Kanununun bugünün ihtiyaçlarına cevap vermemesi ve uygulama kapsamının dar olması sonucunda, yeni bir çerçeve düzenleme yapılması kaçınılmaz görülmektedir.

Bu düzenleme, kamusal hizmetlerin üretilmesi sürecinde etkinliğin ve verimliliğin artırılabilmesi, makro disiplinin sağlanması ve AB normlarına uyum sağlanması açısından da önem taşımaktadır.

Bu kapsamda:

- Kamuda muhasebe birliği ilkesi kanuna dahil edilmeli,
- Bütçenin uygulanmasında, cezai sorumluluklar, uygulama prosedürüne dahil olan tüm yetkilileri kapsar hale getirilmeli,
- Bütçe sadeleştirilmeli, bütçe ile ilgisi olmayan hükümler mümkün olduğunca ayıklanmalıdır.

2886 sayılı Devlet İhale Kanunu satın alım ve yapım işlerinde gerekli olan rekabetin ve etkinliğin tesis edilmesi amacıyla değiştirilmeli ve kapsamı kamu gücünü kullanan bütün kurumlara uygulanacak şekilde geliştirilmelidir (özellikli olan mal ve hizmetler ile kamusal kuruluşlar hariç olmak üzere).

Mali kontrol sisteminin etkin bir şekilde çalışması için yapılması gereken temel düzenleme, çok dağınık olan mevzuatın öncelikle bir çerçeve kanunla birleştirilmesi ve sayıları 129'u bulan

denetim kurumları arasında koordinasyonu artırarak etkinleştirilmelerine yönelik gerekli düzenlemelerin yapılmasıdır.

Parlamento adına denetim yapan Sayıştay'ın etkinliği, kurumun denetim alanında yapılacak yeni düzenlemeler ve Parlamento dahilinde Sadece Sayıştay raporlarını görüşmekle sorumlu bir komisyonun ihdas edilmesi yoluyla artırılacaktır.

Müktesebatın Uygulanmasına Yönelik İdari Kapasite

Bu bölümde Türk Mevzuatının AB Müktesebatına Uyumu için Türk mevzuatında yapılması gerekli değişiklik ve yeniliklerin uygulamaya geçirilmesi için gerekli idari kapasite değişikliklerinin genel bir değerlendirilmesi yapılmaktadır.

Reformların Mali Açıdan Global Değerlendirilmesi

Bu bölümde Ulusal Programın hayata geçirilmesi için gerekli reformların gerektirdiği kaynak ihtiyacı ve bunun için AB tarafından sağlanması beklenen mali yardım tespit edilmeye çalışılmaktadır.

GİRİŞ

Modern Türkiye Cumhuriyeti'nin özünde, barışçı bir dış politika ile laiklik, hukukun üstünlüğü, çoğulcu ve katılımcı demokrasi, insan hak ve özgürlükleri bulunur.

Atatürk'ün önderliğinde kurulan Türkiye Cumhuriyeti, benimsemiş olduğu değerler sistemi temelinde çok kısa bir zaman dilimi içinde toplumsal yaşamın her alanında gerçekleştirdiği devrimlerle, Türk Milletini ilk kez ortak coğrafyayı ve tarihi paylaştığı Avrupa ailesiyle aynı değerler sisteminde buluşturmuştur.

Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte hukuk ve sosyal düzenini Batı normlarına göre kuran Türkiye, 1946 yılında çok partili siyasi hayata geçmiş, başta basın özgürlüğü ve sendikal haklarda olmak üzere, açık ve katılımcı bir toplum düzeni yolunda çok önemli mesafeler kaydetmiştir. Birey ve bireysel özgürlükler, Türkiye'nin temel referansları olmuştur. Türkiye'nin demokratik gelişimi ve hukuk düzeni, dinamik bir evrim sürecine girmiştir.

Türkiye, 1984 yılından bu yana dışarıdan da yoğun bir şekilde desteklenmiş olan ayrılıkçı terörle mücadele etmektedir. Bu terör olgusu, Türkiye'nin demokrasi ve insan hakları iklimine, sosyal ve ekonomik gelişimine olumsuz etkilerde bulunmuştur. Bu tehdide rağmen, Türkiye Cumhuriyeti, ulusal bütünlüğünü korumuş ve vatandaşlarının eşitlik temelinde birliğini sürdürmüştür.

Türkiye'nin ekonomik politikaları, Cumhuriyetin ilk yıllarındaki koşulların da gerektirdiği Devlet önderliğindeki kalkınma modelinden giderek karma ekonomik sistem ve daha sonra da dünya konjonktüründeki gelişmelere paralel olarak piyasa sistemi ağırlıklı bir yapıya kavuşmuştur. Türkiye, son zamanlarda yaşanan ve daha çok ülkenin mali yapısına ilişkin sorunlardan kaynaklanan krize rağmen, serbest piyasa ekonomisini tüm kurum ve kurallarıyla güçlendirici politikalarını sürdürmektedir. Bu çerçevede, enflasyonun uzun yıllardan beri Türk ekonomisine verdiği zararın giderilebilmesi, kamu açıklarının sürdürülebilir bir boyutta tutulması ve makroekonomik dengesizliklerin ortadan kaldırılabilmesi amacıyla, mali sektör reformu, tarım refor-

mu, sosyal güvenlik reformu gibi yapısal değişikliklerin tamamlanması ve özelleştirme sürecine hız verilmesi hedeflerini benimsemiştir. Türkiye, Kopenhag ekonomik kriterlerine bu hedeflere ulaşmak suretiyle uyum sağlayacaktır.

Uluslararası ilişkilerde, barış, refah, güvenlik ve istikrar artırıcı ve pekiştirici katkılar yapan deneyimli bir ülke olan Türkiye, barışçı dış politikası çerçevesinde, komşularıyla ilişkilerinin geliştirilmesine özen gösterecek, bu bağlamda Yunanistan'la sorunlarına diyalog yoluyla çözümler getirilmesi için girişim ve çabalarını sürdürecektir. Türkiye Kıbrıs'ta tarafların egemen eşitliğine ve ada gerçeklerine dayalı karşılıklı olarak kabul edilebilir bir çözüm kapsamında, yeni bir ortaklık kurulması için BM Genel Sekreteri'nin iyi niyet misyonu çerçevesindeki çabalarına destek vermeye devam edecektir. Bir AB üyesi olarak demokratik ve lâik Türkiye modeli, Türk dünyası ve İslâm aleminin evrensel değerler temelinde ilerlemelerinde, Balkanlar, Kafkaslar, Orta Asya ve Orta Doğu coğrafyalarında istikrar sağlayacak yeni bir mayalanma sürecinin başlamasında, Avrupa ile Asya'nın yakınlaştırılmasında, kısacası Avrasya'nın çağdaşlaşma yolunun genişletilmesinde etkili olacaktır.

Türkiye Cumhuriyeti, Avrupa Birliği üyesi ülkelerle, evrensel ortak değerleri esas alan, barışçı ve aydınlık bir geleceği paylaşmak ve bu hususta katkılarda bulunmak azmindedir.

Türk Hükümeti, Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliğini, Cumhuriyetimizin kurucu felsefesini ve Atatürk'ün geleceğe bakışını doğrulayan kilit bir aşama ve Türkiye Cumhuriyeti için yeni bir basamak olarak değerlendirmektedir.

Türk halkı, çağdaş değerlere uyumu vazgeçilmez bir yaşam tarzı ve daimî bir hedef olarak benimsemiştir. Halkımız, tarihsel birikim ve deneyimi ile yüzyılların şekillendirdiği uygarlık bilinci sayesinde Avrupa'nın birleşmesi ideali bağlamında önemli görevler ve sorumluluklar üstlenmeye hazır ve muktedirdir. Bu çerçevede, Türkiye'nin AB müktesebatını özümseme iradesi tamdır.

Avrupa Birliği'ne üyelik, bu husustaki kriterlerin karşılanması suretiyle ve Türkiye Cumhuriyeti'nin Anayasamızda ifade bulan temel özellikleri çerçevesinde gerçekleşecektir. Avrupa Birliği'ne üyelik, hem ulusal kimliğimizin bileşiminde yer alan ülkelerle örtüşmekte, hem de Türkiye için bilinçli bir tercihin ve çağdaşlaşmada yeni ufuklar açmanın bir vasıtası hâline gelmektedir. Bu amaçla, tüm vatandaşların eğitiminin nicelik ve nitelik itibarıyla AB standartlarına yaklaştırılması, Ulusal Program'da öngörülen hedeflere uyulmasını kolaylaştıracaktır.

Türkiye, başta insan hakları ve demokrasi alanlarında olmak üzere, Avrupa Birliği müktesebatı niteliğindeki evrensel normlar ile Avrupa Birliği ülkelerinin uygulamalarına daha fazla uyum sağlamak amacıyla, gerekli tüm uluslararası sözleşmelere taraf olacak ve bunların etkin şekilde uygulanmasını sağlayacak tedbirleri alacaktır. Türkiye esasen, bu bağlamdaki sözleşmelerin çoğuna taraftır.

Türkiye'nin AB üyeliği, farklı kültürler arasında uyum kurma özlemini taşıyan dinamiklerin tarihin akışıyla buluştuğunu simgeleyecek ve Avrupa'nın manevî dokusunu zenginleştirecektir. Türkiye ve Avrupa Birliği, karşılıklı ve sürekli etkileşim hâlindeki kültürel öğeleriyle, felsefî ve moral plânda daha yüksek bir uygarlık sentezinin oluşumunu başlatacaklardır. Bu gelişme, siyasî, ekonomik ve sosyal alanlardaki olumlu yansımalarıyla, her iki tarafın da daha güvenli ve huzurlu bir ortam içinde aydınlık bir geleceği şekillendirmelerini kolaylaştıracaktır.

Türkiye, somut ve özgün katkılarıyla Avrupa'nın evriminde önemli bir rol oynayacaktır. Türkiye ve Avrupa Birliği'nin farklı tecrübe ve birikimlerini birleştirmeleri, çağımızın sorunlarının çözümüne önemli bir katkı sağlayacaktır. Günümüz dünyasının maddî ve manevî mirasının yarattığı fırsatlardan ileriye dönük olumlu sonuçlar elde edilmesi, ancak bu takdirde mümkün olabilecektir. Böylece, Türkiye ve Avrupa Birliği, karşılıklı sağladıkları yarar ve katkılarla, 21'nci yüzyıl dinamiklerinin yönlendirilmesinde daha güçlü ve yaratıcı olacaklar, işbirliği ve dayanışma içinde kendi halkları ve uluslararası toplumun yükselmesi ve gelişmesi için birlikte çalışmaya devam edeceklerdir.

SİYASİ KRİTERLER

GİRİŞ

Türk Hükümeti, siyasî, idarî ve yargı reformlarına ilişkin çalışmalarını 2001 yılında hızlandıracak ve önerilerini mümkün olan en kısa zamanda TBMM'ye sunacaktır. Bu bağlamda amaç, özgürlükçü, katılımcı, güvenceli, devlet organları arasında görev ve yetkileri dengeleyen, hukuk devleti ilkesini üstün kılan Anayasa ve yasa hükümlerinin, Türkiye'nin uluslararası taahhütleri ile AB standartları temelinde daha da geliştirilmesidir. Demokrasi ve insan hakları alanlarındaki reform sürecinde, öncelikle Anayasa gözden geçirilecektir. Anayasa değişiklikleri, yasal düzenlemelerin de çerçevesini belirleyecektir.

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, insan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğü alanlarında kaydedilecek gelişmeleri sürekli olarak izleyecek, AB müktesebatına uyum çalışmalarını düzenli şekilde değerlendirecek ve bu çalışmaların hızlandırılması için gerekli tüm önlemleri alacaktır.

Söz konusu reformlar bağlamında, Türkiye Büyük Millet Meclisi esasen önemli bir çalışma içindedir. Partilerarası Anayasa Uyum Komisyonu, halen Anayasa'da yapılabilecek değişiklikler üzerinde çalışmaktadır.

Düşünce ve İfade Özgürlüğü

Türk Hükümeti, ifade özgürlüğünün Avrupa Birliği müktesebatı ile Avrupa Birliği üyesi ülkelerin uygulamaları ışığında geliştirilmesine önem ve öncelik vermektedir. Anayasa ve diğer mevzuattaki ilgili hükümlerin, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10'uncu maddesi çerçevesindeki toprak bütünlüğü ve ulusal güvenliğin korunmasını da öngören ölçütler ile lâik ve demokratik Cumhuriyeti, üniter devlet yapısını ve millî birliği koruma kriterleri temelinde gözden geçirilmesi öngörülmektedir.

Bu anlayış doğrultusunda, ifade özgürlüğünün daha da geliştirilmesine yönelik anayasal ve yasal güvencelerin güçlendirilmesi amacıyla kısa vadede,

- Anayasa'nın temel hak ve hürriyetlerle ilgili bölümlerinin, başta düşünceyi açıklama ve yayma, bilim ve sanat ile basın özgürlükleriyle ilgili hükümler olmak üzere gözden geçirilmesi,
- Türk Ceza Kanunu'nun 312.maddesinin, koruduğu değerler zedelenmeden gözden geçirilmesi,
- Aynı anlayışla Terörle Mücadele Kanunu'nun 7. ve 8.maddelerinin gözden geçirilmesi,

- RTÜK Kanunu'nun gözden geçirilmesi,
- Basın suçlarının kapsamı ve öngörülen cezalarla ilgili olarak Basın Kanunu'nun gözden geçirilmesi planlanmaktadır.

Orta vadede ise,

- Siyasî Partiler Kanunu'nun,
- Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu ve Tüzüğü ile Jandarma Teşkilât, Görev ve Yetkileri Kanunu ve Yönetmeliği, Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanunu ve Tüzüğü'nün,
- 3257 sayılı Sinema, Video ve Müzik Eserleri Kanunu ile ilgili diğer mevzuatın gözden geçirilmesi;
- Yeni Türk Ceza Kanunu'nun yasalaşması;
- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları uyarınca ödenen tazminatların kusurlu kamu görevlilerinden tahsili için çalışmalar yapılması hedeflenmektedir.

Dernek Kurma Özgürlüğü, Barışçı Toplantı Hakkı ve Sivil Toplum

Türk Hükümeti, sivil toplumun gelişmesine önem vermektedir. Sivil toplumun güçlenmesi, Türk demokrasisinin gelişmesine katkı sağlayacaktır. Dernek kurma özgürlüğü ve barışçı toplantı hakkının daha da geliştirilmesi ve sivil toplumun güçlendirilmesiyle, bireylerin toplumsal sorunların çözümüne aktif katkıda bulunmaları mümkün olacaktır.

Bu çerçevede kısa vadede,

- Ekonomik ve Sosyal Konsey'in Kuruluşu, Çalışma Esas ve Yöntemleri Hakkında Kanun Tasarısı'nın yasalaşması,
- Sivil toplum örgütleri ile ekonomik ve sosyal demokrasinin uzantısı niteliğindeki kurumsal yapılanmanın anayasal güvenceye kavuşturulması,
- İş Güvencesi Yasa Tasarısı'nın yasalaşması öngörülmektedir.

Orta vadede ise,

- Sendikal haklarla ilgili mevcut sınırlamaların gözden geçirilmesi, hak grevi yapılmasına olanak tanınması için Anayasa'nın ilgili maddelerinin yeniden düzenlenmesi,
- Sendikal hakların 87 ve 98 sayılı ILO Sözleşmeleri uyarınca ve Avrupa Sosyal Şartı doğrultusunda yeniden düzenlenmesi,
- Dernek kurma özgürlüğü ile toplantı ve gösteri yürüyüşleriyle ilgili mevzuatın gözden geçirilmesi öngörülmektedir.

Başbakanlık tarafından Ağustos 1999'da yayımlanan bir genelgeyle, "Kamu Görevlileri Sendikaları Kanunu Tasarısı" yasalaşmaya değin kamu görevlilerinin sendika ve konfederasyonlar şeklinde örgütlenmesine engel olunmaması ve bu kuruluşların faaliyetlerine imkan tanınması istenmiştir.

İşkenceyle Mücadele

Türk Hükümeti, işkenceyle mücadele konusunda kararlıdır. Bunun için, eğitimden başlayarak işkence olaylarının aydınlatılması ve sorumlularının cezalandırılmasına kadar uzanan yasal ve idarî önlemleri güçlendirmiştir.

Bu bağlamda son dönemde alınmış başlıca önlemler şunlardır:

- Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği'nin etkin bir şekilde uygulanması ve uygulamanın sıkı bir biçimde denetlenmesini sağlamak üzere Haziran 1999'da bir Başbakanlık genelgesi yayımlanmıştır.
- Ağustos 1999'da Türk Ceza Kanunu'nun işkence ve kötü muameleyle ilgili maddeleri değiştirilerek, işkence ve kötü muamelelerin tanımı uluslararası sözleşmelere uygun şekilde yeniden yapılmış, cezalar artırılmış, ayrıca gerçeğe aykırı rapor düzenleyerek işkenceyi gizleyen sağlık personeline cezalar getirilmiştir.

Aralık 1999'da Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun kabul edilmiş ve böylece kamu görevlileri hakkında soruşturma ve takibatın süratlendirilmesi mümkün olmuştur.

Buna rağmen ortaya çıkan ve Hükümetimiz tarafından hiçbir şekilde müsamaha edilmesi mümkün olmayan işkence ve kötü muamele olaylarının önlenmesi için, ilgili bakanlıkların yanısıra, yeni kurulan Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı'na da görev verilmiştir.

İşkence ve kötü muameleyle mücadelenin güçlendirilmesine yönelik bir dizi yasa ve mevzuat değişikliği yapılması planlanmıştır. Bu doğrultuda kısa vadede,

- Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu ve Tüzüğü, Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu ve Yönetmeliği, Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanunu ve Tüzüğü'nün gözden geçirilmesi,
- Adli Tıp Kurumu'nun modernizasyonu çalışmalarına başlanması öngörülmektedir.

Orta vadede ise,

- Yeni Türk Ceza Kanunu'nun,
- Yeni Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun yasalaşması;
- İnsan hakları ihlallerine meydan verilmemesi için güvenlik güçlerine gerekli eğitimin verilmesi ve ihlallerin yoğun olarak yaşandığı ortamların teknolojiye daha fazla yararlanılarak etkin denetimi için malî kaynak tahsisi olanaklarının araştırılması,
- İşkenceye uğradığı kanıtlanan kişiye karşı bu fiili işleyenlerin müşterek ve müteselsil hukukî sorumluluğunun yasa hükmüne bağlanması hedeflenmektedir.

Duruşma Öncesi Gözaltı

Duruşma öncesi gözaltıyla ilgili yasal uygulama ve usullerin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları ile Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi tavsiyeleri ışığında uluslararası standartlara yakınlaştırılması ve mevzuatımızın yeknesak hâle getirilmesi amacıyla orta vadede,

- Anayasa'nın 19/6'ncı maddesinin gözden geçirilmesi,
- Yeni Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun yasalaşması,
- Devlet Güvenlik Mahkemeleri Kanunu'nda değişiklik yapılması planlanmaktadır.

İnsan Hakları İhlâlleri Sonuçlarının Düzeltilmesi İmkânlarının Güçlendirilmesi

Türk Hükümeti, bu amaca yönelik olarak orta vadede,

- Yeni Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun,
- Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşlanması Hakkındaki Kanun Tasarısı'nın yasalaşmasını öngörmektedir.

Devlet Memurları ve Kamu Görevlilerinin İnsan Hakları Konusunda Eğitimleri

Başta güvenlik güçleri olmak üzere, Devlet memurları ve kamu görevlilerinin insan hakları alanında eğitimi için tüm ilgili kurumlarda çalışmalar yürütülmektedir. Türk Hükümeti, bu alanda başlattığı ikili ve çok taraflı işbirliği faaliyetlerini yoğunlaştırarak sürdürecektir.

Bu amaca yönelik olarak kısa vadede,

- Polis okullarındaki öğretim sürelerinin 9 aydan 2 yıla çıkarılması amacıyla yasal düzenlemeler yapılması,
- BM İnsan Hakları Eğitimi On Yılı Programı çerçevesinde hazırlanmış olan İçişleri Bakanlığı ve Bağlı Kuruluşlarının İnsan Hakları Eğitimi Projesi (2000-2007)'nin yürürlüğe konulması,
- Avrupa Konseyi İnsan Hakları Direktörlüğü'nün 1997-2000 Polis ve İnsan Hakları Programı çerçevesinde uygulamaya konulan proje uyarınca, 7 yıllık bir süre içerisinde tüm güvenlik güçleri mensuplarının insan hakları alanında eğitilmesi öngörülmektedir.

Bu bağlamdaki diğer önlemler, "Adalet ve İçişleri" bölümünde yer almaktadır.

Devlet Güvenlik Mahkemeleri Dahil Olmak Üzere, Yargının İşlevselliği ve Verimliliği

Türk Hükümeti tarafından özel önem verilen bu konuda kısa vadede,

- Anayasa'nın DGM'lere ilişkin hükümleri ile DGM Kanunu'nun gözden geçirilmesi,
- Savunmanın yargının temel unsurlarından biri olduğunun Anayasa hükmü olarak tescilliyle savunmanın güçlendirilmesi ve Avukatlık Kanunu'nun çıkarılması,
- Yargı bağımsızlığını sınırlayan hükümlerin gözden geçirilmesi, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun yeniden yapılandırılması,
- Adli Tıp Kurumu'nun modernize edilmesi için gerekli yasal düzenlemelerin yapılması,
- "İnsan Hakları Eğitimi On Yılı" faaliyetlerinin yoğunlaştırılması ve hakim ve savcılarımızın Avrupa Konseyi ile AB üyesi ülkelerde eğitim imkanlarının artırılması,
- Hakim ve savcılar için insan hakları ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları hakkında periyodik meslek içi hizmet eğitim programları düzenlenmesi öngörülmektedir.

Orta vadede ise,

- 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun'un uygulamada edinilen tecrübeler ışığında gözden geçirilmesi,
- Askerî Ceza Kanunu ile 353 sayılı Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanunu ve 1602 sayılı Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Kanunu'nun gözden geçirilmesi,
- Olağanüstü Hal Yasası'nın genel Anayasa ve mevzuat değişiklikleri ışığında gözden geçirilmesi hedeflenmektedir.

Bu bağlamdaki diğer önlemler, “Adalet ve İçişleri” bölümünde yer almaktadır.

Ölüm Cezasının Kaldırılması

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'na göre, kesinleşmiş idam cezalarının yerine getirilmesi kararı münhasıran TBMM'nin yetkisindedir. Hükümet, TBMM'nin 1984 yılından bu yana yaşam hakkının özüne dokunulmaması yönünde benimsediği uygulamaya saygılıdır.

Türk ceza hukukundan ölüm cezasının kaldırılması hususu, şekil ve kapsamı itibarıyla TBMM tarafından orta vadede ele alınacaktır.

Kültürel Yaşam ve Bireysel Özgürlükler

Türkiye Cumhuriyeti'nin resmi ve eğitim dili Türkçe'dir.

Ancak bu, vatandaşlarının günlük yaşamlarında farklı dil, lehçe ve ağızların serbest kullanılmasına engel teşkil etmez. Bu serbestlik, ayrılıkçı veya bölücü amaçlarla kullanılamaz.

Tüm Vatandaşların Ekonomik, Sosyal ve Kültürel İmkanlarının Artırılması Amacıyla, Bölgesel Dengesizliklerin Azaltılması Ekonomide Serbestleşme Süreci

Hükümet, bölgesel dengesizliklerin azaltılması ve tüm vatandaşların sosyal ve kültürel imkânlarının artırılmasına yönelik kapsamlı bir strateji benimsemiştir.

Bu çerçevede, 1984 yılından bugüne kadar süregelen ayrılıkçı terör faaliyetinin kontrol altına alınmasıyla birlikte, Türk Hükümeti, ekonomik ve sosyal kalkınma yolunda bir dizi önlem almıştır.

Bu stratejinin orta vadede tam olarak uygulamaya konulması öngörülmektedir.

Tüm Bireylerin, Herhangi Bir Ayrım Yapılmaksızın ve Dil, Irk, Renk, Cinsiyet, Siyasî Görüş, Felsefî İnanç veya Dinine Bakılmaksızın, Tüm İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerinden Tam Olarak Yararlandırılması; Düşünce, Vicdan ve Din Özgürlükleri

Anayasamızın yürürlükteki 10'uncu maddesi ayrımcılığı çok kapsamlı bir şekilde yasaklamış olup, Anayasa ve kanunlar önünde herkesin eşit olduğu ilkesini benimsemiştir.

- Bu anayasal ilkeye uygun olarak kısa vadede,
- BM Her Türlü Irk Ayrımının Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi'nin sonuçlandırılması;
- Kadın ve erkeklerin eşit haklara sahip oldukları ilkesine Anayasa'da yer verilmesi,

- Kadın-erkek eşitliği alanında önemli değişiklikler getiren Türk Medenî Kanunu Tasarısı'nın yasalaşması,
- Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü ve Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Teşkilat Yasa Tasarılarının yasalaşması,
- 182 sayılı ILO En Kötü Biçimde Çocuk İşçiliğinin Önlenmesi Sözleşmesi'nin onaylanması ve çocuk işçiliğinin önlenmesine yönelik olarak, ILO ile işbirliği içinde hazırlanan Ulusal Eylem Planı'nın uygulamaya konulması planlanmaktadır.

Orta vadede,

- BM Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi'ne Ek İhtiyarî Protokol'ün sonuçlandırılması,
- Avrupa İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşme'ye İlişkin, Bu Sözleşmede ve Bu Sözleşmeye Ek 1. Protokolde Yer Alanlardan Başka Bazı Hak ve Özgürlükleri Tanıyan 4 No.lu Protokol'ün sonuçlandırılması,
- Avrupa İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmeye Ek 7 No.lu Protokol'ün sonuçlandırılması,
- Avrupa Sosyal Şartı'nın gözden geçirilmiş metni ile kolektif şikâyetler sistemine ilişkin Ek Protokol'ün sonuçlandırılması,
- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin ayrımcılık yasağını düzenleyen 14'üncü maddesinin kapsamını genişleten 12 No.lu Ek Protokol'ün sonuçlandırılması,
- Ülkemizde yaşayan ve Türk vatandaşı olmayan gayrimüslim kişilerin de mensup oldukları dinin vecibelerini yerine getirmelerinde ve kendileriyle ilgili diğer uygulamalarda gerekli pratik kolaylıkların kamu düzeninin korunmasına ilişkin mevzuatımız çerçevesinde geliştirilmesini sağlayacak tedbirlerin alınması,
- Özürlülerin meslekî rehabilitasyonu ve istihdamları hakkındaki 159 No.lu ILO Sözleşmesine uygun tedbirlerin alınması öngörülmektedir.

Anayasa'nın ve İlgili Diğer Yasaların AB Müktesebatına Uyumu

- Türk Hükümeti, kısa vadede Anayasa'nın Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ışığında gözden geçirilmesini,
- Orta vadede ise, yasalarda gerekli değişikliklerin yapılmasını öngörmektedir.

BM Uluslararası Medenî ve Siyasî Haklar Sözleşmesi ile İhtiyari Ek Protokolü ve BM Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi

Söz konusu iki sözleşmenin imzalanması, Türkiye'nin bu yöndeki siyasî irade ve niyetini ifade etmektedir. Onay işlemlerinin başlatılması için hazırlanacak kanun tasarıları, olabilecek çekinmelerle birlikte TBMM'ye sunulacaktır.

Cezaevlerindeki Tutukluluk Koşulları

Türk Hükümeti, cezaevlerindeki olumsuzlukların giderilmesi hususunda kararlıdır ve bu yönde yoğun bir çaba içindedir.

Tüm Avrupa'da 1960-70'li yıllarda vazgeçilen koğuş sistemi, ülkemizde de terkedilmektedir.

Cezaevleri, Avrupa Konseyi ve Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi'nin tavsiyeleri doğrultusunda, BM Cezaevleri Asgari Standartları ile Avrupa Konseyi kurallarına uygun hale getirilmektedir.

Bu alanda kısa vadede,

- Adalet Bakanlığı'nca, idarecilerin ve Cumhuriyet başsavcılarının cezaevlerindeki denetim ve kontrollerinin daha etkin hâle getirilmesi sağlanacak ve
- Terörle Mücadele Kanunu Değişiklik Tasarısı'nın yasalaştırılarak, bu suçlardan hükümlü bulunanların da açık görüş yapma ve iş yurdu çalışmalarına katılımlarına ilişkin hususlar gözden geçirilecektir.

Bu konudaki diğer önlemler, "Adalet ve İçişleri" bölümünde yer almaktadır.

Millî Güvenlik Kurulu

Anayasal bir kuruluş olan Millî Güvenlik Kurulu, ulusal güvenliği ilgilendiren alanlarda bir danışma organı niteliğindedir. Anayasa ve Yasanın ilgili maddeleri, Kurul'un yapısı ve işlevini daha açık bir biçimde tanımlayacak şekilde orta vadede gözden geçirilecektir.

Olağanüstü Hal

Bölgedeki terörle mücadele için ilan edilmiş ve esasen toplam 10 ilden 4 ile indirilmiş bulunan Olağanüstü Hal uygulamasının tamamen kaldırılması, bölgenin ekonomik, sosyal ve kültürel gelişimini öngören stratejinin bir parçasıdır. Bu alanlardaki gelişmeler ve güvenlik değerlendirilmesi ışığında Olağanüstü Halin tamamen kaldırılması planlanmaktadır.

UYUM YASALARI

I. ANAYASA DEĞİŞİKLİĞİ (3 EKİM 2001)

Katılım Ortaklığı ve Ulusal Program uyarınca Anayasa'nın "Başlangıç" metni ile 33 maddesinde değişiklikler yapan yasa, 3 Ekim 2001 tarihinde TBMM'de kabul edildi.

Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer, 15 Ekim'de yasanın 33 maddesini onayladı, milletvekili ödenek ve yolluklarını düzenleyen 27.maddesini halkoyuna sunma kararı aldı.

Anayasa değişikliğine ilişkin 4709 sayılı yasa, 27.madde dışında, 17 Ekim 2001'de Resmi Gazete'nin mükerrer sayısında yayımlanarak yürürlüğe girdi.

27.madde, yaşanan tartışmalardan sonra 22 Ekim 2001 tarihli Resmi Gazete'de yayımlandı.

Böylece, 120 günlük referandum süreci başlamış oldu. Ancak, sözkonusu madde ile ilgili olarak TBMM'de tekrar Anayasa değişikliğine gidildi. Anayasa değişikliğine ilişkin yasa (86.madde değişikliği), 1 Aralık 2001'de Resmi Gazete'de yayımlanarak yürür-

lûge girdi. Böylece Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in önceki değişiklik metnini referandumla götürme kararının konusu ortadan kalkmış oldu.

Anayasa değişikliği, oylamaya katılan 494 milletvekilinden 474'ünün oyuyla kabul edildi. 16 milletvekili "ret" oyu kullandı. 1 çekimser, 2 geçersiz, 1 de boş oy çıktı.

Son yasayla birlikte Anayasa'nın toplam 55 maddesi yeniden düzenlendi, 2 maddesi de yürürlükten kaldırıldı. Bu değişikle 1982 Anayasası 6. Kez değiştirilmiş oluyordu.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASININ BAZI MADDELERİNİN DEĞİŞTİRİLMESİ HAKKINDA KANUN

Kanun No: 4709, Kabul Tarihi: 3.10.2001, Resmi Gazete: 17.10.2001 - 24556 Mükerrer

MADDE 1. - 7.11.1982 tarihli ve 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Başlangıç metninin beşinci fıkrasının başında geçen "Hiçbir düşünce ve mülhazanın" ibaresi "Hiçbir faaliyetin" şeklinde değiştirilmiştir.

MADDE 2. - Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 13.maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.
Madde 13. - Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.

MADDE 3. - Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 14.maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.
Madde 14. - Anayasada yer alan hak ve hürriyetlerden hiçbiri, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmayı ve insan haklarına dayanan demokratik ve lâik Cumhuriyeti ortadan kaldırmayı amaçlayan faaliyetler biçiminde kullanılamaz.
Anayasa hükümlerinden hiçbiri, Devlete veya kişilere, Anayasayla tanınan temel hak ve hürriyetlerin yok edilmesini veya Anayasada belirtilenden daha geniş şekilde sınırlandırılmasını amaçlayan bir faaliyette bulunmayı mümkün kılacak şekilde yorumlanamaz.
Bu hükümlere aykırı faaliyette bulunanlar hakkında uygulanacak müeyyideler, kanunla düzenlenir.

MADDE 4. - Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 19.maddesinin beşinci fıkrasının ilk cümlesi, altıncı fıkrası ile son fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.
Yakalanan veya tutuklanan kişi, tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli süre hariç en geç kırksekiz saat ve toplu olarak işlenen suçlarda en çok dört gün içinde hâkim önüne çıkarılır.

Kişinin yakalandığı veya tutuklandığı, yakınlarına derhal bildirilir.

Bu esaslar dışında bir işleme tâbi tutulan kişilerin uğradıkları zarar, tazminat hukukunun genel prensiplerine göre, Devletçe ödenir.

MADDE 5. - Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 20.maddesinin birinci fıkrasının üçüncü cümlesi yürürlükten kaldırılmış ve ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak, usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak ge-

cikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; kimsenin üstü, özel kâğıtları ve eşyası aranamaz ve bunlara el konulamaz. Yetkili merciin kararı yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını el koymadan itibaren kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, el koyma kendiliğinden kalkar.

MADDE 6. - Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 21.maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir. Madde 21. - Kimsenin konutuna dokunulamaz. Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; kimsenin konutuna girilemez, arama yapılamaz ve buradaki eşyaya el konulamaz. Yetkili merciin kararı yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını el koymadan itibaren kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, el koyma kendiliğinden kalkar.

MADDE 7. - Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 22.maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir. Madde 22. - Herkes, haberleşme hürriyetine sahiptir. Haberleşmenin gizliliği esastır. Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; haberleşme engellenemez ve gizliliğine dokunulamaz. Yetkili merciin kararı yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, karar kendiliğinden kalkar.

İstisnaların uygulanacağı kamu kurum ve kuruluşları kanunda belirtilir.

MADDE 8. - Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 23.maddesinin beşinci fıkrasında geçen "ülkenin ekonomik durumu," ibaresi madde metninden çıkarılmıştır.

MADDE 9. - Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 26.maddesinin ikinci fıkrasına "Bu hürriyetlerin kullanılması," ibaresinden sonra gelmek üzere "millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyetin temel nitelikleri ve Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması," ibareleri eklenmiş, üçüncü fıkrası metinden çıkarılmış ve maddeye aşağıdaki fıkra son fıkra olarak eklenmiştir.

Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunla düzenlenir.

MADDE 10. - Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 28.maddesinin ikinci fıkrası metinden çıkarılmıştır.

MADDE 11. - Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 31.maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Kanun, millî güvenlik, kamu düzeni, genel ahlâk ve sağlığın korunması sebepleri dışında, halkın bu araçlarla haber almasını, düşünce ve kanaatlere ulaşmasını ve kamuoyunun serbestçe oluşmasını engelleyici kayıtlar koyamaz.

MADDE 12. - Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 33.maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 33. - Herkes, önceden izin almaksızın dernek kurma ve bunlara üye olma ya da üyelikten çıkma hürriyetine sahiptir.

Hiç kimse bir derneğe üye olmaya ve dernekte üye kalmaya zorlanamaz.

Dernek kurma hürriyeti ancak, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâk ile başkalarının hürriyetlerinin korunması sebepleriyle ve kanunla sınırlanabilir.

Dernek kurma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunda gösterilir. Dernekler, kanunun öngördüğü hallerde hâkim kararıyla kapatılabilir veya faaliyetten alıkonulabilir. Ancak, millî güvenliğin, kamu düzeninin, suç işlenmesini veya suçun devamını önlemenin yahut yakalamanın gerektirdiği hallerde gecikmede sakınca varsa, kanunla bir merci, derneği faaliyetten men ile yetkilendirilebilir. Bu merciin kararı, yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, bu idarî karar kendiliğinden yürürlükten kalkar.

Birinci fıkra hükmü, Silahlı Kuvvetler ve kolluk kuvvetleri mensuplarına ve görevlerinin gerektirdiği ölçüde Devlet memurlarına kanunla sınırlamalar getirilmesine engel değildir.

Bu madde hükümleri vakıflarla ilgili olarak da uygulanır.

MADDE 13. - Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 34 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 34. - Herkes, önceden izin almadan, silahsız ve saldırısız toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı ancak, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlâkın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla ve kanunla sınırlanabilir.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunda gösterilir.

MADDE 14. - Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 36.maddesinin birinci fıkrasına "savunma" ibaresinden sonra gelmek üzere "ile adil yargılanma" ibaresi eklenmiştir.

MADDE 15. - Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 38 inci maddesine aşağıdaki fıkra yedinci fıkra olarak eklenmiş, mevcut beşinci ve altıncı fıkralarından sonra gelmek üzere aşağıdaki fıkralar eklenmiştir.

Savaş, çok yakın savaş tehdidi ve terör suçları halleri dışında ölüm cezası verilemez.

Kanuna aykırı olarak elde edilmiş bulgular, delil olarak kabul edilemez.

Hiç kimse, yalnızca sözleşmeden doğan bir yükümlülüğü yerine getirememesinden dolayı özgürlüğünden alıkonulamaz.

MADDE 16. - Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 40.maddesine ikinci fıkra olarak aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

Devlet, işlemlerinde, ilgili kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorundadır.

MADDE 17. - Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 41.maddesinin birinci fıkrasına "ve eşler arasında eşitliğe dayanır." ibaresi eklenmiştir.

MADDE 18. - Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 46.maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 46. - Devlet ve kamu tüzel kişileri; kamu yararının gerektirdiği hallerde, gerçek karşılıklarını peşin ödemek şartıyla, özel mülkiyette bulunan taşınmaz malların tamamını veya bir kısmını, kanunla gösterilen esas ve usullere göre, kamulaştırmaya ve bunlar üzerinde idarî irtifaklar kurmaya yetkilidir.

Kamulaştırma bedeli ile kesin hükme bağlanan artırım bedeli nakden ve peşin olarak ödenir. Ancak, tarım reformunun uygulanması, büyük enerji ve sulama projeleri ile iskân projelerinin gerçekleştirilmesi, yeni ormanların yetiştirilmesi, kıyıların korunması ve turizm amacıyla kamulaştırılan toprakların bedellerinin ödenme şekli kanunla gösterilir. Kanunun taksitle ödemeyi öngörebileceği bu hallerde, taksitlendirme süresi beş yılı aşamaz; bu takdirde taksitler eşit olarak ödenir.

Kamulaştırılan topraktan, o toprağı doğrudan doğruya işleten küçük çiftçiye ait olanlarının bedeli, her halde peşin ödenir.

İkinci fıkrada öngörülen taksitlendirmelerde ve herhangi bir sebeple ödenmemiş kamulaştırma bedellerinde kamu alacakları için öngörülen en yüksek faiz uygulanır.

MADDE 19. - Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 49.maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve üçüncü fıkrası yürürlükten kaldırılmıştır.

Devlet, çalışanların hayat seviyesini yükseltmek, çalışma hayatını geliştirmek için çalışanları ve işsizleri korumak, çalışmayı desteklemek, işsizliği önlemeye elverişli ekonomik bir ortam yaratmak ve çalışma barışını sağlamak için gerekli tedbirleri alır.

MADDE 20. - Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 51.maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 51. - Çalışanlar ve işverenler, üyelerinin çalışma ilişkilerinde, ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek için önceden izin almaksızın sendikalar ve üst kuruluşlar kurma, bunlara serbestçe üye olma ve üyelikten serbestçe çekilme haklarına sahiptir. Hiç kimse bir sendikaya üye olmaya ya da üyelikten ayrılmaya zorlanamaz.

Sendika kurma hakkı ancak, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâk ile başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebepleriyle ve kanunla sınırlanabilir.

Sendika kurma hakkının kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunda gösterilir.

Aynı zamanda ve aynı işkolunda birden fazla sendikaya üye olunamaz.

İşçi niteliği taşımayan kamu görevlilerinin bu alandaki haklarının kapsam, istisna ve sınırları gördükleri hizmetin niteliğine uygun olarak kanunla düzenlenir.

Sendika ve üst kuruluşlarının tüzükleri, yönetim ve işleyişleri, Cumhuriyetin temel niteliklerine ve demokrasi esaslarına aykırı olamaz.

MADDE 21. - Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 55.maddesinin son fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Asgarî ücretin tespitinde çalışanların geçim şartları ile ülkenin ekonomik durumu da gözönünde bulundurulur.

MADDE 22. - Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 65.maddesi kenar başlığı ile birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

XIII. Devletin iktisadî ve sosyal ödevlerinin sınırları

Madde 65. - Devlet, sosyal ve ekonomik alanlarda Anayasa ile belirlenen görevlerini, bu görevlerin amaçlarına uygun öncelikleri gözeterek malî kaynaklarının yeterliliği ölçüsünde yerine getirir.

MADDE 23. - Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 66.maddesinin ikinci fıkrasının ikinci cümlesi madde metninden çıkarılmıştır.

MADDE 24. - Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 67.maddesinin beşinci fıkrasına "askerî öğrenciler," ibaresinden sonra gelmek üzere "taksirli suçlardan hüküm giyenler hariç" ibaresi eklenmiş ve "bulunan tutukluların seçme haklarını kullanmalarında," ibaresi "oy kullanılması ve" şeklinde değiştirilmiş ve maddeye aşağıdaki son fıkra eklenmiştir.

Seçim kanunlarında yapılan değişiklikler, yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde yapılacak seçimlerde uygulanmaz.

MADDE 25. - Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 69.maddesinin altıncı fıkrasına aşağıdaki cümle ile altıncı fıkrasından sonra gelmek üzere aşağıdaki fıkra eklenmiş ve son fıkra aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir. Bir siyasî parti, bu nitelikteki fiiller o partinin üyelerince yoğun bir şekilde işlendiği ve bu durum o partinin büyük kongre veya genel başkan veya merkez karar veya yönetim organları veya Türkiye Büyük Millet Meclisindeki grup genel kurulu veya grup yönetim kurulunca zımnen veya açıkça benimsendiği yahut bu fiiller doğrudan doğruya anılan parti organlarınca kararlılık içinde işlendiği takdirde, söz konusu fiillerin odağı haline gelmiş sayılır. Anayasa Mahkemesi, yukarıdaki fıkralara göre temelli kapatma yerine, dava konusu fiillerin ağırlığına göre ilgili siyasî partinin Devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakılmasına karar verebilir.

Siyasî partilerin kuruluş ve çalışmaları, denetlenmeleri, kapatılmaları ya da Devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakılmaları ile siyasî partilerin ve adayların seçim harcamaları ve usulleri yukarıdaki esaslar çerçevesinde kanunla düzenlenir.

MADDE 26. - Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 74.maddesinin birinci fıkrasına "Vatandaşlar" ibaresinden sonra gelmek üzere "ve karşılıklılık esası gözetilmek kaydıyla Türkiye'de ikamet eden yabancılar"; ikinci fıkrasına, "sonucu" ibaresinden sonra gelmek üzere "gecikmeksizin" ibaresi eklenmiştir.

MADDE 28. - Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 87.maddesinde geçen "Anayasanın 14 üncü maddesindeki fiillerden dolayı hüküm giyenler hariç olmak üzere," ibaresi kaldırılmış; "genel ve özel af ilanına" ibaresinden önce gelmek üzere "Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının beşte üç çoğunluğunun kararı ile" ibaresi eklenmiştir.

MADDE 29. - Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 89.maddesinin ikinci fıkrasına "Yayımlanmasını" ibaresinden sonra gelmek üzere "kısmen veya tamamen" ibaresi ile son cümlesinden önce gelmek üzere aşağıdaki cümle eklenmiştir.

Cumhurbaşkanınca kısmen uygun bulunmama durumunda, Türkiye Büyük Millet Meclisi sadece uygun bulunmayan maddeleri görüşebilir.

MADDE 30. - Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 94.maddesinin dördüncü fıkrasında geçen "on gün içinde" ibareleri "beş gün içinde" şeklinde değiştirilmiştir.

MADDE 31. - Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 100.maddesinin birinci fıkrasında geçen "karara bağlar" ibaresinden önce gelmek üzere "gizli oyla" ibaresi, ikinci fıkrasının sonuna "Bu süre içinde raporun Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına teslimi zorunludur." cümlesi eklenmiş ve üçüncü fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Rapor Başkanlığa verildiği tarihten itibaren on gün içinde dağıtılır, dağıtımından itibaren on gün içinde görüşülür ve gerek görüldüğü takdirde ilgilinin Yüce Divana sevkine karar verilir. Yüce Divana sevk kararı ancak üye tamsayısının salt çoğunluğunun gizli oyuyla alınır.

MADDE 32. - Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 118.maddesinin birinci fıkrası ile üçüncü fıkrasının ilk cümlesi aşağıdaki şekilde ve üçüncü fıkrasının son cümlesinde geçen "öncelikle dikkate alınır" ibaresi "değerlendirilir" olarak değiştirilmiştir.

Millî Güvenlik Kurulu; Cumhurbaşkanının başkanlığında, Başbakan, Genelkurmay Başkanı, Başbakan yardımcıları, Adalet, Millî Savunma, İçişleri, Dışişleri Bakanları, Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanları ve Jandarma Genel Komutanından kurulur.

Millî Güvenlik Kurulu; Devletin millî güvenlik siyasetinin tayini, tespiti ve uygulanması ile ilgili alınan tavsiye kararları ve gerekli koordinasyonun sağlanması konusundaki görüşlerini Bakanlar Kuruluna bildirir.

MADDE 33. - Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 149.maddesinin birinci fıkrasında geçen "iptale" ibaresinden sonra gelmek üzere "ve siyasî parti davalarında kapatılmaya" ibaresi eklenmiş, "üçte iki" ibaresi "beşte üç" olarak değiştirilmiştir.

MADDE 34. - Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının geçici 15.maddesinin son fıkrası madde metninden çıkarılmıştır.

GEÇİCİ MADDE. - A) Bu Kanunun 24.maddesi ile Anayasanın 67.maddesine son fıkra olarak eklenen hüküm bu Kanunun yürürlüğe girmesinden sonra yapılacak ilk genel seçimde uygulanmaz.

B) Bu Kanunun 28.maddesi ile Anayasanın 87.maddesinde yapılan değişiklik, bu Kanunun yürürlük tarihinden önce, Anayasanın 14.maddesindeki fiilleri işleyenler hakkında uygulanmaz.

MADDE 35.- Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer ve halkoylamasına sunulması halinde tümüyle oylanır.

DEĞERLENDİRME

Polis tüzüğü benzeri² ve yürürlüğe girdiği günden bu yana meşruiyeti de dahil tüm hükümleri tartışılan 1982 Anayasası'nın bazı maddelerini değiştiren 4709 sayılı Yasa değişikliği de yine Katılım Ortaklığı Belgesi'ndeki beklentilere ve Ulusal Programdaki taahhütlere uygun bir yasalaştırma çalışması olmuştur. Ancak, değiştirilen maddeler yanında değiştirilmeyenler düşünüldüğünde, bu anayasanın değiştirilerek değil, tamamen yürürlükten kaldırılıp yerine hukukun üstünlüğüne dayalı ve milli ve benzeri güvenliklerden de öte insan güvenliğini esas alan bir anayasa yapılması zarureti görülmektedir.

1990'lı yılların başlarında siyasi partilerin büyük bölümü sendikalar, Demokrasi Platformu, Basın Konseyi, TÜSİAD, Mülkiyeliler Birliği ve benzeri bir çok sivil toplum kuruluşu anayasanın toptan yenilenmesi hususunda hem fikir olduklarını ifade etmişlerdir. Hatta tüm partiler ve adı geçen bu sivil toplum kuruluşları birer anayasa taslağı hazırlayıp TBMM'ye sunmuşlardır. Dönemin Meclis Başkanı H. Cindoruk bu çalışmalarını bir kitap halinde yayımlatmıştı.

² Bu söz Sami Selçuk'a aittir.

Tüm bu çalışmalar kamuoyunun anayasanın tümünden değiştirilmesi fikrine gelmesini sağladı. Ancak, sistemin genel karakteri burada da kendini gösterdi ve sadece 1995 ve 1999'da bazı palyatif değişiklikler yapılabildi.

2001 Ekim değişikliğine kadar 1982 Anayasasında 5 değişiklik yapılmıştı. İlk değişiklik 17 Mayıs 1987 tarihinde, 3361 sayılı yasa ile yapıldı. Bu değişiklikle, seçmen yaşı ve halkoylamasına katılma yaşı 21'den 20'ye indirilmiş, milletvekili sayısı 400'den 450'ye çıkarılmış, anayasayı değiştirme usulü değiştirilmiş ve anayasanın, 12 Eylül İhtilalinin kapattığı partilerin yöneticilerine getirdiği siyaset yasağını düzenleyen Geçici 4.maddesi yürürlükten kaldırılmıştır.

1987 değişikliği, özellikle siyasi yasakların kaldırılması gerekçesiyle halk oylaması yapılarak gerçekleştirildi. Belki de Turgut Özal'ın, yasaklı siyasilerin bir daha siyaset sahnesine çıkamamalarını gerçekleştirmek üzere yaptırdığı halk oylaması çok az bir oy farkıyla siyasi yasakların kaldırılması şeklinde tecelli etti. Sonuç yine bir 12 Eylül günü 12 Eylül 1987'de 19572 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girdi.

1982 Anayasası'nda yapılan ikinci değişiklik, 8 Temmuz 1993 tarih ve 3913 sayılı Kanunla, radyo ve televizyon kurulması ve işletilmesinde devlet tekelinin ortadan kaldırılması şeklinde gerçekleşti ve 133.madde de yapılan değişiklikle özel radyo ve televizyon istasyonu kurulması ve işletilmesi imkanı tanındı

1982 Anayasası'nda 23 Temmuz 1995 tarihli ve 4121 sayılı Kanunla yapılan üçüncü değişiklik, Anayasanın başlangıç bölümü ve 13 maddesi değiştirilmiş, bir maddesi de yürürlükten kaldırılmıştır. Anayasa'nın Başlangıç bölümündeki 12 Eylül'ü meşrulaştıran ve "kutsal devlet" vurgusu yapan 1. ve 2. paragraf hükümleri yürürlükten kaldırıldı. Dernekler, sendikalar, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile ilgili maddelerde yapılan değişikliklerle, bazı yasaklar kaldırıldı, partilere üye olma yaşı 18'e indirildi. Üniversite öğrencilerinin ve öğretim üyelerinin siyasi partilere üye olabilmeleri imkanı tanındı. Partilerin kadın kolları, gençlik kolları kurma yasakları kaldırıldı. Yine bu değişiklik paketinde milletvekili sayısı, milletvekilliğinin düşmesi, dokunulmazlığın kaldırılması, TBMM'nin toplantı günü gibi konularda bazı düzenlemeler yapıldı.

1982 Anayasası'nda yapılan dördüncü değişikliği bir şekilde Apo'ya borçluyuz denebilir. Avrupa Birliği'nin baskısı sonucu 18 Haziran 1999 tarih ve 4388 sayılı Kanunla Anayasanın 143.maddesinde yapılan değişiklikte DGM'lerden askeri hakimler çıkarılmış oldu.

1982 Anayasasında yapılan önemli bir değişiklik de, uluslar arası tahkim konusundadır. Anayasa üzerinde 13.08.1999 tarih ve 4446 sayılı Kanunla yapılan değişiklik, özelleştirmeye ve yabancı sermayeye verilecek imtiyazlara ilişkin hükümler anayasal kimlik kazandırılmış oldu. Bu değişiklik paketinde Anayasanın 47, 125 ve 155.maddelerinde değişiklik yapılarak, kamu hizmetleri ile ilgili imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerinden doğabilecek uyuşmazlıkların tahkim yoluyla çözümü yolu açıldı ve Danıştay'ın bu tür şartlaşma ve sözleşmeler üzerindeki anayasal ve yasal inceleme yetkisi kaldırıldı.

Nihayet 1982 Anayasasında yapılan 6. değişiklik, 03.10.2001 tarih ve 4709 sayılı Kanunla yapıldı. Değişiklik Anayasanın 37 maddesini ilgilendiren bir değişiklik olması bakımından oldukça önemli.

Öncelikle Anayasanın Başlangıç kısmında, "Hiçbir düşünce ve mülhazanın..." diye başlayan yedinci paragraf, "Hiçbir faaliyetin" şeklinde değiştirilmiştir. Halbuki teklifte "faaliyet" değil "eylem" kelimesi yer almaktaydı. Fakat Meclisteki görüşmeler sırasında bazı karanlık ellerin gayretleri ile "eylemler" yerine "faaliyetler" kelimesi tercih edilerek, resmi ideolojiyle ve kurulu düzenle bağdaşmayan düşünce açıklamaları korumasız bırakıldı. Çünkü faaliyet, yazma ve konuşma dahil her türlü etkinliği kapsar. Bu kapsam, resmi ideoloji ve kurulu düzenle bağdaşmayan her türlü düşünce açıklamasının yasaklanması anlamına gelmektedir. Dolayısıyla, Anayasa'nın Başlangıç bölümünün, bir başka ifadeyle Anayasanın ruhunun palyatif değişikliklerle temel hak ve yükümlülüklerin gerçekleştirilmesine uyumlu olmasını beklemek hayal olmuştur.

1. Temel Hak ve Hürriyetlerle İlgili Değişiklikler

Temel hak ve hürriyetler konusunda yapılan değişikliklerin en önemlileri sivil ve siyasi haklarla ilgili olanlardır. Sivil haklarla ilgili 18 değişiklik yapılmıştır.

Temel Hak ve Hürriyetlerin Sınırlanması (m. 13)

Anayasanın 13.maddesinde yapılan değişiklikle, "devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü, milli egemenlik, milli güvenlik, kamu düzeni, genel asayiş, kamu yararı, genel ahlak ve genel sağlık" gibi kişiye özel yorumlara tabi genel sınırlama nedenleri kaldırılmış, sınırlamanın sınırı olarak da, "demokratik toplum düzeni" ve "laik Cumhuriyete ve ölçülülük ilkesine" aykırı olmamak ilave edilmiştir. Ancak genel sınırlama nedenlerinin kaldırılması ve özel sınırlama nedenlerinin getirilmiş olması, temel hakların kullanılması için yeterli görünmemektedir. Temel haklar nitelik ve nicelik açısından farklılık arzettiğinden, her biri için ayrı ayrı kriterlerin getirilmesi bu hakların kullanımı bakımından hukuka uygun olabilirdi.

Ayrıca, "laik Cumhuriyet" sınırlaması kişiler için bir güvence oluşturmamıştır. Aksine resmi ideolojinin sembolik bir anlatımı olan "Laik Cumhuriyet" tanımsızlığı, hakların çok kolay kısıtlanmasının gerekçesi olabilmektedir.

Temel Hak ve Hürriyetlerin Kötüye Kullanılmaması (m. 14)

Anayasa'nın 14.maddesinde yapılan değişiklikle, Kötüye kullanma sayılan hak kullanma biçimleri sayı olarak azaltılmış, bunlar "devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü", "insan hakların dayanan demokratik ve laik Cumhuriyet" olarak belirlenmiş; "Amaç gütmek" yerine Başlangıç metnindeki değişikliğe paralel olarak "faaliyette bulunma" ibaresi getirilmiş; Devletin de temel hakları sınırlama yetkisini kötüye kullanabileceği ilk defa olarak kabul edilmiştir. Ancak gerek "Laik Cumhuriyet" kriteri, gerekse "faaliyette bulunma" kriteri, kişileri düşünceleri ve amaçları bakımından yargılanmaktan kurtarmamaktadır. AİHS'in 17 maddesine uygun olarak yapıldığı iddia edilen bu değişiklik esasen uyum sağlamaya çalıştığı düzenlemenin çok gerisinde kalmıştır.

İfade Hürriyeti ve Ana Dil Serbestisi (m. 26)

Anayasanın, düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetini düzenleyen 26.maddesinin ikinci fıkrasına "Bu hürriyetlerin kullanılması," ibaresinden sonra gelmek üzere "millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyetin temel nitelikleri ve Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması," ibareleri eklenmiştir.

Burada düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin, Anayasanın 1., 2., 3.maddeleri hükümlerinin değiştirilmesini sağlama amacıyla kullanılmayacağını öngörmek, yaratıcı ve farklı düşünceleri ifade hürriyetinin yasaklanması demektir. Buna göre, mesela, Türkiye'nin "Atatürk milliyetçiliği"ne (veya milliyetçiliğe) bağlı olmasının eleştirilmesini veya "sosyal devlet"in anayasal bir ilke olmaması yahut başkent Ankara'dan başka bir yer olması gerektiği yolunda düşünceler ileri sürülmesini yasaklayan yasal düzenlemeler yapılabilir. Bu makul bir sınırlama değildir. Kaldı ki, anayasal olarak kendisine dokunulmazlık bahşedilen "Cumhuriyetin nitelikleri" uygulamada sadece 1., 2.ve 3.maddelerde açıkça belirtilenlerden ibaret görülmemekte ve genişletici, keyfi bir yorumla resmi ideolojik tercihlerin tümü bunun kapsamı içinde görülmektedir. Bunun pratik sonucu, farklı düşüncelere hayat hakkı tanınmamasıdır.³

Bu maddede yapılan tek olumlu değişiklik, ikinci fıkradaki "Düşüncelerin açıklanması ve yayılmasında kanunla yasaklanmış olan herhangi bir dil kullanılmaz" şeklindeki cümlenin metinden çıkarılmış olmasıdır. Bu değişiklik farklı dillerde, özellikle vatan- daşların ana dillerinde düşüncelerini açıklayabileceği ve yayabileceğine olanak tanımıştır. Buna paralel bir değişiklik basın hürriyeti hakkındaki 28.maddede de yapılmıştır. Böylece, geleceğe dönük olarak, gerek ifade gerekse basın hürriyeti bakımından "dil yasağı" getiren bir kanunun çıkarılması ihtimali ortadan kalkmıştır.

Dernek Kurma Hürriyeti (m. 33)

Yapılan değişiklikle, dernek kurmada "bildirim usulü" kaldırılmış, bunun yerine dernek kurmada şekil ve şartların kanunla konulacağı kabul edilmiştir. Anayasada yapılan bu değişikliğe dayanılarak dernek kurmayı "izne" bağlayan kanuni düzenleme yapılabilir. Bu hüküm dernek kurma hürriyeti bakımından sakıncalı olmuştur.

Adil Yargılanma ve Kanuna Aykırı Delil Yasağı (m.36, 38)

Bu değişiklikle Anayasada ilk defa "adil yargılanma" bir hak olarak tanımlanmakta ve tanınmaktadır. Kişiler için temel bir hak olarak AİHS'nin 6.maddesinde ifadesini bulan "adil yargılanma" şimdilik yeterli kanuni güvencede olmasa da, AİHS'in üstün norm niteliğinin korunması ve AHİM kararlarının emsal alınmasıyla uygulamada yerini alacağı benzetilmektedir. Darısı, Anayasada tek bir kelime olarak geçen "savunma"nın başına.

Bir başka yenilik de Anayasanın 38.maddesinde evvelce Anayasal korumaya kavuşturulmamış olan CMUK'un 135/A maddesinde öngörülen, "kanuna aykırı olarak elde edilen bulguların delil olarak kullanılmayacağı" güvencesidir.

Belki çok önemli fakat henüz kanuni düzenlemeye kavuşturulmamış olan değişiklik de, "sözleşmeden doğan yükümlülük nedeniyle kişilerin özgürlüğünün kısıtlanamayacağı" hükmüdür. Bu hükümle karşılıksız çek vermek suretiyle dolandırıcılık suçunu işleyenler hakkındaki davalar düşürülmektedir. Aradan bir yıla yakın zaman geçmesine rağmen hakkında kanuni düzenleme yapılmamış bulunan bu değişiklik, şimdilik karşılıksız çek keşide ederek piyasayı dolandıranları cesaretlendirmeye devam etmektedir.

Bir önemli değişiklik de, savaş, çok yakın savaş tehdidi ve terör suçları halleri dışında ölüm cezası verilemeyeceğidir. Nitekim buna ilişkin düzenleme 3. Uyum Yasaları paketi içinde yapılmıştır.

³ Mustafa ERDOĞAN, <http://www.liberal-dt.org.tr/at/merdogan/at-me32.htm>, 1.10.2001.

Kamulaştırma Bedeli (m. 46)

46.maddede yapılan değişiklikle, kanunla gösterilen esas ve usullere göre yapılacak kamulaştırma bedeli ile kesin hükme bağlanan artırım bedeli nakden ve peşin olarak ödenecektir. Ancak, kanunun taksitle ödemeyi öngörebileceği hallerde, taksitlendirme süresi beş yılı aşamayacak ve bu takdirde taksitler eşit olarak ödenecektir. Taksitlendirmelerde ve herhangi bir sebeple ödenmemiş kamulaştırma bedellerinde kamu alacakları için öngörülen en yüksek faiz uygulanması hükmü, Türkiye aleyhine AHİM'de açılan tazminat davalarının önünü kesebilecek bir gelişmedir.

Eşler Arasında Eşitlik (m.41)

41.maddede yapılan değişiklikle maddeye, "eşler arasında eşitlik" prensibi getirilmiş, bu değişikliğe paralel olarak da Yeni Medeni Kanununda gerekli değişiklikler yapılmıştır. Yeni Medeni Kanunda kadın mı karı mı tartışmaları neticesi karı kelimesi yerini "kadın"a bırakırken, yasakoyucu yine de karı kelimesinden tamamen vazgeçememiştir.

Yeni Medeni Kanunda kocanın ikametgahını kadının da ikametgahı olarak kabul eden eski hüküm kaldırılmıştır.

Eski kanuna göre koca evlilik birliğinin reisi kabul edilirken yeni değişiklikle bu hüküm ortadan kaldırılarak, evlilik birliğinin yönetimini eşlerin birlikte yapmaları hükmü yer almış, eşlerin birliğin giderlerine güçleri oranında emek ve malvarlıkları ile katılmaları kabul edilmiştir.

Dilekçe Hakkı (m. 74)

Yabancıların dilekçe hakkı Anayasaya ilk defa girmekle birlikte bu hakka bir istisna getirilmektedir. Bu da "karşılıklılık"tır. Türkiye'de ikamet eden ve resmi makamlarla işi olan bir yabancı'nın kendisi hakkındaki işlemle ilgili bilgi edinmek veya kendisi hakkında işlem yapılmasını istemek üzere resmi başvuruda bulunabilmesi için, vatandaşı olduğu devletin de ülkesinde oturan Türklere aynı hakkı tanımış olmasını aramanın mantığı anlaşılammaktadır. Karşı ülke düşman veya faşist olunca, karşılıklılık gereği bize de öyle olmak mı düşünüyor?

Seçme, Seçilme ve Siyasi Faaliyette Bulunma Hakkı (m. 67, 76)

Anayasa'nın 67.maddesinde yapılan değişiklikle "taksirli suçlardan hüküm giyenler" de oy kullanabilecekler, 76.maddede yapılan değişiklikle de "ideolojik ve anarşik eylemlere" katılanlar değil, terör suçluları milletvekili seçilemeyeceklerdir.

69.maddede yapılan değişiklik, siyasi partilerin hangi hallerde anayasaya aykırı fiillerin "odağı" haline geldiğini, bu kavramı tanımlayarak yapmakta, fakat metinde geçen "zımnen benimseme" ifadesi keyfi uygulamaların süreceğine işaret etmektedir.

Siyasi partilere kapatma cezası dışında bir yaptırımın uygulanabileceği keyfiyeti, Anayasa Mahkemesi'ne tanımlanmış durumlar için açık bir görev vermediğinden, uygulamada devlet yardımını kesme müeyyidesine hemen hemen hiç başvurulmayıp kapatmanın tercih edilmesi ihtimal dahilindedir.⁴ Esasen siyasi partilere kapatma cezasının AB

⁴ Mustafa ERDOĞAN, <http://www.liberal-dt.org.tr/at/merdogan/at-me32.htm>, 1.10.2001.

kriterlerine uymayan bir düzenleme olarak kalması, henüz demokratikleşme aşamasına gelinmediğinin bir ifadesidir.

MGK İle ilgili Değişiklik (m. 118)

Anayasa'nın Milli Güvenlik Kurulu'yla ilgili 118.maddesinde yapılan değişiklikle Kurulda sivil üye sayısı artmaktadır. Değişikliğin amacının, sivil iradenin hakim olmasını sağlamak olduğu ifade edilmektedir(!). Metinde "öncelikle dikkate alınır" yerine "değerlendirilir", "kararların alınması" yerine "alınan tavsiye kararları" ibarelerinin getirilmesi meşruiyeti Anayasa ile birlikte tartışmalı olan MGK'nın varlığı ve işlevine ilişkin sorunları çözmeye yetmeyecektir. Yapılacak en hayırlı iş MGK'nın kaldırılması veya dünya üzerindeki demokratik örneklerine uyarlanması olacaktır.

Geçici 15 Madde

Anayasa'nın Geçici 15.maddesinde yapılan değişiklikle, 12 Eylül döneminde çıkarılmış olan kanun, KHK ve diğer karar ve tasarrufların anayasaya aykırılığı ileri sürülebilecektir. Bir başka deyişle, 12 Eylül kanunları ve KHK'ları Anayasa Mahkemesi'ne götürülebilecektir. Bu şüphesiz iyi yöndeki önemli bir değişikliktir, ancak Anayasa Mahkemesi'nin genel eğilimi ile 12 Eylülcülerin temel yaklaşımlarının benzerliği dikkate alındığında, bunların iptali yoluna değil, yeniden düzenlenmesi yoluna gitmek daha akıllıca olacaktır.

Sonuç

Sonuç olarak, TBMM'nin birinci tur görüşmelerindeki tutumunu sonuna kadar sürdürmesi halinde, gerçekleşecek anayasa değişikliklerin yürürlükteki Anayasayı ciddi bir değişikliğe uğratmış ve onu dikkate değer ölçüde daha özgürlükçü hale getirmiş olacağını söylemek ne yazık ki mümkün değildir. Hatta yukarıda gösterdiğimiz gibi, kimi bakımlardan Anayasa özgürlük ve demokrasiden daha da uzaklaşmış olacaktır. Ne yazık ki, akıl dışı "dil yasağı"nı kaldırmak, idam cezasını kısmen kaldırmak, siyasi partilere bir ölçüde güvence getirmek ve 12 Eylül tasarruflarına yargı yolunu açmak dışında, yapılan değişikliklerin demokratikleşmeye katkısı neredeyse hiç mesabesinde değildir. Avrupa Birliği'nin Katılım Ortaklığı belgesi açısından bakıldığında ise tam bir hayal kırıklığı ile karşı karşıyayız.⁵

II. 1. UYUM YASASI PAKETİ (6. ŞUBAT 2002)

Anayasa'da Ekim-2001'de yapılan değişikliklere paralel olarak hazırlanan ve Bakanlar Kurulu'nca 15 Ocak 2002'de TBMM Başkanlığı'na sunulan "Uyum Yasaları" ile ilgili tasarı, 6 Şubat 2002'de, TBMM Genel Kurulu'nda, üzerinde önemli değişiklikler yapılarak kabul edildi.

Yasa, 19 Şubat 2002'de Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdi.

Uyum Yasa Tasarısı'nın TCK'nın 159 ve 312.maddelerini düzenleyen hükümleri, 57. Hükümette koalisyon ortağı partilerden ANAP ile MHP arasında tartışmalara neden oldu.

⁵ Mustafa ERDOĞAN, <http://www.liberal-dt.org.tr/at/merdogan/at-me32.htm>, 1.10.2001.

"Mini demokrasi paketi" olarak adlandırılan tasarinın Genel Kurul'daki görüşmeleri sırasında koalisyon ortakları, hükümetin kurulmasından bu yana ilk kez kendi hazırladıkları düzenleme konusunda görüş ayrılığına düşüler ve farklı yönde oy kullandılar.

Yapılan değişiklikle, Devlet ve kurumlarına hakaret suçunun cezasının üst sınırı 6 yıldan 3 yıla indirildi. Bu maddedeki para cezaları da kaldırıldı. TCK'nın 312.maddesinde en çok eleştirilen "olasılık" kelimesi "tehlike", "kişiler" tanımı da "halk" olarak değiştirildi.

BAZI KANUNLARDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN

Kanun No : 4744, Kabul Tarihi : 6.2.2002, Resmi Gazete : 19.2.2002 - 24676

MADDE 1.- 1.3.1926 tarihli ve 765 sayılı Türk Ceza Kanununun 159.maddesinin birinci fıkrasında yer alan “bir seneden altı seneye kadar ağır hapis” ibaresi “bir seneden üç seneye kadar hapis” olarak, üçüncü fıkrasında yer alan “15 günden 6 aya kadar hapis ve 100 liradan 500 liraya kadar ağır para” ibaresi “15 günden 6 aya kadar hapis” olarak değiştirilmiştir.

MADDE 2.- Türk Ceza Kanununun 312.maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 312. – Bir cürmü alenen öven veya iyi gördüğünü söyleyen veya halkı kanuna uymamaya tahrik eden kimseye altı aydan iki yıla kadar hapis cezası verilir.

Sosyal sınıf, ırk, din, mezhep veya bölge farklılığına dayanarak, halkı birbirine karşı kamu düzeni için tehlikeli olabilecek bir şekilde düşmanlığa veya kin beslemeye alenen tahrik eden kimseye bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası verilir.

Halkın bir kısmını aşağılayıcı ve insan onurunu zedeleyecek bir şekilde tahkir eden kimseye de birinci fıkradaki ceza verilir.

Yukarıdaki fıkralarda yazılı suçlar 311.maddenin ikinci fıkrasında belirtilen araçlar veya şekillerle işlendiğinde verilecek cezalar bir katı oranında artırılır.

MADDE 3.– 12.4.1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun 7.maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Yukarıdaki fıkra uyarınca meydana getirilen örgüt mensuplarına yardım edenlere veya terör yöntemlerine başvurmaya özendirecek şekilde örgütle ilgili propaganda yapanlara fiilleri başka bir suç oluştursa bile ayrıca bir yıldan beş yıla kadar hapis ve beşyüzmilyon liradan birmilyar liraya kadar ağır para cezası verilir.

MADDE 4. – Terörle Mücadele Kanununun 8.maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 8. – Türkiye Cumhuriyeti Devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak amacıyla yazılı, sözlü veya görüntülü propaganda ile toplantı, gösteri ve yürüyüş yapanlar hakkında, fiilleri daha ağır bir cezayı gerektirmedikçe bir yıldan üç yıla kadar hapis ve birmilyar liradan üçmilyar liraya kadar ağır para cezasına hükmolunur. Bu suçun terör yöntemlerine başvurmaya özendirecek şekilde işlenmesi halinde verilecek ceza üçte bir oranında artırılır; mükerrer işlenmesi halinde ise, verilecek hapis cezaları paraya çevrilemez.

Birinci fıkrada belirtilen propaganda suçunun 5680 sayılı Basın Kanununun 3.maddesinde belirtilen bir mevkute vasıtasıyla işlenmesi halinde, ayrıca bunların sahiplerine ilgili mevketenin varsa bir önceki ay ortalama satış bedelinin dörtte üçü kadar ağır para cezası verilir. Ancak verilecek para cezası hiçbir halde üçmilyar liradan az olamaz. Bu mevketelerin sorumlu müdürlerine, sahiplerine verilecek para cezasının yarısı uygulanır ve altı aydan iki yıla kadar hapis cezası verilir.

Birinci fıkrada belirtilen propaganda suçunun ikinci fıkrada yazılı mevkuteler dışındaki basılı eser ve sair kitle iletişim araçları ile işlenmesi halinde, sorumluları ve kitle iletişim araçları sahipleri hakkında altı aydan iki yıla kadar hapis ve birmilyar liradan üçmilyar liraya kadar ağır para cezasına hükmolunur. Ayrıca mahkeme, ilgili radyo ve televizyon kuruluşunun bir günden yedi güne kadar yayından men'ine karar verir.

Birinci fıkrada belirtilen propaganda suçunun ikinci ve üçüncü fıkralarda yazılı kitle iletişim araçları ile işlenmesi halinde verilecek ceza üçte bir oranında artırılır.

MADDE 5.- 16.6.1983 tarihli ve 2845 sayılı Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanununun 16.maddesinin ikinci fıkrasının ikinci cümlesi madde metninden çıkarılmış, üçüncü ve dördüncü fıkraları ise aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Anayasanın 120.maddesi gereğince olağanüstü hâl ilân edilen bölgelerde yakalanan veya tutuklanan kişiler hakkında ikinci fıkrada dört gün olarak belirlenen süre, Cumhuriyet savcısının talebi ve hâkim kararıyla yedi güne kadar uzatılabilir. Hâkim, karar vermeden önce yakalanan veya tutuklanan kişiyi dinler.

Tutuklu bulunan sanık, müdafii ile her zaman görüşebilir. Cumhuriyet savcısı tarafından gözaltı süresinin uzatılmasına yazılı olarak emir verilmesinden sonra gözaltında bulunan kişi hakkında da aynı hüküm uygulanır.

MADDE 6. – 4.4.1929 tarihli ve 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 107.maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 107. – Tutuklamadan ve tutuklamanın uzatılmasına ilişkin her karardan tutuklunun bir yakınına veya belirlediği bir kişiye, hâkimin kararıyla gecikmeksizin haber verilir.

Ayrıca, soruşturmanın amacını tehlikeye düşürmemek kaydıyla, tutuklunun tutuklamayı bir yakınına veya belirlediği bir kişiye bizzat bildirmesine de izin verilir.

MADDE 7. - Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 128.maddesinin ikinci fıkrasının ikinci cümlesi madde metninden çıkarılmış ve üçüncü fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Yakalamadan ve yakalama süresinin uzatılmasına ilişkin emirden yakalananın bir yakınına veya belirlediği bir kişiye, Cumhuriyet savcısının kararıyla gecikmeksizin haber verilir.

MADDE 8. - Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 9. - Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

DEĞERLENDİRME

159. MADDEYE İLİŞKİN

TCK'nın 159.maddesinin metninde yapılan değişiklik sadece cezaların düşürülmesi şeklinde olmuştur. Maddede öngörülen ceza üst sınırı 6 yıldan 3 yıla indirildi, para cezaları tümüyle kaldırıldı.

TCK'nın "Suça Kapalı Tahrik" başlıklı 312.maddesinin birinci ve ikinci fıkraları da değişti.

Birinci fıkradaki, "Bir cürümü alenen öven veya iyi gördüğünü söyleyen veya kişileri kanuna uymamaya tahrik eden..." ibaresindeki "kişileri" yerine "halkı" sözcüğü getirildi. İkinci fıkradaki, "sosyal sınıf, ırk, din, mezhep veya bölge farklılığına dayanarak halkı

birbirine karşı kamu düzenini bozma olasılığını ortaya çıkaracak bir şekilde düşmanlığa veya kin beslemeye alenen tahrik eden..." ibaresinde yer alan "insanları" yerine, "halkı" sözcüğü getirildi. "Kamu düzenini bozma olasılığını ortaya çıkaracak bir şekilde" ibaresi yerine de, "kamu düzeni için tehlikeli olabilecek bir şekilde" kriteri getirildi.

TERÖRLE MÜCADELE YASASINDA YAPILAN DEĞİŞİKLİK

Yasanın 7.maddesinin 2. fıkrasında yapılan değişikliğe göre "Terör örgütü mensuplarına yardım edenlere veya terör yöntemlerine başvurmaya özendirilecek şekilde örgütle ilgili propaganda yapanlara fiilleri başka bir suç oluştursa bile ayrıca bir yıldan 5 yıla kadar hapis ve 500 milyon liradan 1 milyar liraya kadar ağır para cezası" verilecek.

Önceki yasa hükmünde yer alan hapis cezaları aynen korundu, ancak 50-100 milyon lira olan para cezası 10 kat artırıldı.

Yayın yoluyla işlendiğinde

TMY'nin, "Devletin Bölünmezliği Aleyhine Propaganda" başlıklı 8.maddesinde yapılan değişiklikle, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmaya yönelik propagandaya verilecek para cezalarında alt sınır 20 kat artırılarak 1 milyar liraya, üst sınır 30 kat yükseltilerek 3 milyar liraya çıkarıldı.

Yapılan değişiklikle, tasarı metnindeki, "Hangi yöntem, maksat ve düşünceyle olursa olsun Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmayı hedefleyen..." ibaresi, "Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünü bozmak amacıyla..." şeklinde değiştirilmiş oldu.

Olumlu bir değişiklik de, devletin bölünmez bütünlüğünü bozmayı hedefleyen yazılı ve sözlü propagandanın Basın Kanunu'nda belirtilen bir mevkute vasıtasıyla işlenmesi halinde mevkute sahibine verilecek para cezasının düşürülmesi olmuştur.

Önceki yasa hükmünde, mevkutenin bir önceki aya ait ortalama satış miktarının yüzde 90'ı kadar para cezası öngörülürken, değişiklikle bu oran $\frac{3}{4}$ 'e çekildi.

Kapatma Cezası

Propaganda suçunu düzenleyen 8.maddeye bir fıkra eklenerek, suç sayılan propagandanın mevkuteler dışında basılı eser ve diğer kitle iletişim araçlarıyla işlenmesi halinde, söz konusu araçlarla işlenecek propaganda suçlarında sorumlular ve kitle iletişim araçlarının sahiplerine 6 aydan 2 yıla kadar hapis cezası dışında verilen para cezası 1 milyar liradan 3 milyar liraya kadar kanunlaştırılmış oldu. Ayrıca, mahkeme ilgili radyo ve televizyon kuruluşunu artık 1 günden 15 güne kadar değil, 7 güne kadar yayından men edebilecek.

Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmaya yönelik propagandanın mevkute ve diğer kitle iletişim araçlarıyla işlenmesi durumunda verilecek ceza üçte bir oranında artırıldı.

DGM KANUNUNDA YAPILAN DEĞİŞİKLİKLER

Gözaltı Süresi

DGM Kanunu'nun 16.maddesinde yapılan değişiklikle de 3 veya daha fazla kişinin katılımıyla "toplu olarak" işlenen suçlarda, Cumhuriyet savcısının talebi ve hakim kararıyla 7 gün olarak uygulanan gözaltı süresi, 4 güne indirildi.

Olağanüstü Hal ilan edilen bölgelerde, yakalanan veya tutuklanan kişiler hakkında belirlenen 4 günlük süre, Cumhuriyet savcısının talebi ve hakim kararıyla 7 güne kadar uzatılabilecek. Önceki yasa hükmünde, 7 günlük sürenin 10 güne kadar uzatılabileceği hükmü yer alıyordu.

Uzatma kararı verecek hakime, karar vermeden önce, yakalanan veya tutuklanan kişiyi dinleme zorunluluğu da getirilmiş oldu.

Değişiklikte önemli bir madde de, tutuklu sanığın avukatı ile her zaman görüşebilmesine imkan da tanınması olmuştur. Cumhuriyet savcısı tarafından gözaltı süresinin uzatılmasına yazılı olarak emir verilmesinden sonra gözaltında bulunan kişinin de bu haktan yararlanması hükme bağlandı.

CMUK'DA YAPILAN DEĞİŞİKLİKLER

Kişinin Yakınlarına Haber Verilecek

CMUK'un "Sanığın tutuklanmasından haber verilecek kişileri" hükme bağlayan 107. maddesinde yapılan değişiklikle, tutuklamadan ve tutuklamanın uzatılmasına ilişkin her karardan, tutuklunun bir yakınına veya belirlediği bir kişiye hakim kararlarıyla gecikmeksizin haber verilme zorunluluğu getirildi. Ayrıca, soruşturmanın amacını tehlikeye düşürmemek kaydıyla tutuklunun, tutuklamayı bir yakınına veya belirlediği bir kişiye bizzat bildirmesi hakkı da tanındı.

CMUK'un "Yakalanan kimsenin sorguya çekilmesi" başlıklı 128.maddesinde yapılan değişiklikle "yakalama ve yakalama süresinin uzatılmasına dair emirden, yakalananın bir yakınına veya belirlediği bir kişiye Cumhuriyet savcısının kararıyla gecikmeksizin haber verilmesi" hükme bağlandı.

III. 2. UYUM YASASI PAKETİ (15 MART 2002)

2. "Uyum Yasaları" paketi, Bakanlar Kurulu'nca 15 Mart 2002'de TBMM Başkanlığı'na sunuldu. Tasarı, 26 Mart 2002'de TBMM Genel Kurulu'nda üzerinde iki değişiklik yapılarak kabul edildi. Yasa, 9 Nisan 2002 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdi.

Yasa, Anayasa'da yapılan değişiklikler ile Türk Medeni Kanununda yer alan hükümlere uyum sağlanması ve Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine ilişkin Türkiye Ulusal Programı çerçevesinde kısa vadede alınması gerekli tedbirlerle ilgili olarak çeşitli yasalarda değişiklik öngörüyor.

BAZI KANUNLARDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA İLİŞKİN KANUN

Kanun No : 4748, Kabul Tarihi : 26.3.2002, Resmi Gazete : 9.4.2002 - 24712

MADDE 1. - 10.6.1949 tarihli ve 5442 sayılı İl İdaresi Kanununun 29.maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

“Kaymakamlığa sadece mülki idare amirliği hizmetleri sınıfından olanlar vekalet edebilir.”

MADDE 2. - A) 15.7.1950 tarihli ve 5680 sayılı Basın Kanununun Ek 1.maddesinin birinci ve ikinci fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve üçüncü fıkrası yürürlükten kaldırılmıştır.

Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün, milli güvenliğin, kamu düzeninin ve genel ahlakın korunması, suç işlenmesinin önlenmesi ile Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanun ve Anayasanın 174 üncü maddesinin kapsamında yer alan inkılap kanunları aleyhine işlenen suçlar için, tedbir yoluyla soruşturma safhasında cumhuriyet savcılığının talebi üzerine sulh ceza hakimince, kovuşturma safhasında görevli mahkemece her türlü basılmış eserin dağıtımının önlenmesine veya toplatılmasına karar verilebilir. Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde bu eserlerin dağıtımının önlenmesine veya toplatılmasına doğrudan doğruya Cumhuriyet savcılığınca yazılı olarak karar verilebilir. Bu halde Cumhuriyet savcısı kararını en geç yirmidört saat içinde yetkili sulh ceza hakiminin onayına sunar. Sulh ceza hakimi kırksekiz saat içinde kararını açıklar; aksi halde Cumhuriyet savcılığının kararı kendiliğinden hükümsüz sayılır.

Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü, Cumhuriyetin temel ilkeleri ve milli güvenlik aleyhinde işlenmiş bir suçtan mahkumiyet halinde, faillerden bir veya birkaçına ait olmaları şartıyla suçu ihtiva eden mevkute veya mevkute sayılmayan basılmış eserlerin basımında kullanılan makineler ile diğer basım aletlerinin müsaderesine de karar verilir.

B) Basın Kanununun Ek 2.maddesinin birinci ve üçüncü fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Basın yoluyla işlenen ve Ek 1.maddede yazılı suçlardan mahkumiyet hallerinde, suç teşkil eden yazının yayımlandığı mevkutenin bir günden onbeş güne kadar kapatılmasına da mahkemece karar verilebilir.”

“Birinci fıkraya göre kapatılmasına karar verilen mevkutenin yayınına kapatılma suresinde devam edenler veya o mevkutenin açıkça devamı niteliğini taşıyan yeni mevkute çıkaranlar bir aydan üç aya kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar.”

MADDE 3. - 14.7.1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 13.maddesine birinci fıkradan sonra gelmek üzere aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

“İşkence ya da zalimane, gayri insani veya haysiyet kırıcı muamele suçları nedeniyle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesince verilen kararlar sonucunda Devletçe ödenen tazminatlardan dolayı sorumlu personele rücu edilmesi hakkında da yukarıdaki fıkra hükmü uygulanır.”

MADDE 4. - A) 22.4.1983 tarihli ve 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanununun 101.maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

“Anayasa Mahkemesi, yukarıdaki fıkranın (a) ve (b) bentlerinde sayılan hallerde temelli kapatma yerine, dava konusu fillerin ağırlığına göre ilgili siyasi partinin almakta olduğu son yıllık Devlet yardımı miktarının yarısından az olmamak kaydıyla, bu yardımdan kısmen veya tamamen yoksun bırakılmasına, yardımın tamamı ödenmişse aynı miktarı Hazineye iadesine karar verebilir.”

B) Siyasi Partiler Kanununun 102.maddesinin birinci ve üçüncü fıkraları aşağıdaki şekilde; ikinci fıkrasında geçen “Cumhuriyet Başsavcılığı” ibareleri, “Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı” olarak değiştirilmiştir.

“Siyasi partilerin faaliyetlerinin izlenmesi amacıyla Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının istediği bilgi ve belgeleri bildirilen süre içinde vermeyen siyasi partiye Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından ikinci bir yazı tebliğ olunur. Bu yazıda, bildirilen süre içinde cevap verilmediği ve istek yerine getirilmediği takdirde o siyasi partinin kapatılması ya da Devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakılması için dava açılabileceği de belirtilir. Bu tebliğde bildirilecek süre içinde yine istek yerine getirilmez veya cevap verilmezse Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı o siyasi partinin kapatılması ya da Devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakılması için Anayasa Mahkemesinde re’sen dava açabilir.”

“Siyasi parti, tebliğ tarihinden itibaren otuz gün içinde istem yazısında belirtilen hususu yerine getirmediği takdirde, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı Anayasa Mahkemesinde o siyasi partinin kapatılması ya da Devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakılması için dava açar. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığınca düzenlenen iddianamenin tebliğinden itibaren otuz gün içinde ilgili siyasi parti tarafından söz konusu parti organı, merci veya kurulun işten el çektilmesi ve parti üyesi veya üyelerin partiden kesin olarak çıkarılmaları halinde, o partinin kapatılması ya da Devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakılması için açılan dava düşer. Aksi takdirde Anayasa Mahkemesi, dosya üzerinde inceleme yaparak, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının ve siyasi parti temsilcilerinin sözlü açıklamalarını, gerekli gördüğü hallerde diğer ilgilileri ve konu üzerinde bilgisi olanları da dinlemek suretiyle açılmış bulunan davayı karara bağlar.”

C) Siyasi Partiler Kanununun 103.maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

“Bir siyasi parti, bu nitelikteki fiiller o partinin üyelerince yoğun bir şekilde işlendiği ve bu durum o partinin büyük kongre veya genel başkan veya merkez karar veya yönetim organları veya Türkiye Büyük Millet Meclisindeki grup genel kurulu veya grup yönetim kurulunca zımnen veya açıkça benimsendiği yahut bu fiiller doğrudan doğruya anılan parti organlarınca kararlılık içinde işlendiği takdirde, söz konusu fiillerin odağı haline gelmiş sayılır.”

MADDE 5. - A) 6.10.1983 tarihli ve 2908 sayılı Dernekler Kanununun 4.maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 4. - Fiil ehliyetine sahip ve onsekiz yaşını doldurmuş olan herkes, önceden izin almaksızın dernek kurma hakkına sahiptir.

Ancak:

1. Türk Silahlı Kuvvetleri ile genel ve özel kolluk kuvvetleri mensupları ve özel kanunlarında dernek kuramayacakları belirtilen memur statüsündeki kamu hizmeti görevlileri,

2. Affa uğramış olsalar bile;

a) Türk Ceza Kanununun İkinci Kitabının birinci babında yazılı suçlardan biriyle mahkum olanlar,

b) Basit ve nitelikli zimmet, irtikap, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas gibi yüz kızartıcı suçlar, istimal ve istihlak kaçakçılığı dışında kalan kaçakçılık suçları ve resmi ihale ve alım satımlara fesat karıştırma suçlarından biriyle mahkum olanlar,

c) Türk Ceza Kanununun 316, 317 ve 318.maddelerinde yazılı suçlardan biriyle mahkum olanlar,
sürekli olarak,

3. a) Türk Ceza Kanununun 312.maddesinin ikinci fıkrasında yazılı suçtan mahkum olanlar hükmün kesinleştiği,

b) Kurulması yasaklanmış dernekleri kuranlar ve yönetenler ile dernekler için yasaklanmış faaliyetlerde bulunmaları sebebiyle mahkemece kapatılmasına karar verilen demeklerin yöneticileri kapatma kararının kesinleştiği tarihten itibaren beş yıl süre ile demek kuramazlar.”

B) Dernekler Kanununun 5 .maddesinin (6) numaralı bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“6. Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde ırk, din, mezhep, kültür veya dil farklılığı veya bunlara dayanarak azınlık yaratmak ya da herhangi bir bölgenin veya ırkın veya sınıfın veya belli bir din veya mezhepten olanların diğerlerine hakim veya diğerlerinden imtiyazlı olmasını sağlamak,”

C) Dernekler Kanununun 6.maddesi başlığı ile birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Bazı ad ve işaretleri kullanma yasağı

Madde 6. - Derneklerin, mevcut veya kapatılmış bir siyasi partinin, bir sendikanın veya üst kuruluşun, bu Kanun hükümlerine göre mahkemece kapatılmasına karar verilen bir demek veya üst kuruluşun adını, amblemini, rumuzunu, rozetini ve benzeri işaretleri ya da daha önce kurulmuş Türk devletlerine ait topluma mal olmuş bayrak, amblem ve flamaları kullanmaları yasaktır.

Dernekler, resmi işlemlerinde Türkçe kullanırlar.”

D) Dernekler Kanununun 34.maddesinin birinci, ikinci ve üçüncü fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Federasyonlar, kuruluş amaçları aynı olan en az beş derneğin; konfederasyonlar, kuruluş amaçları aynı olan en az üç federasyonun, amaçlarını gerçekleştirmek üzere üye sıfatıyla bir araya gelmeleri suretiyle kurulur.

Federasyon ve konfederasyonlara ilişkin diğer hususlar hakkında bu Kanun hükümleri uygulanır.

Federasyonların üye sayısının beşten ve konfederasyonların üye sayısının üçten aşağı düştüğü ve bu durum üç ay içinde giderilmediği takdirde haklarında 51.maddede yazılı kendiliğinden dağılma hükümleri uygulanır.

E) Dernekler Kanununun 38.maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Madde 38. - Yükseköğretim kurumlarında kayıtlı öğrenciler, ancak eğitim, öğretim, çalışma, moral, beslenme, dinlenme ihtiyaçlarının karşılanması, beden ve ruh sağlığının geliştirilmesi ve öğrencilerin bu konularda kurum idaresi veya diğer kuruluşlar nezdinde temsil edilmesi amaçlarıyla öğrenci derneği kurabilirler.”

F) Dernekler Kanununun 43.maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Madde 43. - Dernekler, en az yedi gün önceden merkezlerinin bulunduğu ve faaliyetin düzenleneceği illerin valiliklerine bildirimde bulunmak şartıyla yabancı ülkelerdeki dernek veya kuruluşların üyelerini Türkiye’ye davet edebilir ya da yabancı dernek veya kuruluşların davetlerine uyarak üyelerini veya demek üyesi olma hakkına sahip üçüncü kişileri yurt dışına gönderebilirler. Bildirimde, davetin amacı, tarihi, yeri, ilgili demek veya kuruluşun adı ve adresi ile katılacak üyelere veya temsilcilere ait bilgiler bulunur.”

MADDE 6. - A) 6.10.1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun 9.maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Madde 9. - Bu Kanuna göre yapılacak toplantılar, fil ehliyetine sahip ve onsekiz yaşını doldurmuş, en az yedi kişiden oluşan bir düzenleme kurulu tarafından düzenlenir. Bu kurul, kendi aralarından birini başkan seçer. Diplomatik dokunulmazlıkları bulunan kişiler, düzenleme kurulu başkan veya üyesi olamazlar.

Tüzel kişilerin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenlemeleri, yetkili organlarının kararına bağlıdır.”

B) Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun 17.maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Madde 17. - Bölge valisi, vali veya kaymakam, milli güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla belirli bir toplantıyı yasaklayabilir veya iki ayı aşmamak üzere erteleyebilir.”

C) Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun 19.maddenin birinci fıkrasının birinci cümlesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Bölge valisi, milli güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla bölgeye dahil illerin birinde veya birkaçında ya da bir ilin bir veya birkaç ilçesinde bütün toplantıları üç ayı geçmemek üzere erteleyebilir.”

MADDE 7. - Aşağıdaki kanun hükümleri yürürlükten kaldırılmıştır.

A) Basın Kanununun 16.maddesinin beşinci fıkrası,

B) Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanununun 9.maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesi,

C) 16.6.1983 tarihli ve 2845 sayılı Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunun 16.maddesinin son fıkrası,

D) Dernekler Kanununun 7, 11 ve 12.maddeleri,

E) Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun 21.maddesi.

MADDE 8.- Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 9.- Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

DEĞERLENDİRME

4748 sayılı Yasa ile kabul edilen 2. Uyum Yasaları Paketi, AB'ye uyum çerçevesinde 8 yasa da değişiklik yapıyor.

İl İdaresi Yasası ve Jandarmanın Mülki Amirliğine Son Verilmesi

İl İdaresi Yasasının 29.maddesinde yapılan değişiklik ile, Jandarma Teşkilat Görev ve Yetkileri Yasası'nın, jandarma subaylarına, valilik ve kaymakamlığa, jandarma astsubaylarına da bucak müdürlerine geçici bir süre vekalet edebilmesine ilişkin 9.maddesi kaldırıldı. Bu hükümlerle artık, Jandarma Subayları mülki amirliklere vekalet edemeyecekler.

Basın Kanunundaki Değişiklikler

Basın Yasası'nın, her türlü basılmış eserin dağıtımının önlenmesine veya toplatılmasına ilişkin Ek 1.maddesinde düzenleme yapan maddeye, "Atatürk ve inkılap kanunları aleyhine işlenen suçlar" da eklendi.

Basın Kanunu'nda yer alan "yasaklanmış dil" kavramı kaldırıldı. Suç işleyen basın kuruluşlarının kapatılma süresi de 30 günden 15 güne indirildi. Yapılan bir diğer değişiklik de, basılı eserlerin toplatılması, makineleri ve aletlerine el konulması bundan sonra mahkeme kararı ile olabileceğine dair.

Basın Yasası'nın 16.maddesindeki yasaklanmış herhangi bir dilde yayın yapılması halinde, sorumlu müdürlerle yayımlatanlar hakkındaki cezaların para cezasına çevrilemeyeceği ve ilgililerin emniyette gözaltında tutulabileceğine ilişkin hüküm de yürürlükten kaldırıldı.

Devlet Memurları Kanunundaki Değişiklikler

Yapılan değişiklikle, işkence ve kötü muamele sebebiyle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin hükmettiği tazminat, bu suçları işleyen görevlilerine ödettirilecek.

Siyasi Partiler Yasası

Yasa, siyasi partilere kapatmanın yanı sıra Hazine yardımının kesilmesi cezasının verilebileceğini hüküm altına alırken, Anayasa'da parti kapatmayı zorlaştırıcı yönde yapılan değişikliklere paralel yeni düzenlemeler getiriyor. Buna göre, siyasi partilere temelli kapatmanın yanı sıra dava konusu fiillerin ağırlığına göre devlet yardımının kesilmesi cezası da verilebilecek. Bu kesinti, devlet yardımı miktarının yarısından az olmamak kaydıyla yardımdan kısmen veya tamamen yoksun bırakma şeklinde uygulanacak. Yardımın tamamını daha önce alan siyasi partiden, cezada yer alan tutarın Hazineye iadesi istenebilecek

Yasada yapılan değişiklikle, Anayasa'da yapılan değişikliklerde kapatma için getirilen "odak" olma kavramı, Siyasi Partiler Yasası'na da yansıtılmıştır. Değişikliğe göre, siyasi parti, suç oluşturan fiillerin parti organları ve üyelerince yoğun ve kararlı bir şekilde işlendiğinin, bu durumun o partinin büyük kongre, genel başkan, merkez karar veya yönetim organları ile TBMM'deki grubu ve grup yönetim kurulunca zımnen veya açıkça benimsendiğinin saptanması durumunda odak haline gelmiş sayılacak.

Dernekler Yasası

Dernekler Yasasındaki değişiklikle, 18 yaşında ve fiil ehliyetine sahip herkesin dernek kurabilmesine imkan sağlanmış oldu. Ancak bir şartla ki, affa uğramış olsalar bile devletin şahsiyetine karşı cürüm işleyenler, zimmet, irtikap, rüşvet, dolandırıcılık, hırsızlık ve inancı kötüye kullanma gibi suçlardan mahkum olanların dernek kurması yasaklandı. Ayrıca, TCK'nın 312.maddesinin 2. fıkrasında yer alan "Sosyal sınıf, ırk, din, mezhep veya bölge farklılığına dayanarak, halkı birbirine karşı kamu düzeni için tehlikeli olabilecek bir şekilde düşmanlığa veya kin beslemeye alenen tahrik" suçunu işleyenler 5 yıl süreyle dernek kurucusu olamayacaklar. Dernekler, kapatılan bir siyasi partinin veya bir

derneğin amblem, rozet, rumuz ile daha önce kurulmuş Türk devletlerine ait topluma mal olmuş bayrak, amblem ve flamaları kullanamayacaklar.

Dernekler Yasasında yapılan değişiklikle, derneklerin, federasyon veya konfederasyon oluşturmalarına olanak da sağlandı. Dernekler, valiliklere bildirimde bulunmak şartıyla yabancı ülkelerdeki dernek veya kuruluş üyelerini Türkiye'ye davet edebilecekler, yurtdışındaki dernek veya kuruluşların davetlerine katılabilecekler. Dernekler resmi işlemlerini Türkçe yapacaklar.

Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasası

Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasasında yapılan değişiklikle, toplantı düzenleme yaşı 21'den 18'e indirildi. En az 7 kişiden oluşan bir düzenleme kurulu gösteri yürüyüşü veya toplantı düzenleyebilecek. Diplomatik dokunulmazlığı bulunan kişiler düzenleme kurulu başkanı veya üyesi olamayacaklar. Sendika, dernek, siyasi parti gibi tüzel kişilerin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenlemeleri ise yetkili organlarının kararı ile mümkün olabilecek. Bölge valisi, valiler ve kaymakamlar, "Milli güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık, genel ahlak veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması" amacıyla belirli bir toplantıyı yasaklayabilecek veya iki ayı aşmamak üzere erteleyebilecek. Bölge valisine aynı gerekçelerle bölgeye dahil illerde ve ilçelerde bütün toplantıları üç ay süreyle erteleme yetkisi verildi.

Aslında Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununda değişiklik yapılmamış, eski madenin bir başka şekilde yazımı gerçekleştirilmiştir. Bu değişiklik, bu güne kadar mülki amirlerin keyfi bir şekilde ve sudan sebeplerle toplantı ve yürüyüşleri, sudan sebeplerle yasaklayabilmelerine veya güncelliğin tarihe karışmasından sonraya erteleyebilmelerine bir defa daha hukuki imkan sağlamış, Literatüre Gestapo Yasası tasarısı olarak geçen İl İdaresi Kanununda yapılamayan, 2911 sayılı Kanunla yapılabilmış oldu.

Ayrıca, dernek, vakıf, sendika ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının amaçları dışında toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenlemesini yasaklayan 21.madde hükmü de yürürlükten kaldırıldı.

Devlet Güvenlik Mahkemeleri Kanunundaki Değişiklikler

DGM'lerin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkındaki Yasanın sanık ile avukatının görüşmelerini sınırlandıran 16.maddesi yürürlükten kaldırılarak, savunmanın yargılamanın başlangıcından itibaren yargılama sürecine dahil olmasının bir nebze olsun önü açılmış oldu.

III. 3. UYUM YASASI PAKETİ (3 AĞUSTOS 2002)

AB. 2. Uyum Yasaları Paketinden sonra 3 Ağustos 2002 günü 4771 sayılı Kanunla, 3. AB UYUM YASALARI Paketi de TBMM'de kabul edilmiş, 8 Ağustos 2002 tarihinde yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Bilindiği gibi paket 13 maddeden oluşmaktadır ve tümü de bir oturumda kabul edilerek kanunlaşmıştır.

ÇEŞİTLİ KANUNLARDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA İLİŞKİN KANUN

Kanun No. 4771, Kabul Tarihi: 3.8.2002

MADDE 1. — A) Savaş ve çok yakın savaş tehdidi hâllerinde işlenmiş suçlar için öngörülen idam cezaları hariç olmak üzere, 1.3.1926 tarihli ve 765 sayılı Türk Ceza Kanunu, 7.1.1932 tarihli ve 1918 sayılı Kaçakçılığın Men ve Takibine Dair Kanun ile 31.8.1956 tarihli ve 6831 sayılı Orman Kanununda yer alan idam cezaları müebbet ağır hapis cezasına dönüştürülmüştür.

Şu kadar ki,

a) Türk Ceza Kanununun 47, 50, 51, 55, 58, 59, 61, 62, 64, 65, 66, 102, 112, 451, 452, 462 ve 463.maddeleri ile 7.11.1979 tarihli ve 2253 sayılı Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunun 12 nci maddesinin idam cezasına ilişkin hükümleri,

b) Türk Ceza Kanununun 17.maddesi ile 13.7.1965 tarihli ve 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanunun 19 ve Ek 2.maddelerinin Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından ölüm cezasının yerine getirilmemesine karar verilenlere ilişkin hükümleri, Saklıdır.

B) Bu Kanun hükümlerine göre idam cezaları müebbet ağır hapis cezasına dönüştürülenler hakkında Türk Ceza Kanununun 70, 73 ve 82.maddelerinde öngörülen süreler iki kat, terör suçluları hakkında üç kat olarak uygulanır.

Bu Kanun hükümlerine göre idam cezaları müebbet ağır hapis cezasına dönüştürülen terör suçluları hakkında Cezaların İnfazı Hakkında Kanun ile 12.4.1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun şartla salıverilmeye ilişkin hükümleri uygulanmaz. Bunlar hakkında müebbet ağır hapis cezası ölünceye kadar devam eder.

MADDE 2. — A) Türk Ceza Kanununun 159.maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

Birinci fıkrada sayılan organları veya kurumları tahkir ve tezyif kastı bulunmaksızın, sadece eleştirmek maksadıyla yapılan yazılı, sözlü veya görüntülü düşünce açıklamaları cezayı gerektirmez.

B) Türk Ceza Kanununun 201 inci maddesinden sonra gelmek üzere aşağıdaki 201/a ve 201/b maddeleri eklenmiştir.

MADDE 201/a. — Doğrudan doğruya veya dolaylı olarak maddî menfaat elde etmek maksadıyla, yabancı bir devlet tâbiyetinde bulunan veya vatansız olan veya Türkiye’de sürekli olarak oturmasına yetkili mercilerce izin verilmemiş bulunan kimselerin Türkiye’ye yasal olmayan yollardan girmelerini veya ülkede kalmalarını, bu kişilerin veya Türk vatandaşlarının yasal olmayan yollardan ülke dışına çıkmalarını sağlamaya göçmen kaçakçılığı denilir.

Göçmen kaçakçılığı suçunun faillerine veya böyle bir suça iştirak etmeksizin, daha önce ülkeye sokulmuş veya girmiş kaçak göçmenleri, maddî menfaat elde etmek maksadıyla, yasal olmayan yollarla ülkeden çıkarılmalara, yasal koşullara uymaksızın ülkede kalmalarını olanaklı kılanlara, bu maksatla sahte kimlik veya seyahat belgelerini hazırlayanlara veya temin edenlere ya da bu suçlara teşebbüs edenlere, fiilleri başka bir suç oluştursa bile ayrıca iki yıldan beş yıla kadar ağır

hapis ve bir milyar liradan az olmamak üzere ağır para cezası verilir; suçun işlenmesinde kullanılan taşıtlar ve bu fiil nedeniyle elde edilen maddî menfaatler müsadere edilir.

Yukarıdaki fıkralarda yazılı olan suçlar, kaçak göçmenlerin yaşamlarını veya vücut bütünlüklerini tehlikeye soktuğu veya insanlık dışı veya onur kırıcı muamele biçimlerine tâbi kılınmalarına neden olduğu hâllerde faillere verilecek cezalar, yarısı oranında; ölüm meydana gelmiş ise bir kat artırılarak hükmolunur.

Yukarıdaki fıkralarda yazılı suçlar örgütlü olarak işlendiğinde faillere verilecek cezalar bir kat artırılarak hükmolunur.

MADDE 201/b. — Zorla çalıştırmak veya hizmet ettirmek, esarete veya benzeri uygulamalara tâbi kılmak, vücut organlarının verilmesini sağlamak amacıyla, tehdit, baskı, cebir veya şiddet uygulamak, nüfuzu kötüye kullanmak, kandırmak veya kişiler üzerindeki denetim olanaklarından veya çaresizliklerinden yararlanarak rızalarını elde etmek suretiyle kişileri tedarik eden, kaçıran, bir yerden başka bir yere götüren veya sevk eden, barındıran kimseye beş yıldan on yıla kadar ağır hapis ve bir milyar liradan az olmamak üzere ağır para cezası verilir.

Birinci fıkrada belirtilen amaçlarla girişilen ve suçu oluşturan eylemler var olduğu takdirde, mağdurun rızası yok sayılır.

Onsekiz yaşını doldurmamış çocukların birinci fıkrada belirtilen maksatlarla tedarik edilmeleri, kaçırmaları, bir yerden diğer bir yere götürülmeleri veya sevk edilmeleri veya barındırılmaları hâllerinde suça ait araç fiillerden hiçbirisine başvurulmuş olmasa da faile birinci fıkrada belirtilen cezalar verilir.

Yukarıdaki fıkralarda yazılı suçlar örgütlü olarak işlendiği takdirde faillere verilecek cezalar bir kat artırılarak hükmolunur.

MADDE 3.— A) 6.10.1983 tarihli ve 2908 sayılı Dernekler Kanununun yürürlükten kaldırılmış olan 11.maddesi, kenar başlığı ile birlikte aşağıdaki şekilde yeniden düzenlenmiştir.

Türkiye'de kurulan derneklerin yurt dışındaki faaliyetleri

Madde 11.— Uluslararası alanda işbirliği yapılmasında yarar görülen hâllerde; uluslararası faaliyette bulunma amacını güden derneklerin kurulması, bu derneklerin yurt dışında şube açması, yurt dışındaki benzer amaçlı dernek veya kuruluşlara üye olması veya bunlarla işbirliği yapması veya yurt dışında faaliyette bulunması, Dışişleri Bakanlığının görüşü alınmak suretiyle, İçişleri Bakanlığının önerisi üzerine Bakanlar Kurulunun iznine bağlıdır.

Yurt dışındaki bir dernek ve kuruluşa üye olmak ya da bunlarla işbirliğinde bulunmak isteyen dernek veya üst kuruluş, bu dernek veya kuruluşun statüsünün Türkçe'ye çevrilmiş noterden onaylı iki örneğini İçişleri Bakanlığına vermekle yükümlüdür.

Türkiye'deki derneklerin üye olduğu veya işbirliği yaptığı yabancı dernek veya kuruluşların kanunlarımıza ve millî menfaatlerimize aykırı faaliyetlerde bulunması hâlinde, Türkiye'de kurulmuş derneğin, bu yabancı dernek veya kuruluşlarla olan ilişkilerine Dışişleri Bakanlığının görüşü alınmak suretiyle, İçişleri Bakanlığının önerisi üzerine Bakanlar Kurulu kararıyla son verilir.

B) Dernekler Kanununun yürürlükten kaldırılmış olan 12.maddesi, kenar başlığı ile birlikte aşağıdaki şekilde yeniden düzenlenmiştir.

Yurt dışında kurulan derneklerin Türkiye'deki faaliyetleri

Madde 12. — Yurt dışında kurulan derneklerin, uluslararası alanda işbirliği yapılmasında yarar görülen hâllerde ve karşılıklı olmak koşuluyla, kültürel, ekonomik, teknik, sportif ve bilimsel konularda bilgi veya teknolojilerinden yararlanılmak üzere; Türkiye'de şube açmalarına, Türkiye'de kurulmuş bulunan derneklere üye olmalarına veya bunlarla işbirliği yapmalarına, Türkiye'de faaliyette bulunmalarına, Dışişleri Bakanlığının görüşü alınmak suretiyle, İçişleri Bakanlığının önerisi üzerine Bakanlar Kurulunca izin verilebilir.

Yukarıdaki fıkrada sözü edilen derneklerin, kanunlarımıza veya millî menfaatlerimize aykırı faaliyetlerde bulunması hâlinde, verilen iznin geri alınmasına Dışişleri Bakanlığının görüşü alınmak suretiyle, İçişleri Bakanlığının önerisi üzerine Bakanlar Kurulunca karar verilir.

C) Dernekler Kanununun 15.maddesinin birinci ve ikinci fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

İçişleri Bakanlığınca Dernekler Daire Başkanlığında ve illerde valilikler bünyesinde derneklerin kaydolunacağı Dernekler Kütüğü tesis olunur.

Dernekler Daire Başkanlığındaki Dernekler Kütüğüne bütün konfederasyon, federasyon ve dernekler ile şubeleri ve merkezleri yurt dışında bulunan derneklerin Türkiye'de açılmış şubeleri kaydolunur.

D) Dernekler Kanununun 40.maddesinin kenar başlığı ve birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Millî Savunma ve kolluk hizmetlerine hazırlayıcı faaliyette bulunma yasağı

Dernekler, askerliğe, millî savunma ve kolluk hizmetlerine hazırlayıcı öğretim ve eğitim faaliyetlerinde bulunamazlar. Bu amaçları gerçekleştirmek üzere kamp veya talim yerleri açamazlar.

E) Dernekler Kanununun 45.maddesi, kenar başlığı ile birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir. Beyanname verme yükümlülüğü ve denetim

Madde 45.— Dernekler, faaliyetleri ile gelir ve gider işlemlerinin sonuçları konusunda, İçişleri Bakanlığınca çıkarılacak yönetmelikte belirtilen şekle uygun olarak düzenleyecekleri beyannameyi yıl sonu itibarıyla mahallin en büyük mülkî amirine verirler.

Gerek görülen hâllerde derneklerin yönetim yerleri, müesseseleri ve her çeşit eklentileri, defterleri, hesap ve işlemleri, İçişleri Bakanlığı veya buldukları yerin en büyük mülkî amiri tarafından her zaman denetlenebilir. İçişleri Bakanlığı, bu denetlemeyi Dernekler Daire Başkanlığı Personeli veya Bakanlık Teftiş Kurulu aracılığıyla; en büyük mülkî amirler, bizzat veya görevlendirecekleri memur veya memurlar aracılığıyla yaptırırlar.

Dernekler, amaç ve faaliyetleriyle ilgili olan bakanlıklarca da denetlenebilir. Denetleme sonuçları, bilgi için İçişleri Bakanlığına bildirilir.

Denetleme sırasında görevli memurlar tarafından istenecek her türlü bilgi, belge ve kayıtların, dernek yetkilileri tarafından gösterilmesi veya verilmesi, yönetim yerleri, müesseseler ve eklentilerine girme isteğinin yerine getirilmesi zorunludur.

Denetim sırasında, suç teşkil eden fiillerin tespit edilmesi hâlinde, ilgili mülkî amirlik durumu derhal Cumhuriyet savcılığına bildirir.

F) Dernekler Kanununun 46.maddesi, kenar başlığı ile birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.
Dernekler Daire Başkanlığı

Madde 46.— Dernekler ile ilgili hizmetleri yürütmek, tüzüklerinde gösterilen amaç ve bu amaçın gerçekleştirilmesi için sürdürüleceği belirtilen çalışma konuları doğrultusunda faaliyet gösterip göstermediklerini, defterlerini ve hesaplarını mevzuata ve tüzüklerine uygun olarak yürütüp yürütmediklerini denetlemek üzere İçişleri Bakanlığı bünyesinde Dernekler Daire Başkanlığı kurulur. Bu birimin kuruluş, çalışma şekli ve denetleme esas ve usulleri, İçişleri Bakanlığınca çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.

G) Dernekler Kanununun 62.maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 62. — Dernekler tarafından tutulacak defterler ile ilgili usul ve esaslar İçişleri ve Maliye Bakanlıklarınca birlikte çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir. Bu defterlerin noterden onaylı olması zorunludur.

H) Dernekler Kanununun 73.maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 73.— İçişleri Bakanlığınca, derneklere ilişkin iş ve işlemleri yürütmek, hizmetleri görmek üzere illerde valilikler, ilçelerde de kaymakamlıklar bünyesinde derneklerle ilgili bir birim oluşturulur.

Bu birimin illerdeki teşkilatlanması, kuruluş, görev ve yetkileri ile 15.maddeye göre oluşturulacak Dernekler Kütüğünün şekli, düzenleme ve kayıt esasları, İçişleri Bakanlığınca çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.

MADDE 4. — A) 5.6.1935 tarihli ve 2762 sayılı Vakıflar Kanununun 1.maddesinin sonuna aşağıdaki fıkralar eklenmiştir.

Cemaat vakıfları, vakfiyeleri olup olmadığına bakılmaksızın, Bakanlar Kurulunun izniyle dinî, hayrî, sosyal, eğitsel, sıhî ve kültürel alanlardaki ihtiyaçlarını karşılamak üzere taşınmaz mal edinebilirler ve taşınmaz malları üzerinde tasarrufta bulunabilirler.

Bu vakıfların dinî, hayrî, sosyal, eğitsel, sıhî ve kültürel alanlardaki ihtiyaçlarını karşılamak üzere, her ne suretle olursa olsun, tasarrufları altında bulunduğu, vergi kayıtları, kira sözleşmeleri ve diğer belgelerle belirlenen taşınmaz mallar, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altı ay içinde başvurulması hâlinde vakıf adına tescil olunur. Cemaat vakıfları adına bağışlanan veya vasiyet olunan taşınmaz mallar da bu madde hükümlerine tâbidir.

B) 8.6.1984 tarihli ve 227 sayılı Vakıflar Genel Müdürlüğünün Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnameye aşağıdaki Ek Madde eklenmiştir.

EK MADDE 3. — Türkiye’de kurulan vakıflar, amaçları doğrultusunda uluslararası alanda işbirliği yapılmasında yarar görülen hâllerde, İçişleri ve Dışişleri bakanlıklarının görüşleri alınmak suretiyle, Vakıflar Genel Müdürlüğünün bağlı bulunduğu Bakanlığın önerisi üzerine Bakanlar Kurulunun izniyle yurt dışında kurulmuş vakıf veya kuruluşlara üye olabilirler.

Türkiye’de kurulan vakıfların vakıf senedinde belirtilen amaçları gerçekleştirmek üzere uluslararası faaliyette bulunması ve yurt dışında şube açması ile yurt dışındaki benzer amaçlı vakıf

veya kuruluşlarla işbirliği yapması, İçişleri ve Dışişleri bakanlıklarının görüşleri alınmak suretiyle, Vakıflar Genel Müdürlüğünün bağlı bulunduğu Bakanlığın önerisi üzerine Bakanlar Kurulunun iznine bağlıdır.

Yabancı ülkelerde kurulmuş vakıflar, uluslararası alanda işbirliği yapılmasında yarar görülen hâllerde, karşılıklı olmak koşuluyla, İçişleri ve Dışişleri bakanlıklarının görüşleri alınmak suretiyle, Vakıflar Genel Müdürlüğünün bağlı bulunduğu Bakanlığın önerisi üzerine Bakanlar Kurulunun izniyle Türkiye’de faaliyette bulunabilirler, şube açabilirler, üst kuruluşlar kurabilirler, kurulmuş üst kuruluşlara katılabilirler veya kurulmuş vakıflarla işbirliği yapabilirler.

Bu vakıflar, Türk Medenî Kanunu hükümlerine göre kurulan vakıflar hakkında uygulanan mevzuata tâbidir.

MADDE 5. — A) 6.10.1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun 3.maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Yabancıların bu Kanun hükümlerine göre toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenlemeleri, İçişleri Bakanlığının iznine bağlıdır. Yabancıların bu Kanuna göre düzenlenen toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde topluluğa hitap etmeleri, afiş, pankart, resim, flama, levha, araç ve gereçler taşınmaları, toplantının yapılacağı mahallin en büyük mülkî idare amirliğine toplantıdan en az kırksekiz saat önce yapılacak bildirimle mümkündür.

B) Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun 10.maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Toplantı yapılabilmesi için, düzenleme kurulu üyelerinin tamamının imzalayacakları bir bildirim, toplantının yapılmasından en az kırksekiz saat önce ve çalışma saatleri içinde, toplantının yapılacağı yerin bağlı bulunduğu valilik veya kaymakamlığa verilir.

MADDE 6. — A) 18.6.1927 tarihli ve 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 445.maddesinden sonra gelmek üzere aşağıdaki 445/A maddesi eklenmiştir.

MADDE 445/A. — Kesin olarak verilmiş veya kesinleşmiş olan bir kararın, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesince, İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmenin veya eki protokollerin ihlâli suretiyle verildiği saptandığında, ihlâlin niteliği ve ağırlığı bakımından Sözleşmenin 41 inci maddesine göre hükmedilmiş olan tazminatla giderilemeyecek sonuçlar doğurduğu anlaşılırsa; Adalet Bakanı, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine başvuruda bulunan veya yasal temsilcisi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararının kesinleştiği tarihten itibaren bir yıl içinde Yargıtay Birinci Başkanlığından muhakemenin iadesi isteminde bulunabilirler.

Bu istem, Yargıtay Hukuk Genel Kurulunca incelenir. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesince saptanan ihlâlin sonuçları tazminatla giderilmiş veya istem süresi içinde yapılmamış ise reddine; aksi hâlde, dosyanın davaya bakması için kararı veren mahkemeye gönderilmesine duruşma yapmaksızın kesin olarak karar verir.

B) Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 448 inci maddesine son fıkra olarak aşağıdaki hüküm eklenmiştir.

445/A maddesi hükümleri saklıdır.

MADDE 7. — A) 4.4.1929 tarihli ve 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 327.maddesinden sonra gelmek üzere aşağıdaki 327/a maddesi eklenmiştir.

MADDE 327/a. — Kesinleşmiş bir ceza hükmünün Avrupa İnsan Hakları Mahkemesince, İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmenin veya eki protokollerin ihlâli suretiyle verildiği saptandığında ihlâlin niteliği ve ağırlığı bakımından Sözleşmenin 41 inci maddesine göre hükmedilmiş olan tazminatla giderilemeyecek sonuçlar doğurduğu anlaşılırsa; Adalet Bakanı, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine başvuruda bulunan veya yasal temsilcisi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararının kesinleştiği tarihten itibaren bir yıl içinde Yargıtay Birinci Başkanlığından muhakemenin iadesi isteminde bulunabilirler.

Bu istem, Yargıtay Ceza Genel Kurulunca incelenir. Yargıtay Ceza Genel Kurulu, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesince saptanan ihlâlin sonuçları tazminatla giderilmiş veya istem süresi içinde yapılmamış ise reddine; aksi hâlde, dosyanın davaya bakması için kararı veren mahkemeye gönderilmesine duruşma yapmaksızın kesin olarak karar verir.

B) Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 335.maddesine son fıkra olarak aşağıdaki hüküm eklenmiştir.

327/a maddesi hükümleri saklıdır.

MADDE 8. — A) 13.4.1994 tarihli ve 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanunun 4.maddesinin birinci fıkrasına aşağıdaki hükümler eklenmiştir.

Ayrıca, Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerde de yayın yapılabilir. Bu yayınlar, Cumhuriyetin Anayasada belirtilen temel niteliklerine, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne aykırı olamaz. Bu yayınların yapılmasına ve denetimine ilişkin usul ve esaslar, Üst Kurulca çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.

B) Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanunun 4 üncü maddesinin ikinci fıkrasının (f) ve (v) bentleri aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

f) Özel hayatın gizliliğine saygılı olunması.

v) Yayınların şiddet kullanımını özendirici veya ırkçı nefret duygularını kışkırtıcı nitelikte olmaması.

C) Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanunun 26.maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Bu Kanuna aykırı olmamak kaydıyla, yayınların yeniden iletimi serbesttir. Yeniden iletime ilişkin usul ve esaslar, Üst Kurulca çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.

MADDE 9. — A) 15.7.1950 tarihli ve 5680 sayılı Basın Kanununun 5.maddesinin üçüncü fıkrasının (6) numaralı bendinde geçen "bu Kanunun ek birinci maddesinin ikinci fıkrasında yer alan suçlar" ibaresi, "bu Kanunun ek 1.maddesinin birinci fıkrasında yer alan suçlar" şeklinde değiştirilmiştir.

B) Basın Kanununun 21.maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 21. — 9.maddenin birinci fıkrası ile 11.madde hükümlerine aykırı hareket edenler, onmilyar liradan otuzmilyar liraya kadar ağır para cezasına mahkûm edilirler.

9.maddenin son fıkrasına göre yayımı durdurulan mevkutenin yayınına beyanname vermeden devam edenler, yirmimilyar liradan altmışmilyar liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılırlar.

C) Basın Kanununun 22.maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 22. — Hakikate aykırı beyanname veren kimse, fiil başka bir suç oluştursa bile yirmimilyar liradan yüzmilyar liraya kadar ağır para cezasına mahkûm edilir.

D) Basın Kanununun 24.maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 24. — 12.maddenin birinci fıkrası hükmünü yerine getirmeyenler hakkında otuzmilyar liradan yüzmilyar liraya kadar ağır para cezasına hükmolunur.

E) Basın Kanununun 25.maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 25. — 13.maddede yazılı şart ve vasıfları haiz olmayan kimseleri çalıştıranlar, onbeşmilyar liradan aşağı olmamak üzere ağır para cezasıyla cezalandırılırlar.

F) Basın Kanununun 30.maddesinin üçüncü fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Yukarıdaki fıkralar hükümlerine aykırı hareket edenler, yirmimilyar liradan yüzmilyar liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılırlar.

G) Basın Kanununun 33 üncü maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Bu yasağa aykırı hareket edenler, onmilyar liradan otuzmilyar liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılırlar.

H) Basın Kanununun 34 üncü maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Bu defter tutulmadığı veya deftere noksan ve yanlış malûmat geçirildiği veyahut savcılıkça talep vukuunda defter ve ihtiva etmesi gereken hususlar gizlendiği takdirde mevkutenin sahibi veya onun mümessili, birmilyar liradan onmilyar liraya kadar ağır para cezasına mahkûm edilir.

MADDE 10. — A) 4.7.1934 tarihli ve 2559 sayılı Polis Vazife ve Salâhiyet Kanununun 8.maddesinin (D) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

D) Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, Anayasa düzenine, genel güvenliğe ve genel ahlâka zararı dokunacak oyun oynatılan, temsil verilen, film veya video bant gösterilen yerler ile internet üzerinden yapılan yayınlara izin verilen yerler,

B) Polis Vazife ve Salâhiyet Kanununun 9.maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 9. — Polis, millî güvenlik ve kamu düzeninin, genel sağlık ve genel ahlâkın veya başkalarının hak ve hürriyetlerinin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, taşınması veya bulundurulması yasak olan her türlü silâh, patlayıcı madde veya eşyanın tespiti amacıyla usulüne göre verilmiş hâkim kararı veya bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde mahallin en büyük mülkî amirinin vereceği yazılı emirle;

A) 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu kapsamına giren toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin yapıldığı yerde veya yakın çevresinde,

B) Özel hukuk tüzel kişileri ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları veya sendikaların genel kurul toplantılarının yapıldığı yerin yakın çevresinde,

C) Halkın topluca bulunduğu veya toplanabileceği yerlerde,

D) Öğretim ve eğitim özgürlüğünün sağlanması için her derecede öğretim ve eğitim kurumlarının ve 20.maddenin ikinci fıkrasının (A) bendindeki koşula uygun olarak girilecek üniversite, bağımsız fakülte veya bağlı kurumların içinde, bunların yakın çevreleri ile giriş ve çıkış yerlerinde,

E) Umumî veya umuma açık yerlerde veya öğrenci yurtlarında veya eklentilerinde,

F) Yerleşim yerlerinin giriş ve çıkışlarında,

G) Her türlü toplu taşıma veya seyreden taşıt araçlarında,

Suçun önlenmesi amacıyla kişilerin üstlerini, araçlarını, özel kâğıtlarını ve eşyasını arar; suç unsurlarına el koyar ve evrakı ile birlikte Cumhuriyet savcılığına tevdi eder.

Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu ile diğer kanunlara göre suç iz, eser, emare veya delillerinin tespiti veya faillerinin yakalanması amacıyla polis tarafından yapılacak aramalar için de usulüne göre verilmiş hâkim kararı veya bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde, diğer kanunlarda yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmalıdır.

5680 sayılı Basın Kanunu kapsamına giren basılı eserlerin arama ve zaptı, genel hükümlere tâbidir.

C) Polis Vazife ve Salâhiyet Kanununun 11.maddesinin (C) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

C) Genel ahlâk ve edebe aykırı mahiyette her türlü sesli ve görüntülü eserleri, kaydedildiği materyale bakılmaksızın üreten ve satanları,

D) Polis Vazife ve Salâhiyet Kanununun 12.maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 12. — Kanunî istisnalar saklı kalmak üzere, eğlence, oyun, içki ve benzeri amaçlı umuma açık ve açılması izne bağlı yerlerde onsekiz yaşından küçükler çalıştırılmaz.

Polis bar, pavyon, gazino, meyhane gibi içkili yerler ile kıraathane ve oyun oynatılan benzeri yerlere yanlarında veli ve vasileri olsa bile onsekiz yaşını doldurmamış küçüklerin girmesini meneder.

Bu madde hükümlerine aykırı hareket edenler hakkında 17., işyerleri hakkında da 8.madde hükümlerine göre işlem yapılır.

E) Polis Vazife ve Salâhiyet Kanununun 13.maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 13. — Polis,

A) Suçüstü hâlinde veya gecikmesinde sakınca bulunan diğer hâllerde suç işlendiğine veya suçla teşebbüs edildiğine dair haklarında kuvvetli iz, eser, emare veya delil bulunan şüphelileri,

B) Haklarında yetkili mercilerce verilen yakalama veya tutuklama kararı bulunanları,

C) Halkın rahatını bozacak veya rezalet çıkaracak derecede sarhoş olanları veya sarhoşluk hâlinde başkalarına saldıranları, yapılan uyarılara rağmen bu hareketlerine devam edenler ile başkalarına saldırmaya yeltenenleri ve kavga edenleri,

D) Usulüne aykırı şekilde ülkeye giren ya da haklarında sınır dışı etme veya geri verme kararı alınanları,

E) Polis in kanunlara uygun olarak aldığı tedbirlere karşı gelenleri, direnenleri ve görev yapmasını engelleyenleri,

F) Bir kurumda tedavi, eğitim ve ıslahı için kanunlarla ve bu Kanunun uygulanmasını gösteren tüzükte belirtilen esaslara uygun olarak alınan tedbirlerin yerine getirilmesi amacıyla, toplum için tehlike teşkil eden akıl hastası, uyuşturucu madde veya alkol bağımlısı serseri veya hastalık bulaştırabilecek kişileri,

G) Haklarında gözetim altında ıslahına veya yetkili merci önüne çıkarılmasına karar verilen küçükleri,

Yakalar ve gerekli kanunî işlemleri yapar.

Yakalanması belirli bir usule bağlanmış kişilerle ilgili kanun hükümleri saklıdır.

Yakalanan kişilerin kaçması veya saldırıda bulunmasının önlenmesi bakımından kişinin sağlığına zarar vermeyecek şekilde her türlü tedbir alınabilir.

Yakalanan kişilere, yakalama sebebi herhalde yazılı ve bunun mümkün olmaması hâlinde sözlü olarak derhal; toplu suçlarda ise en geç bu kişiler hâkim huzuruna çıkarılıncaya kadar bildirilir.

Kişinin yakalandığı, istediği kanunî yakınlarına derhal bildirilir.

Yakalananlardan,

A) Uyuşturucu madde kullanmış olanlar ile sarhoş olanların,

B) Zor kullanılarak yakalananların,

C) Haklarında suç soruşturması yapılacak olan şüpheli ve sanıkların,

Yakalanma anındaki sağlık durumları tabip raporuyla tespit edilir.

Yakalanan kişilerden suç işlediği şüphesi altında olanlar adlî mercilere sevk edilir. Haklarında ıslah veya tedavi tedbiri alınması gerekenler, ilgili kurum yetkilileri tarafından teslim alınır. Yakalama sebebi ortadan kalkanlar derhal serbest bırakılır.

F) Polis Vazife ve Salâhiyet Kanununun ek 1.maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Ek Madde 1. — Umumî veya umuma açık yerler ile umuma açık yer niteliğindeki ulaşım araçlarında, gerçek kişi veya topluluklar, mahallin en büyük mülkî amirine, en az kırk sekiz saat önceden yazılı bildirimde bulunmak suretiyle, oyun ve temsil verebilir veya çeşitli şekillerde gösteri düzenleyebilir.

Bunlardan, Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğüne, Anayasal düzene veya genel ahlâka aykırı olduğu tespit edilenler hakkında mahallin en büyük mülkî amiri tarafından derhal Cumhuriyet savcılığına suç duyurusunda bulunulur.

Birinci fıkra uyarınca yapılacak bildirimde oyun veya temsile katılan yönetici ve diğer kişilerin kimlik, ikametgâh ve tâbiyetleri belirtilir.

MADDE 11. — A) 14.10.1983 tarihli ve 2923 sayılı Yabancı Dil Eğitimi ve Öğretimi Kanununun adı "Yabancı Dil Eğitimi ve Öğretimi ile Türk Vatandaşlarının Farklı Dil ve Lehçelerinin Öğrenilmesi Hakkında Kanun" şeklinde değiştirilmiştir.

B) Yabancı Dil Eğitimi ve Öğretimi Kanununun 1.maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 1. — Bu Kanunun amacı, eğitim ve öğretim kurumlarında okutulacak yabancı diller, yabancı dille eğitim ve öğretim yapan okullar ile Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerin öğreniminin tâbi olacağı esasları düzenlemektir.

C) Yabancı Dil Eğitimi ve Öğretimi Kanununun 2.maddesinin birinci fıkrasının (a) bendine aşağıdaki hükümler eklenmiştir.

Ancak, Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerin öğrenilmesi için 8.6.1965 tarihli ve 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu hükümlerine tâbi olmak üzere özel kurslar açılabilir. Bu kurslar, Cumhuriyetin Anayasada belirtilen temel niteliklerine, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne aykırı olamaz. Bu kursların açılmasına ve denetimine ilişkin esas ve usuller, Millî Eğitim Bakanlığınca çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.

MADDE 12. — Aşağıdaki kanun hükümleri yürürlükten kaldırılmıştır.

A) Dernekler Kanununun 39, 47 ve 56.maddeleri,

B) Basın Kanununun 31 ve ek 3.maddeleri,

C) Polis Vazife ve Salâhiyet Kanununun 11.maddesinin son fıkrası,

D) 6.6.1985 tarihli ve 3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanununun Geçici 1.maddesi.

GEÇİCİ MADDE 1. — Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce 1.maddenin (A) fıkrası kapsamına giren suçlardan dolayı haklarında idam cezası verilen hükümlülerin dosyalarından;

a) Henüz Yargıtay'a gönderilmemiş veya Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığında bulunanlar ile daha önce Türkiye Büyük Millet Meclisine gönderilmiş olanlar hükmü veren mahkemece,

b) Yargıtay'da bulunanlar ilgili ceza dairesince,

Acele işlerden sayılmak ve Türk Ceza Kanununun 2.maddesi dikkate alınmak suretiyle karara bağlanır.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığında veya Türkiye Büyük Millet Meclisinde bulunan dosyalar, gelişlerindeki usule uygun olarak Kanunun yürürlük tarihinden itibaren bir ay içinde hükmü veren mahkemeye geri gönderilir.

Askerî mahkemeler, Askerî Yargıtay Başsavcılığı ve Askerî Yargıtay'da bulunan dosyalar hakkında da bu madde hükümleri kıyas yoluyla uygulanır.

GEÇİCİ MADDE 2. — Bu Kanunun 6 ve 7.maddeleri, bu maddelerin yürürlüğe girdiği tarihten sonra Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yapılan başvurular üzerine verilecek kararlar hakkında uygulanır.

GEÇİCİ MADDE 3. — Bu Kanunda öngörülen yönetmelikler, Kanunun yürürlük tarihinden itibaren bir yıl içinde yürürlüğe konulur.

Yürürlük

MADDE 13. — Bu Kanunun 6 ve 7.maddeleri, bu Kanunun yayımı tarihinden bir yıl sonra, diğer hükümleri yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

DEĞERLENDİRME

TÜRK CEZA KANUNUNDA YAPILAN DEĞİŞİKLİKLER

İdam Cezalarının Kaldırılması

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6 nolu Protokolü, savaş ve yakın savaş tehlikesi zamanında işlenmiş olan suçlar için ölüm cezası öngörmekte, bu haller dışında ölüm cezasını yasaklamaktadır. AHİS'in bu hükmüne uygun olarak, Türk Hukuk sistemindeki ölüm cezası olan idam, savaş ve yakın savaş tehdidi halleri dışında kaldırılmıştır.

Bu çerçevede, Türkiye 17 yıldır yürürlükte bulunan 6 Nolu Protokolü imzalamadan idam cezasını kaldırmış, Katılım Ortaklığı Belgesi'nin Orta Vadeli Öncelikler başlıklı 4.2.maddesinde yer alan "Güçlendirilmiş Siyasal Diyalog ve Siyasi Ölçütler" in 4. Bendindeki beklentiyi tamamen karşılamıştır.

159. Madde

Katılım Ortaklığı Belgesi'nin 4.1 maddesinde yer alan Kısa Vade (2001) Başlıklı "Güçlendirilmiş Siyasal Diyalog ve Siyasi Ölçütler" in "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi" nin 10.maddesiyle uyumlu olarak, "ifade özgürlüğüyle ilgili hukuki garantilerin güçlendirilmesi, şiddet yanlısı olmayan görüşleri dile getirmekten hüküm giymiş kişilerin duruma eğilinmesi" tavsiyesi doğrultusunda ve Ulusal Programdaki, "ifade özgürlüğünün daha da geliştirilmesi" taahhüdüne paralel şekilde, "159.maddede sayılan organları veya kurumları tahkir ve tezyif kastı bulunmaksızın, sadece eleştirmek maksadıyla yapılan yazılı, sözlü veya görüntülü düşünce açıklamalarının cezayı gerektirmeyeceği" kabul edilmiş oldu.

Maddede yapılan bu değişiklik, kanun uygulayıcılarına, maddeyi değerlendirebilmelerine açıklık getirerek, bir yandan suçun oluşması için gerekli kast unsurunu aramalarını şart koşmakta, diğer yandan askeri otoritelerin indi yorumlarla suç isnad ve ihbarında bulunmalarına sınır getirmektedir.

201/a, 201/b Maddeleri

Türk Ceza Kanununun 201.maddesinin sonuna yapılan bu eklemelerle, tüm ülkeleri ve vatandaşlarını yakından ilgilendiren göçmen kaçakçılığı ile ilgili olarak Türk Ceza Hukuku'nda özel bir düzenleme bulunmamakta idi. Yapılan ilavelerle ekonomik ve siyasi nedenlerle diğer ülkelerden gelen yabancıların zorla çalıştırılması ve esarete benzer uygulamalara maruz kalmalarının önlenmesi amacıyla yeni tanımlar ve tedbirler getirilmiştir.

Türk Ceza Kanunundaki bu değişiklik, 2000 yılı Aralık ayında Palermo'da imzalanan Sınırşan Örgütlü Suçlarla Mücadele Sözleşmesi'ne uygun bir düzenleme olmuştur.

DERNEKLER KANUNU DEĞİŞİKLİKLERİ

Yeni Medeni Kanun ve ikinci uyum yasaları paketiyle derneklerle ilgili önemli düzenlemelere ilave olarak, bu yeni değişiklikler, ilave bazı kolaylıklar sağlanmaktadır:

Yapılan değişiklik, Dernekler Kanunu'nun 09.04.2002 tarih ve 24721 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 4748 sayılı Kanunla kaldırılan 11 ve 12.maddelerini yeniden yürürlüğe konmuştur. Bu maddeler Türkiye'de kurulan derneklerin yurtdışında ve yurtdışında kurulan derneklerin de Türkiye'deki faaliyetlerine ilişkin hükümler vazetmektedir.

Dernekler Kanununun 15.maddesinde yapılan değişiklik, Dernek Kütüğü ve kayıt işlerinin, İçişleri Bakanlığı bünyesinde ve tek elde toplanması sağlanmaktadır. Evvelce de Emniyet Genel Müdürlüğünde tutulan kayıtlar bundan sonra Valilik ve Kaymakamlıklarda tutulacaktır.

Dernekler Kanununun 39.maddesi kamu hizmeti görevlilerinin, ancak üyelerinin ortak sosyal, ekonomik, dinlenme, kültürel ve mesleki ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla ve sadece il ve ilçe merkezlerinde dernek kurabilmelerine izin verirken, bu madde yürürlükten kaldırılarak, kamu hizmeti görevlilerinin dernek kurmalarının önü açılmıştır.

Dernekler Kanununun 56.maddesi de yürürlükten kaldırılarak, öğrenci derneklerine üyelikle ilgili kısıtlamalarına son verilmiştir.

40.maddede yapılan değişiklikle, derneklerin sivil savunma hazırlık çalışmaları yapma yasağı kaldırılmış ve deprem ve benzeri doğal afetlere karşı hazırlık çalışmalarının sivil toplum kuruluşları tarafından yapılabilmesi imkanı getirilmiştir. Umulur ki bundan sonra deprem ve benzeri afet bölgelerinde kamu kurumlarının sivil toplum örgütlerini engelleme çalışmalarına tanık olmayız.

45. ve 47.maddelerinde yapılan değişikliklerle derneklerin denetiminde "yerinde denetim" usulünün yanında, mahallin en büyük mülki amirine verilecek beyanname ile "beyana bağlı" denetim mecburiyeti de bir külfet olarak getirilmiştir.

46. ve 73.maddelerde yapılan değişikliklerle derneklerle ilgili hizmetleri yürütme görevi Emniyet Genel Müdürlüğü'nden alınarak, İçişleri Bakanlığı bünyesinde kurulan Dernekler Daire Başkanlığı'na devredilmiştir.

VAKIFLAR KANUNU 1. MADDE

Ulusal Programda orta vadede gerçekleştirilmesi taahhüt edilen, "Ülkemizde yaşayan ve Türk vatandaşı olmayan gayrimüslim kişilerin de mensup oldukları dinin vecibelerini yerine getirmelerinde ve kendileriyle ilgili diğer uygulamalarda gerekli pratik kolaylıkların kamu düzeninin korunmasına ilişkin mevzuatımız çerçevesinde geliştirilmesini sağlayacak tedbirlerin alınması" taahhüdüne paralel olarak, fakat üzerinde tartışma yapılmadan azınlıklara ait cemaat vakıflarının taşınmaz edinebilmelerine imkan sağlanmış oldu. Ancak, gayrimüslim vatandaşların bu düzenlemeden pek memnun olmadıkları kesin. Zira yasa değişikliği azınlık vakıflarının arzularına cevap verir nitelikte görünmüyor.

Örneğin, 1936-1974 yılları arasında resmi yollarla ve usulüne uygun olarak edinilip, 1974 yılında başlatılan uygulama sonucunda mülkiyetleri hükmen cemaat vakıflarından çıkmış bulunan taşınmazlar, beyannameye dahil edilirse, mahkeme hükmüne rağmen bunların Cemaat Vakıfları adına tescili nasıl mümkün olacaktır? Zira kesinleşmiş mahkeme kararları, anayasa gereği herkesi bağlayan kararlardır.

Ayrıca cemaat vakıflarının yöneticilerinin azlinde çifte standart devam ettiriliyor. Medeni Kanun'a göre kurulan Vakıfların mütevellileri yalnız ve ancak mahkeme tarafından azledilebilirken, Cemaat Vakıfları mütevellileri, Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından azledilebilmektedirler.

TOPLANTI VE GÖSTERİ YÜRÜYÜŞLERİ KANUNU DEĞİŞİKLİKLERİ

Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun 3.maddesinde yapılan değişiklikle yabancıların Türkiye’de toplantı ve gösteri yürüyüşlerine katılmaları ve etkinliklerde yer almaları konusunda mevcut izin usulü muhafaza edilmekte ancak yabancıların bu Kanuna göre düzenlenen toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde topluluğa hitap etmeleri, afiş, pankart, resim, flama, levha, araç ve gereçler taşımaları konularında “bildirim” esasına geçilmektedir.

Ayrıca 10.maddede yapılan değişiklikle Türk vatandaşları için toplantı düzenleme bildirim süresi yetmişiki saatten kırksekiz saate indirilerek toplantı ve gösteri yürüyüşleri konusundaki özgürlüklerin genişletildiği imajı verilmek istenmektedir. Ancak, bildirim sonrası mülki amirliğin toplantı ve yürüyüşün ertelenmesine ilişkin tasarruflarına yönelik bir düzenleme getirilmemektedir.

Yapılan bu değişiklik, Tanzimat Paşalarının tasarruflarına dokunmayı becerememiş, Katılım Ortaklığı Belgesi’nde yer alan “Barışçı toplantı yapma ve dernek kurma özgürlüğüne ilişkin hukuki garantilerin güçlendirilmesi ve sivil toplumun güçlendirilmesinin teşvik edilmesi” beklentisini karşılamamış, Ulusal Programdaki taahhüt de yerine getirilmemiştir.

VAKIFLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ’NÜN TEŞKİLAT VE GÖREVLERİ HAKKINDA KANUN HÜKMÜNDE KARARNAME (EK Madde 3)

Kararnamede yapılan değişiklikle, yabancı ülkelerde kurulmuş olup, Türkiye’de şube açmış ve açmak arzusunda olan vakıflarla, Türkiye’de kurulmuş ve yurt dışında şube açmak ve faaliyet göstermek isteyen vakıfların faaliyetlerine ilişkin olarak, karşılıklılık esasına uygun düzenlemeler getirilmiştir. Bu sayede, yabancı vakıfların Türkiye’deki faaliyetleri ve şube açabilmeleri için hukuki dayanak sağlanmış olmaktadır.

HUMK 445, 448 MADDELERİ VE CMUK 327 VE 335 MADDELERİ (İADE-İ MUHAKEME İMKANI)

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu ve Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununda yapılan bu değişiklikler, Katılım Ortaklığı Belgesi’nde yer alan “Tüm insan hakları ihlallerine ilişkin tashih imkanlarının güçlendirilmesi” beklentisine yöneliktir. Böylece Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları ışığında muhakemenin iadesi imkanı getirilmektedir. Şöyle ki:

Kesinleşmiş bir mahkeme kararının AİHM’ce, AHİS veya Ek Protokolleri hükümleri ihlal edilerek verildiğinin saptanması halinde ihlalin niteliği ve ağırlığı bakımından Sözleşmenin 41.maddesine göre hükmedilmiş olan tazminatla giderilemeyecek sonuçlar doğurduğu anlaşılırsa; Adalet Bakanı, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı, AİHM’e başvuru

ruda bulunan veya temsilcisi, AİHM kararının kesinleştiği tarihten itibaren bir yıl içinde Yargıtay Birinci Başkanlığından muhakemenin iadesi isteminde bulunabileceklerdir.

Bu değişiklik, AİHM içtihatlarının doğrudan Türk hukuk sistemine yansıtılmasına imkan tanımakta ve insan hakları ihlallerinin tashih imkanları sağlanmış olmaktadır.

RTÜK ve ANADİLDE YAYIN 4/I, 4/F, 4/V ve 26 MADDELER

Kanunun 4/I maddesinde yapılan değişiklik, Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerde de yayın yapılmasının önündeki hukuki engelleri kaldırmıştır. Bundan böyle farklı dil ve lehçelerde yayın yapılabilecektir. Bu yayınların çerçevesi RTÜK tarafından çıkarılacak bir yönetmelikle belirlenecek.

Anadilde yayının kabulü ile birlikte, bu yayınların yapılabilmesi için gerekli düzenlemeler için AB ülkelerindeki modeller incelenecek. Bilindiği gibi AB ülkelerinde 'azınlık ve kültürel haklar' konularındaki yaklaşım farklılıkları var. Türkiye, öncelikle kendisine yakın gördüğü Fransa modeline yönelecek. Henüz ana dilde yayınların ne şartlarda yapılabileceği belli olmamakla birlikte, RTÜK, Fransa'da olduğu gibi, anadilde yayın için başvuran kuruluşlarla "devletin ve milletin bölünmez bütünlüğü" aleyhine yayın yapılmamasını güvenceye alacak bir çözüm yolu bulacak. Bunun için yayın kuruluşlarıyla bir sözleşme imzalaması beklenmektedir. Bu kuruluşların yayınlarında belirli oranda Türkçe ve Türkçe öğretim programları zorunlu olacak., belki de Türkçe altyazı kullanımı zorunlu tutulacak. Bunun için de tüm bu işlemleri kapsayacak bir Yönetmelik için RTÜK çalışmalara başlamış bulunuyor. Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi bu çalışmalara model ülke Fransa görünüyor.

Fransız Anayasasında "Cumhuriyet'in dili Fransızca'dır" ifadesi bulunuyor. Ancak, "bireysel temelde farklılık" hakkı da tanınmış. Fransızca'nın dışında bazı "mahalli dillerin" kullanımına belli oranlar dahilinde izin verilmiş. Bu konuda Fransa'nın RTÜK-ü konumundaki Audiovisuel Yüksek Kurumu ile yayın kuruluşları arasında sözleşme imzalanıyor.

Uygulamada Brötanca bir tek TV kanalı bulunuyor. Bölgesel dillerde günde azami 40 dakikalık radyo yayını yapılabiliyor.

Diğer bazı ülkelerde ise durum şu şekildedir:

Yunanistan: Yayın dilinin Yunanca olacağı konusunda bir kanun hükmü bulunmuyor. Ancak Yunanca dışında yapılacak yayınlarda yayın süresinin en az yüzde 25'i Yunanca olmak zorunda. Bu yayınlarda Yunanca altyazı kullanılması ve Yunanca'nın doğru kullanılması esas alınıyor. Yunanca'yı bilmeyenlere bu dili öğretmek amacıyla altı aylık yayın döneminde otuz dakikalık asgari 15 programa yer verilmesi gerekiyor. Yunanca dışında özel olarak yabancı dilde yayın yapan Yunan televizyon kanalı bulunmuyor.

Lüksemburg: Anadilde yayın, etnik ve kültürel haklar çerçevesinde, bireysel haklar temelinde, ulusal birliğe aykırı olmamak koşuluyla, herhangi bir kısıtlamaya tabi bulunmuyor.

Almanya: Resmi dil Almanca olmakla birlikte, azınlıklar kendi kültürlerini koruma, geliştirme ve öğretme hakkına sahip bulunuyorlar. Basın - yayın konularında Alman mevzuatında herhangi bir kısıtlama bulunmuyor.

Avusturya: Cumhuriyetin devlet dili, azınlık dillerine ilişkin haklar saklı kalmak koşuluyla Almanca. Sloven, Hırvat, Macar, Çek, Slovak ve Romanları, azınlık olarak tanıyor. Azınlıkların ana dilleri, Almanca ile beraber resmi dil olarak kabul ediliyor.

İngiltere: Kanun önünde eşitlik ilkesi çerçevesinde, farklı dinî, kültürel ve etnik kökenden gelen kişiler yurttaşlara ait haklara sahipler. Etnik ve kültürel azınlıkların kendi dillerinde yayın yapma hakkı bulunuyor.

İtalya: Resmi dil İtalyanca. Ancak Arnavut, Katalan, Alman, Yunan, Sloven ve Hırvat toplulukları ile Fransızca, Provence Fransızca, Ladino, Frulince, Sardunyaca konuşan nüfusların dil ve kültürleri korunuyor. Koruma altındaki dillerde radyo - televizyon yayınları yapılabiliyor.

İspanya: Resmi dili İspanyolca, ancak diğer İspanya dilleri de özerk topluluklarda resmi dil konumunda. Radyo-TV yayınları önünde engel bulunmuyor.

Portekiz: Çingenerler dışında etnik ya da kültürel azınlık bulunmuyor. Çingenerlerin kültürel haklarına saygı gösterilirken, azınlık hakları bulunmuyor.

İsveç: Finliler, Samiler, Museviler ve Romanlar, azınlık olarak kabul ediliyor. Bu azınlıkların dilleri ile Tornedal'da konuşulan yerel dile azınlık statüsü tanıyor.

Danimarka: Almanlar azınlık dil, eğitim, dini ve kültürel haklardan yararlanıyor.

Finlandiya: Fince ve İsveççe ulusal dil. Aaland Adaları'nda İsveççe tek resmi dil durumunda. Samilere kültürel otonomi sağladı.⁶

RTÜK'ün 4/f ve 4/v maddelerinde yapılan bir başka değişiklikle, özel hayatın gizliliğinde önemli bir engel olan "Kamu çıkarlarının gerektirdiği durumlar" istisnası kaldırılarak özel hayatın gizliliğine saygı ilkesi getirilmiştir. Bunun yanı sıra kanun metnindeki yayın yasağı ilkesi olarak belirlenmiş olan "karamsarlık, umutsuzluk, kargaşa ve şiddet eğilimlerini körükleyici" gibi muğlak ifadeler yerine "şiddet kullanımını özendiricilik veya ırkçı nefret duygularını kışkırtıcı"lık kriterlerine yer verilmiştir. Oysa ki bu muğlak kavramlar işbu değişiklikten iki ay önce yasalaşmış ve Cumhurbaşkanının iptal istemine neden olmuştu.

Uluslararası bir sözleşme olan Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi, ifade ve haber alma özgürlüğünün gerçekleştirilmesinin bir yolu olan televizyon yayıncılığında Avrupa ülkeleri arasında ilke/esas ve uygulamalarda birlik ve beraberliği sağlamak üzere düzenlenmiş sözleşmedir. Sözleşme'nin amacı sınırötesi televizyon yayınlarının Sözleşme'de belirlenen ortak kurallar çerçevesinde yapılarak taraf ülkeler arasında serbestçe dolaşabilmesine imkan tanımaktır. Türkiye bu Sözleşmeyi 7 Eylül 1992'de imzalamış, 21 Ocak 1994 tarihinde onaylamış ve 1 Mayıs 1994'de yürürlüğe koymuştur. Sözleşmenin iç hukukumuzda doğrudan yansması 13 Nisan 1994 tarihinde kabul edilen 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanunla gerçekleşmiştir.

⁶ Ayhan ŞİMŞEK, <http://www.abhaber.com>

Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi'nde yer aldığı halde 3984 sayılı Kanun'da eksik bırakılan “yeniden iletim – serbestçe dolaşım” ilkesi son değişikliklerle Kanuna ilave edilmiş oldu.

RTÜK Kanununda yapılan bu değişiklik, Katılım Ortaklığı Belgesi'ndeki “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10.maddesiyle uyumlu olarak, ifade özgürlüğüyle ilgili hukuki garantilerin güçlendirilmesi” beklentisine uygun ve Ulusal Programdaki düşünce ve ifade özgürlüğü bağlamında yer alan “RTÜK Kanunu'nun gözden geçirilmesi” taahhüdüne paralel gibi gözükse de, unutulmuş veya farklı ifade edilen veya yararı olmayan birkaç ufak tefek değişiklik olarak görünmektedir. Alalecele Meclisin gündemine getirilen bu değişikliğin, iki ay önce kabul edilmiş RTÜK değişikliklerinde bir düzeltme yapmayacağı ve uygulamaya da yansıyan sınırlandırmalarla birlikte sistemin varlığını sürdüreceği anlaşılıyor.

BASIN KANUNU DEĞİŞİKLİKLERİ

Basın Kanununda yapılan değişikliklerle, Katılım Ortaklığı Belgesi'nde yer alan “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10.maddesiyle uyumlu olarak, ifade özgürlüğüyle ilgili hukuki garantilerin güçlendirilmesi” beklentisi karşılanmaktadır. Böylece, Ulusal Programda düşünce ve ifade özgürlüğü bağlamında yer alan “Basın suçlarının kapsamı ve öngörülen cezalarla ilgili olarak Basın Kanunu'nun gözden geçirilmesi” taahhüdüne paralel değişiklikler de gerçekleştirilmiş oldu.

Basın Kanununda yapılan değişikliklerle, Birinci Uyum Paketindeki ekonomik suçlarda hapis cezasının kaldırılması gibi, basın suçlarından dolayı da kanunda var olan hapis cezaları kaldırılmış, yerine para cezaları astronomik miktarlarla artırılarak konulmuştur.

Ayrıca, Basın Kanununun 31 inci ve Ek 3.maddeleri yürürlükten kaldırılarak, evvelce muğlak ve yoruma açık kriterlerle yurt dışından Türkiye'ye yayın sokulması yasağı kaldırılmış, bu yayınların toplatılması ve Resmi Gazetede ilan edilmesi hükümleri mülga olmuştur.

POLİS VAZİFE VE SALÂHIYET KANUNU DEĞİŞİKLİKLERİ

Polis Vazife ve Selahiyet Kanununda yapılan değişikliklerle, Anayasada kişi hürriyeti ve güvenliği, özel hayatın gizliliği, konut dokunulmazlığı ve kadın-erkek eşitliğine ilişkin son Anayasa değişiklikleriyle yapılan düzenlemelere uyum sağlanmak istenmiştir. Kanun, özellikle 9.maddedeki değişikliklerle üst arama, özel kağıtları ve eşyayı arama, suç unsurlarına el koyma işlemlerini hakim iznine veya acele hallerde yazılı emre bağlamıştır.

Ayrıca teknolojik ve toplumsal gelişmelere paralel olarak umuma açık ve açılması izne bağlı yerlerde daha önce 21 olan çalışma yaşının 18'e düşürülmesi ile sesli ve görüntülü eserlerin yeniden tanımlanması gibi değişikliklere gidilmiştir.

YABANCI DİL EĞİTİMİ VE ÖĞRETİMİ KANUNU DEĞİŞİKLİKLERİ

Kanunda yapılan değişikliklerle, Türk vatandaşlarının Cumhuriyetin Anayasada belirtilen temel niteliklerine, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne aykırı olmamak kaydıyla, günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçeleri öğrenmelerinin önündeki hukuki engeller kaldırılmakta ve bu dil ve lehçelerin

özel kurslarda öğrenilmesi konusunun Milli Eğitim Bakanlığı tarafından çıkarılacak bir yönetmelikle düzenleneceği hükme bağlanmaktadır.

Bu çerçevede, Katılım Ortaklığı Belgesi'nde yer alan beklenti doğrultusunda yabancı dil eğitimi ve öğretimindeki hukuki engel kaldırılmış ve Avrupa Birliği normlarına uygun bir düzenleme getirilmiş gibi gösterilmişse de, farklı dil ve lehçelerde yayın yasağı kaldırılmasına rağmen, yabancı dil eğitim ve öğretiminin Cumhuriyetin temel niteliklerine, devletin bölünmez bütünlüğüne aykırı olamazlığı ilkesi korunarak eski köye yeni adet getirilmediği bir kere daha anlaşılmıştır.

SERBEST BÖLGELER KANUNU DEĞİŞİKLİĞİ

Ulusal Programdaki “Sendikal haklarla ilgili mevcut sınırlamaların gözden geçirilmesi” taahhüdüne uygun bir değişiklikte, Serbest Bölgelerin kurulmasından itibaren 10 yıl süreyle grev yasağı uygulamasına ilişkin hüküm yürürlükten kaldırılmıştır.

SONUÇ

Görülüyor ki, 1. ve 2. Uyum Yasası paketleri nasıl tartışıldıysa, 3. Uyum Yasası paketi de tartışılacaktır. İki yönüyle tartışılacaktır. Birincisi, içerik olarak yeterli düzenlemeler getirmemesi, ikincisi, uygulayıcılar elinde kadük hale gelmesi yönüyle. Zira bildiğimiz ve takip ettiğimiz kadarıyla uygulayıcıların, sistemin genel mantalitesini aşması yönünde bir gayreti görülmemiş, ülke çapında temel hak ve hürriyetlerin korunması ve kullanılması yönünde yeni bir düşünce ve heyecan yaşanmamış, yapılan düzenlemelere uygun şekilde uygulayıcıların eğitime geçilmemiştir. Henüz İlk iki Uyum Paketindeki hükümler dahi özümlememiş, hatta Anayasada yapılan değişiklikler uygulayıcılar tarafından sindirilmemiştir.

Üstelik son günlerde pek de geç kalınmış olarak 2. Tanzimat tartışmalarının yapıldığı Türkiye’de hala “Tanzimat Paşaları” hüküm sürmekte ve hala “Osmanlı’nın Has Kullanı” aramızda elleri kolları serbest dolaşmaktadır.

Kaldı ki, yapılan değişikliklerin uygulamaya yansımış olması dahi, Türkiye'nin anayasa ve yasa sorunu ile birlikte hukuka ve hukukun üstünlüğüne atfedilen değer sorununu tüketmiş olmayacaktır. Değiştirilen hükümlerden bazılarıyla ilgili değişiklik talepleri yine devam edecektir. Ayrıca, değiştirilmesi gerekli maddelerin yarattığı sorunlar varlığını sürdürmeye devam edecektir.

Sorunların tüketilmesi, başta hukukçular ve siyasiler olmak üzere aydın kesimin hukuka ve hukukun üstünlüğüne atfettiği değer ve kendi hukukuna malik olma sadedinde haklarını bilme ve kullanma bilincine sahip olması; bu eylemin tüm halk kitlelerine sirayet etmesiyle birlikte, hakların kullanımında kendi suflı yararları ve kötü emelleri için engel oluşturanların deşifre edilerek mücadele edilecek unsurlar safına itilmeleri ile mümkün olacaktır.

Sivil toplum gerçeğini küresel ve devlet destekli siyasi parti çalışmalarında veya kendi aciz kulvarlarında oyalanmakta görenlerin ise bu gelişmelerden bilgisi ve yararı olamayacaktır.